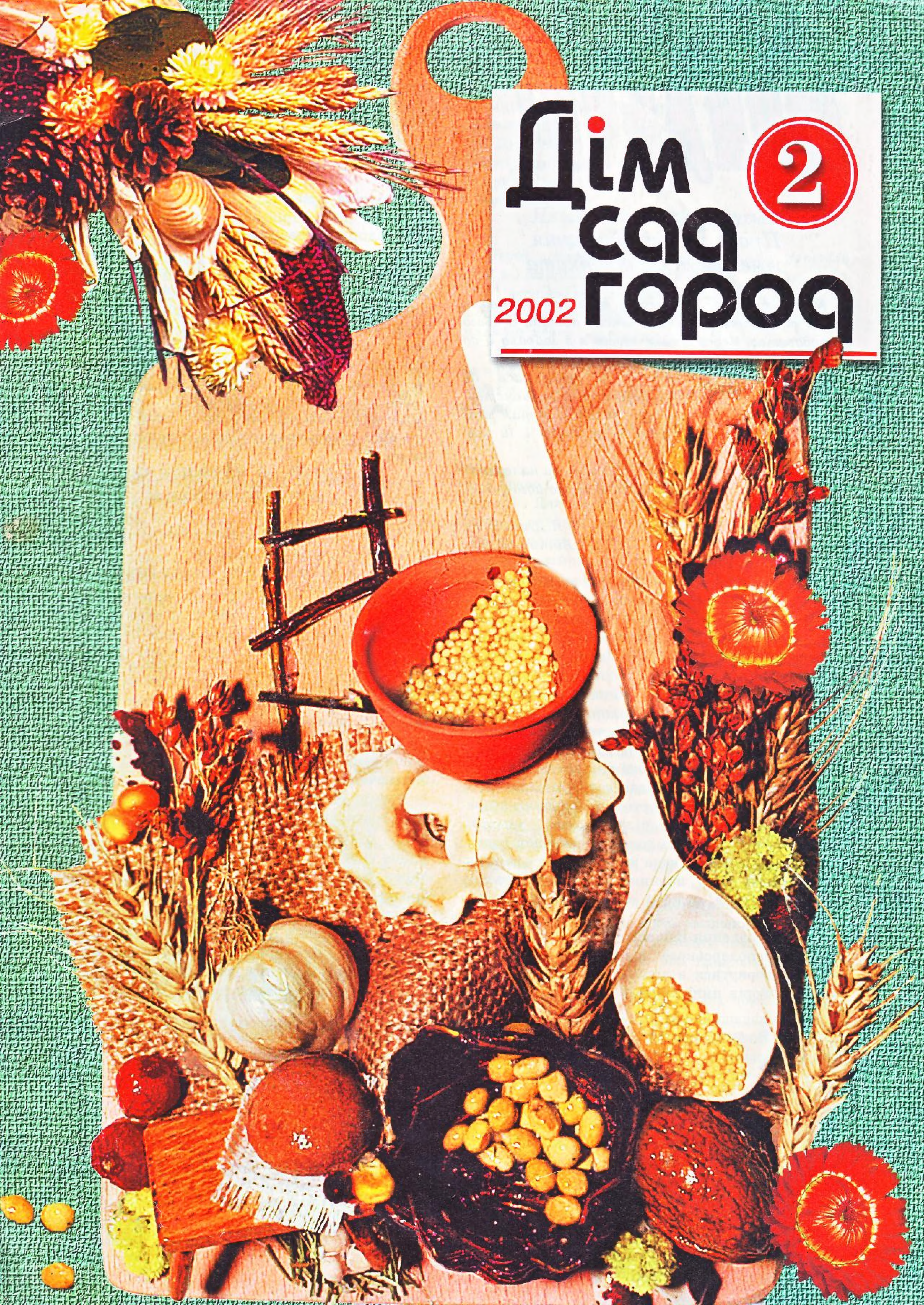
Дім сад город

2002

2

ЮРИДИЧНІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

Рубрику веде І.Миронець, канд. юрид. наук

Право на успадкування земельного сертифіката

Мама померла. У колгоспі вона пропрацювала понад тридцять років. На пенсію вийшла з цього господарства. Через погане здоров'я я забрала її до себе, і вона жила в мене, в сусідньому селі.

Після маминої смерті я звернулася до керівництва сільськогосподарського підприємства, щоб мені видали мамин сертифікат, але там мені сказали, що мама вийшла з колгоспу і їй сертифікат не належить.

Будь ласка, надрукуйте в журналі, чи належить мені мамин сертифікат і чи маю право його успадкувати.

Л.Дмитрієва,
Вінницька обл.

Указом Президента України від 8 серпня 1995 р. "Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям" передбачено, що право на земельну частку (пай) мають тільки члени сільськогосподарських підприємств, колективів, товариств, у тому числі пенсіонери, які раніше працювали в цих підприємствах і залишаються членами підприємства, кооперативу відповідно до списку, що додається до Державного акта на право колективної власності на землю.

Вказаний список складається підприємством, кооперативом, затверджується загальними зборами підприємства і підписується головою правління колективу та головою сільської ради.

Ваша мама, якщо вона юридично не оформляла вихід з колгоспу, повинна бути внесена до вказаного списку, а, отже, і мати право на земельний пай.

Для відновлення Вашої мами у списках членів сільськогосподарського підприємства Вам необхідно звернутися з відповідною заявою до загальних зборів нині діючого сільськогосподарського підприємства, що створене на базі колишнього колгоспу.

Загальні збори, як вищий орган управління сільськогосподарського підприємства, повинні вирішити дане питання і якщо буде доведено членство вашої мами в колишньому сільськогосподарському підприємстві, вона повинна бути відновлена у вказаному списку, а потім поновлено і її право на земельний пай.

Після відновлення права Вашої мами на земельний сертифікат Ви можете ставити питання про його успадкування і подальше розпорядження ним.

Право на приватизацію заповіданої землі

Живу у місті. Після смерті батьків мені дісталася спадщина: будинок і город.

Запитання: скільки землі я можу приватизувати біля успадкованого будинку?

П.Синиця,
Хмельниччина

Згідно із Земельним кодексом України (ст. 120) за переходу права власності на будівлю і споруду разом з цими об'єктами переходить у розмірах, передбачених ст.121 цього ж Земельного кодексу і право власності або право користування земельною ділянкою без зміни її цільового призначення.

Розмір земельної ділянки для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка, згідно із ст. 121 Земельного кодексу України) повинен бути у сільських населених пунктах не більше 0,25 га.

Приватизація земельних ділянок регулюється Декретом Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 р. "Про приватизацію земельних ділянок". Згідно з вказаним декретом громадянам України передаються безплатно (приватизуються) зе-

мельні ділянки, надані їм для ведення особистого підсобного господарства, будівництва та обслуговування житлового будинку і господарських будівель (присадибна ділянка), садівництва, індивідуального дачного і гаражного будівництва.

Розміри земельних ділянок, що передаються громадянам у приватну власність встановлені Земельним кодексом України (ст. 121).

Земельна ділянка для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) може бути передана у приватну власність у сільських населених пунктах розміром не більше 0,25 га (ст.121 Земельного кодексу України).

Приватизація земельних ділянок у сільських населених пунктах здійснюється сільськими радами за місцем розташування цих ділянок.

Хто належить до спадкоємців

П'ять років тому помер мій чоловік, а прожили ми з ним у законному шлюбі 34 роки. Від нашого шлюбу народилися дві дочки. Зараз вони вже дорослі.

У мого чоловіка були два рідні брати й сестра. У сестри також є двоє дорослих дітей.

Недавно чоловіків брат помер. У нього не було сім'ї: ні дружини, ні дітей.

Отже, чи маю я право на спадщину чоловікового брата. Якщо таке право маю, то чи на всю спадщину, чи, можливо, на якусь її частку.

Я.Перетятько,
Полтавщина

Порядок переходу майна померлого до іншої особи (спадкоємця) регулюється Цивільним кодексом України.

Цивільним кодексом передбачено два порядки спадкування: за законом та за заповітом. При спадкуванні за заповітом майно померлого переходить до осіб, вказаних у заповіті. Коли ж громадянин не залишив заповіту або заповіт виявився недійсним, настає спадкування за законом. За спадкування за законом майно померлого переходить до осіб, зазначених у законі.

Спадкоємцями за законом є діти (у тому числі усиновлені), дружина, батьки (усиновителі) померлого. Вони успадковують майно померлого в першу чергу.

За відсутності спадкоємців першої черги вступають у спадкові права спадкоємці другої черги: брати і сестри померлого, а також дід і бабця померлого як з боку батька, так і з боку матері.

Усі спадкоємці успадковують майно померлого в рівних частках (ст. 529—530 Цивільного кодексу України).

Спадкоємцями померлого брата Вашого чоловіка за відсутності дружини, дітей і батьків міг би бути його брат або сестра, дід або бабця (друга черга).

За їхньої відсутності, тобто за відсутності спадкоємців першої і другої черги майно померлого за правом спадкоємства переходить до держави (ст. 524 Цивільного кодексу України). Дружина брата померлого не належить до спадкоємців ні першої, ні другої черги.

Якщо прогавили термін

Перед смертю мама свою спадщину заповіла мені й нотаріально затвердила.

У встановлений термін я не звернулася до відповідних інстанцій, щоб мамину спадщину оформили на мене.

Запитання: чи на сьогоднішній день я маю право на мамину спадщину, чи все мамине майно переходить у батькову власність, а мені свої права потрібно відстоювати в суді?

Т.Багурна,
Чернігівщина

Право на спадщину виникає з дня смерті спадкодавця. Для того щоб прийняти спадщину, спадкоємець повинен подати заяву до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини про її прийняття або фактично вступити в управління або володіння спадковим майном.

Зазначені дії, що свідчать про намір спадкоємця прийняти спадщину, повинні бути здійснені протягом шести місяців з дня відкриття спадщини (смерті спадкодавця) (ст. 549 Цивільного кодексу України).

У випадку, коли спадкоємець протягом шести місяців не заявив про прийняття спадщини або фактично не вступив в управління чи володіння спадковим майном, вважається, що даний спадкоємець не прийняв спадщини, і його частка переходить до інших спадкоємців, які закликаються до спадкування за заповітом чи за законом.

Якщо спадкоємець пропустив шестимісячний строк на прийняття спадщини з поважних причин (тривала хвороба, тривале відрядження, у тому числі і за кордон тощо), суд може продовжити цей строк.

Спадщина може бути прийнята після закінчення шестимісячного строку і без звернення до суду за наявності згоди на це всіх інших спадкоємців, що прийняли спадщину (ст. 550 Цивільного кодексу України).

Отже, Ви можете, за наявності поважних причин, продовжити строк прийняття спадщини в судовому порядку або домовитися із батьком (спадкоємцем за законом) про надання Вам певної частки спадкового майна.

Дім • сад • город • 2
Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець —
КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

Слов'янка – найурожайніша

Урожай викопано, залишилося зібрати бульби (сорт Слов'янка)

Після десяти років захоплюючого й азартного заняття — сортовипробування картоплі на власній ділянці — ми дійшли висновку, що всі сорти по-своєму унікальні, але Слов'янка з-поміж них — найкраща. Здається, що у неї зовсім немає недоліків, а переваг — безліч. То ж недарма вже шість років, як ми зробили її основним джерелом врожаю товарних бульб.

А тепер дещо про її властивості. Ні один з наших колекційних сортів, які ми вирощували з особливою увагою, не зміг перевершити за врожаєм Слов'янку. Стабільно добрі результати дає і сорт Повінь. Бульби у неї крохмалисті, добре розварюються, але врожайність трохи нижча. Наприклад, у минулорічному сезоні з двох рівноцінних ділянок площею по шість соток ми одержали 80 відер Слов'янки і 70 відер Повені. Це наші основні сорти для вирощування товарної картоплі. На невеликих ділянках високими врожаями порадували Багряна і шведська красуня Розамунда. Для решти сортів минуле літо видалося не надто вдалим. Деякі з них потерпали від затяжних дощів, інші — від посухи. І тільки Слов'янка та Повінь не підвели: як на низинній вологій, так і на сухій високій грядці нам вдалося виростити чудовий урожай.

Майже відро картоплі одержали з однієї бульби, розрізаної на 10 частин.

Ще одна перевага Слов'янки — висока товарність. Бульби у неї великі, вирівняні, красиві: видовжені, рівні, гладенькі. Подивишся на викопаний урожай здалеку — ніби рожеві перлини насипали на землю...

Любителям раннього врожаю не знайти кращого сорту. У Слов'янки дуже рідко зав'язуються великі бульби. Якщо їх вибирати, не підкопуючи, то замість вибраних швидко підростають нові й осінній урожай не знижується. За скоростиглістю вона перевершує навіть ранній сорт Повінь, у якого дещо пізніше формуються красиві, густорожеві, тугі, немов м'ячики, бульби.

І, нарешті, найбільше достоїнство Слов'янки (і Повені теж) — стійкість до захворювань. Кущі виростають високі, стебла товсті. Рослини відносно стійкі проти фітофторозу. Мало уражуються колорадським жуком. І — як результат — Слов'янка не схильна до виродження. За шість років вирощування на нашій ділянці урожайність її навіть підвищилася.

А тепер поділюся з вами, шановні читачі, деякими нехитрими "секретами" агротехніки, які сприяють одержанню стабільно високих урожаїв.

Добір садивного матеріалу

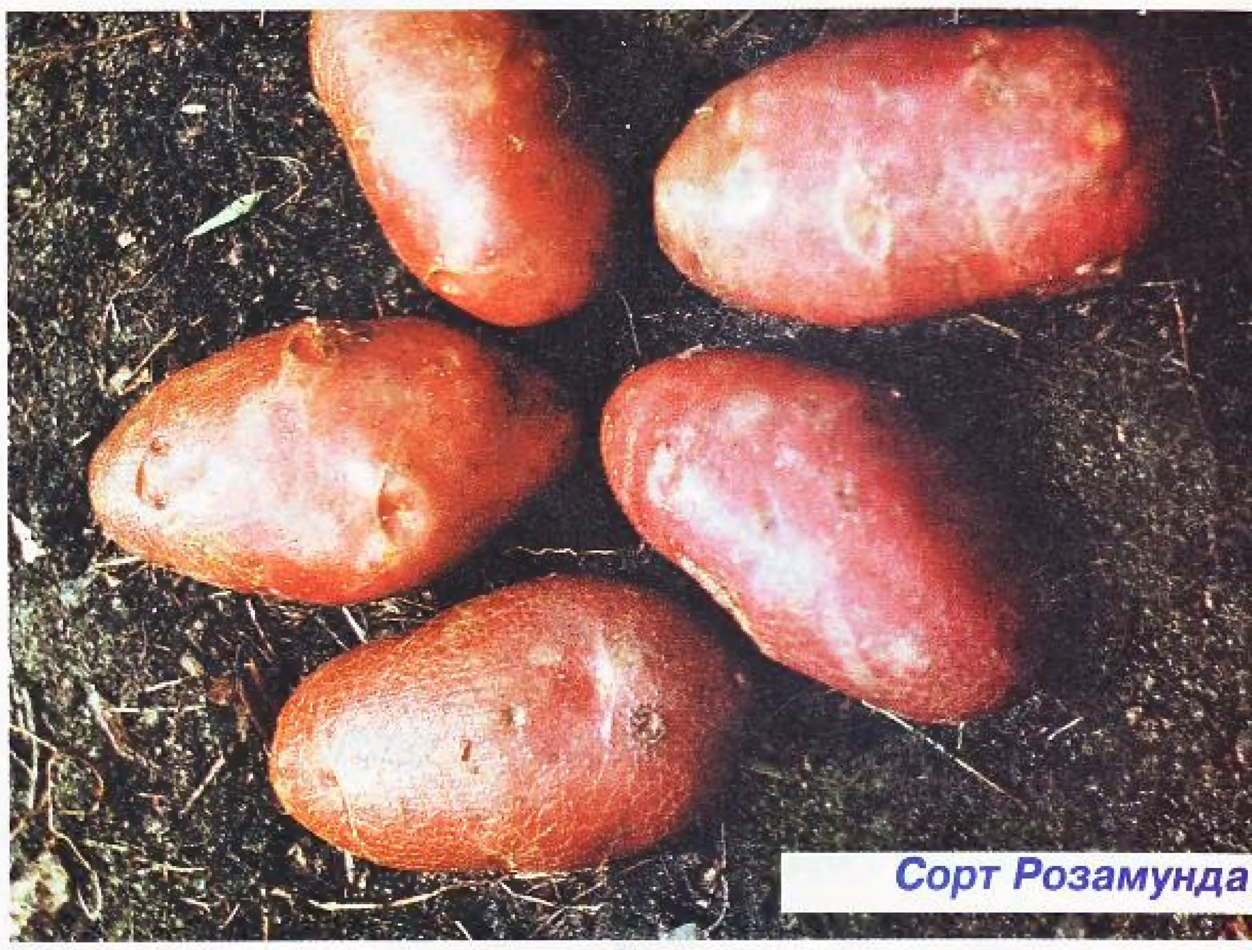
Частину його відбираємо під час викопування бульб з найурожайніших і здорових кущів. Широко використовуємо дрібні бульбочки, що наростають у погребі влітку на старих бульбах. Восени їх відбираємо, перекладаємо папером і знову заносимо в погріб. Протягом зими їх необхідно два-три рази перебрати й видалити зіпсовані. Весняні паростки з коренями, зняті з бульб, можна висаджувати на окремій грядці. Спосіб трудомісткий, але дає змогу оздоровити садивний матеріал.

Кожний тип садивного матеріалу зберігаємо окремо і висаджуємо на окрему ділянку.

Підготовка до садіння

Після зимового зберігання пророщуємо садивний матеріал. Усі бульби, навіть дрібні, ріжемо на стільки частин, скільки є паростків. Вважаємо обов'язковим дорощування розрізаних частин бульби до утворення корінців. Для цього кладемо їх у ящики, пересипаємо будь-яким зволоженим матеріалом (мох, тирса, торф, перегній) і тримаємо в кімнатних умовах 3—7 днів.

Якщо саджаємо великі бульби, дбаємо про те, щоб вони були прогріті, а грядка тепла й розпушена, а не так, як робить дехто, висаджуючи цілі бульби під лопату в холодну землю. Детальніше наша методика описана в журналі "Дім, сад, город" № 1 за 2001 р. На перший погляд вона може здатися надто трудомісткою і дещо незвичною, але насправді займає не більше часу і сил, ніж традиційна. Врешті-решт, не важко зробити маркер (щось на зразок важких граблів з трьома-п'ять-

Сорт Розамунда

ма зубами на відстані 60 см). Протягнувши його по грядці, одразу одержимо декілька ідеально рівних канавок, у які й розкладаємо кудлаті від корінців відрізки картоплин.

Якщо у вас багато помічників, одному з них дайте в руки відро з перегноєм, нехай насипає пригорщу на кожний паросток. А ще один може наздоганяти його з сапою, загрібаючи рядок з обох боків до утворення гребеня висотою 15—20 см.

Приступивши до прополювання, ви помітите, що бур'янів на грядах значно менше, ніж на рівній поверхні. До зімкнення рядів прополювати слід два , а, можливо, й три рази, поєднуючи цю роботу з підгортанням — нагрібанням гряди. Після цього бур'яни майже не ростуть, і восени вам не доведеться вдаватися до коси, щоб добратися до врожаю. А збирати його — справжнє задоволення! При підкопуванні бульби утворюють суцільний валок. Вони великі, рівненькі й гладенькі. Дрібноти взагалі немає. Заради такого результату варто завести на городі диво-сорти — Слов'янку і Повінь.

Н.І.Боса
с. Соснівка Гадяцького р-ну

Сорт Багряна.

Високорослі

Після публікації моєї статті в журналі "Дім, сад, город" № 7 за 2000 р. "Люблю високорослі помідори" отримав велику кількість листів від городників з усіх куточків нашої держави. В листах мені ставлять багато запитань щодо особливостей агротехніки високорослих помідорів. Зважаючи на це, пропоную увазі читачів цю статтю.

Отже, спершу декілька слів про підготовку насіння до сівби. Як відомо, насіння помідорів зберігає схожість 5—6 років, але в мене були випадки, коли навіть з десятирічного виростала гарна розсада. "Оживив" старе насіння розчин гумісолу (1:5). І навіть свіже насіння, замочене в будь-якому стимуляторі росту, проростатиме краще. На жаль, більшість городників заради економії висівають сухе насіння, а потім не отримують бажаного результату. Якщо немає змоги придбати стимулятори, насіння можна занурити в розчин марганцівки (1 г на 100 мл води), щоб знешкодити шкідливу мікрофлору на його поверхні.

Найкраще висівати в окремі посудини місткістю 0,2—0,5 л (пластмасові стаканчики, поліетиленові пляшки від напоїв) або зроблені з газетного паперу стаканчики. Я не прихильник того, щоб висівати насіння спершу в ящики (та ще й дуже густо), а потім 2—3 рази пересаджувати. Навіть одноразове пересаджування віддаляє період плодоношення на 7—15 днів, а іноді навіть один день має велике значення, особливо коли літо дощове й прохолодне.

Тож не можу погодитися з пані Г.П.Хоменко, яка у статті "Помідори від північного сусіда ("ДСГ" № 1, 2001 р.) радить декілька разів пересаджувати розсаду, і особливо у північних та західних регіонах нашої держави.

Видатний селекціонер Феодосій Макарович Тарасенко рекомендує не поспішати з висіванням насіння в лютому, не робити багаторазового пікірування. При вирощуванні високорослих, і особливо великоплідних сортів дуже доречна сівба насіння у поліетиленові або жерстяні відра об'ємом 3—5 л по дві насінини, а потім зрощування та видалення верхівки гірше розвинутої рослини. Безперечно, грунт повинен бути легкий за механічним складом і водночас містити всі необхідні для рослин елементи живлення. Я радив би використовувати готові грунтосуміші, які продають у спеціалізованих магазинах або на виставках-ярмарках. Але можна приготувати їх самому. Приблизний склад такий: за наявності торфу — 3 частини торфу + 2 частини перегною-сипцю + 1 частина дернової землі легкого механічного складу + 1 частина великозернистого річкового піску.

За відсутності торфу — 1 частина перегною + 1 частина дернової землі + 0,2 частини піску. До сумішей також додають невелику кількість деревного попелу (50 г на 10 л суміші). Правильно приготовлений грунт для розсади має бути темно-бурого кольору, добре зволожений і пухкий.

Отже, висіваємо по 2—3 насінини в кожну емкість та присипаємо шаром грунтосуміші (1—1,5 см). Поливати слід теплою водою, бажано дощовою або ж річковою.

Після сівби ящики з стаканчиками накривають поліетиленовою плівкою і ставлять у тепле місце. Через 5—7 днів можуть з'явитися сходи (у мене вони з'являються на третій день, бо посіви поливаю водою, яка щойно закипіла, шкоди насінню — ніякої). Після появи сходів ящики необхідно поставити ближче до світла, за необхідності підсвічувати лампами денного освітлення. Бажано регулювати температуру повітря. Більшість городників, особливо початківців, ігнорують цей агрозахід і як результат — витягнута розсада, яка дуже легко ламається, важко транспортується. У таблиці наведено оптимальний температурний режим, дотримуючись якого ви забезпечите себе якісною, а головне — здоровою розсадою.

Регулювати температуру можна, відкриваючи кватирки чи виносячи розсаду на балкон, веранду тощо. У мене, скажімо, вже з кінця березня вона знаходиться на балконі і навіть коли на вулиці дуже холодно чи навіть заморозок, я не вношу її в квартиру. Це сприяє загартовуванню рослин, кращому приживленню їх на постійному місці.

До речі, якщо в кожному стаканчику сходить три або дві насінини, то через 5—10 днів зайві рослини необхідно вищипнути (не виривати!), а залишити найкращу, або ж провести зрощування (рослина на двох коренях, як радить Феодосій Макарович Тарасенко).

Розсаду висаджують, коли мине загроза весняних заморозків, які в останні роки дуже часто повторюються. Особливості агротехніки хочу запропонувати у вигляді тез:

1. Високорослі помідори потребують чималої площі живлення для формування високих урожаїв.
2. Бажана схема садіння 100—150×50—60 см.
3. Практикують похиле садіння помідорів із загортанням частини стебла поживною грунтосумішшю.
4. Ряди рослин формують з півночі на південь, при цьому "голову" куща спрямовують на північ, корінь — на південь (якщо стебло кладуть).
5. Грунт навколо рослин повинен бути замульчований перепрілим листям, компостом або ж перегноєм-

помідори

сипцем. Це захистить грунт від надлишкового випаровування, а городника позбавить необхідності частих поливів та постійних прополювань.

6. Поливати обов'язково. Бажана норма — 8—10 л води під кущ раз на тиждень (за відсутності дощу).

Багато городників дуже дивуються, що я копаю такі глибокі ями (40—50 см). Адже більшість з них копають ямки на штик лопати (10—15 см). За таких умов помідор (особливо високорослий) не може проявити свою потенційну врожайність, забезпечити максимальну кількість плодів.

Для тих, у кого немає компостованих відходів, рекомендую застосування перегною з розрахунку 30—40 кг на 10 м². Якщо перегною немає, використовують торф або перепріле листя у кількості 70—150 кг та курячий послід (20—50 кг на 10 м²). Але найкраще вносити добриво безпосередньо в ями, де ростимуть помідори.

Дехто з городників запитують, чи можна обмежитися лише позакореневим підживленням мінеральними добривами. Безперечно, ні! Тільки органічне добриво здатне забезпечити рослину більшістю необхідних елементів живлення, а мінеральне краще застосовувати як допоміжне (переважно фосфорно-калійне). Я віддаю перевагу швидкодіючому добриву — курячому посліду. Останнім часом широко практикую застосування гумісолу.

Культура	Температура, °C					Відносна вологість повітря,%	Вентиляція
	Протягом 4—7 днів після появи сходів		Пізніше				
	Вдень	Вночі	У сонячний день	У хмарний день	Вночі		
Помідори	12—15	8—10	20—26	17—19	8—10	60—65	Сильна
Перець і баклажа—ни	13—16	8—10	20—27	17—20	10—13	60—75	Помірна

Надмірне внесення мінеральних азотних добрив спричинює сильне розростання зеленої маси, рослини "жирують", а плодів зав'язується мало, значно погіршується їхня якість.

Прикро спостерігати, як дехто з горе-городників спалює листя, вивозить його у провалля. А хіба ж важко зробити бодай невелику компостну купу, куди зносити городні рештки, листя дерев. У них розводяться черв'яки, які поліпшують структуру грунту.

Дедалі більшого поширення набувають сидерати, зокрема гірчиця, ріпак, еспарцет, конюшина, жито та багато інших.

Словом, необхідно знаходити найкращі варіанти і застосовувати їх на власній ділянці. Про формування кущів помідорів зауважу, що чим менше пагонів на рослині, тим швидше достигне врожай і більшими будуть плоди.

Чимало городників не можуть зрозуміти причин обпадання зав'язі, квітів, дрібнішання плодів тощо. Тут слід враховувати багато факторів і, зокрема, температурний режим. Адже за температури нижче 15°С не відбувається запліднення, а при надто високій температурі вдень (вище +30°С) квітки осипаються і плоди не зав'язуються. Бажаний агрозахід — обприскування квіток борною кислотою (1 чайна ложка без верху на 10 л води).

Дуже добрий ефект дає обприскування рослин у період цвітіння гумісолом, емістимом С, івіном та деякими іншими стимуляторами росту.

На жаль, останнім часом фітофтороз щораз раніше нагадує про себе. І навіть у спекотну погоду без дощів у багатьох городників помідори хворіють. А призводить до цього загущене садіння; ігнорування пасинкування; вирощування поряд з картоплею чи на ділянці, де в минулому році була поширена фітофтора; поливання холодною водою (особливо вегетативної маси — поливалкою, як це люблять робити).

У боротьбі з фітофторозом допоможуть перевірені заходи, а саме;

- ♦ вирощування поряд з помідорами часнику та цибулі або застосування настою часнику (рецепт у моїй статті у № 7 за 2000 р.);
- ♦ вирощування календули, чорнобривців, кропу (про це я писав у "ДСГ" № 6 за 2001 р.);
- ♦ обприскування помідорів молоком з додаванням декількох крапель бриліантового зеленого (зеленки);
- ♦ обприскування розчином марганцівки (блідо-рожевий колір).

Для тих, хто не довіряє народним засобам, раджу застосовувати препарат татту, який поєднує у собі профілактику і лікування хвороби із стимуляцією росту рослин.

Але хочу зауважити, що лише комплексний підхід до будь-якої проблеми здатний забезпечити успіх. Щодо колорадського жука, то тут для мене немає жодних проблем. Найефективніший, найдешевший і найздоровіший спосіб — збирання вручну.

Збирання плодів

Збираючи врожай, слід враховувати такі фази стиглості помідорів: зелена, бура та повна.

Зелені помідори збирають тоді, коли вони набудуть типового для даного сорту розміру. Зібрані в цій фазі помідори під час зберігання в теплому приміщенні набувають притаманних сортові забарвлення і смакових якостей.

Найкраще збирати плоди тоді, коли вони побуріють. Через 2—5 днів у приміщенні вони повністю достигають. Окрім того, це сприяє інтенсивнішому розвитку та достиганню інших плодів на рослині.

І, нарешті, у повній стиглості помідори набувають характерних сортових якостей. До повної стиглості слід залишати лише ті плоди, з яких плануєте зібрати насіння. До речі, найкраще брати з плодів другої китиці і лише у сортів з гігантськими плодами з першої.

За роки вирощування помідорів випробував понад 100 сортів, багато з яких залишив, але ще більше — вибракував. Свою колекцію щороку поповнюю новими сортами, які купую на спеціалізованих виставках, отримую від городників-аматорів.

Можливо, хтось має свої "секрети" вирощування помідорів, нехай поділиться досвідом. Від цього журнал "Дім, сад, город" стане ще цікавішим і повчальнішим.

О.С.Рубан,
городник-аматор

Цибуля шніт.

Багаторічна цибуля

Згадуючи цибулю, найперше ми уявляємо округлі або плескаті, в золотавій обгортці цибулини. Так, це найпоширеніший вид цибулі — ріпчаста (Allium cepa L.), якої зараз відселекціоновано безліч сортів. Крім неї, існує багато інших видів, які заслуговують на увагу і набувають дедалі більшого поширення. Зокрема, це багаторічні цибулі: запашна, батун, слизун, шніт.

Цибулю шніт (Allium schoenoprasum) ще називають різанець, скорода. Вона росте на одному місці до 10 років і навіть більше, але з часом знижується врожайність, тому рекомендується поновлювати або омолоджувати насадження через 5—6 років. Вирощують її сівбою насіння у грунт або діленням кущів. Висівають рано навесні або під зиму, як звичайну цибулю. Сходи дуже дрібні, тоненькі, їх важко помітити, тому для позначення рядків шніт сіють разом з редискою або іншою маячною культурою.

У перший рік рослини розвиваються повільно, утворюючи розетку з декількох листочків, тому в цей період на продовольчі потреби їх не використовують. Догляд за рослинами передбачає розпушування грунту, виполювання бур'янів, у разі необхідності — поливання. Шніт — дуже морозостійка цибуля: навіть у північних областях за будь-якої зими вона не вимерзає. А як тільки зійде сніг, листочки мають довжину 2—3 см, у квітні — 10 см і більше, їх уже можна використовувати в їжу. На півдні це буває вже у березні. Зелень цибулі шніт багата на вітаміни (аскорбінова кислота, каротин), навіть її запах запобігає захворюванням. Вчені встановили, що леткі речовини, які виділяє цибуля, здатні знищувати гнильні бактерії, а також найпростіших — інфузорій та амеб. Достатньо кілька хвилин пожувати листок цибулі, щоб знищити у роті всі хвороботворні бактерії.

На другий або третій рік рослини зацвітають яскраво-рожевими квітками. У цей час вони надзвичайно декоративні, тому шніт найчастіше використовують на квітниках та клумбах. На другий, третій та наступні роки урожайність цибулі збільшується, рослина кущиться і утворює 25—30 стебел. Листки краще збирати до цвітіння. Зауважу: для того, щоб вони були ніжніші, соковитіші й менш гострі, у посуху рослини слід поливати.

Цибуля слизун сорту Лілейна.

Цибуля батун.

Починаючи з другого року, цей вид цибулі можна розмножувати вегетативно. Для цього викопаний кущ розділяють на окремі рослини, які розсаджують на відстані 10—15 см. Листки зрізують на висоті 5 см від поверхні грунту. Пересаджені рослини потребують ретельного поливу.

Цибуля слизун (Allium nutans). Своєю назвою цей вид цибулі зобов'язаний наявності в листках густого в'язкого соку, який нагадує слиз і завдяки цьому добре діє на органи шлунково-кишкового тракту, не подразнюючи його. Саме через це, а також завдяки підвищеному вмісту заліза, слизун відносять до дієтичних видів цибулі. Листки, вирощені за умов достатнього зволоження, мають слабогострий цибулевий смак, дуже соковиті й хрумкі. На відміну від ріпчастої цибулі, вони плескаті, без порожнини всередині, досить широкі (2—3 см). 2—3-річні рослини відростають, як тільки зійде сніг, і вже на початку квітня мають висоту 5 см, а наприкінці його — 10—15 см, тобто урожай можна збирати з ранньої весни і до настання сталих морозів. Зимує слизун дуже добре і не боїться весняних та осінніх заморозків.

Сорт цибулі **слизун Лілейна**, виведений в Національному ботанічному саду ім. М.М.Гришка, має широкі листки, що забезпечує високу врожайність. Він добре пристосований до кліматичних і грунтових умов України, тому й районований в усіх областях. Вирощувати досить просто: висіванням насіння навесні або під зиму та діленням розрослих багаторічних кущів. Зелень збирають протягом усього вегетаційного періоду, зриваючи нижні листки. Розетка швидко відростає і збирання повторюють. Урожайність — 5 кг/м² за сезон. Цвісти починає з другого або третього року після сівби округлими рожевими суцвіттями, які приваблюють багато бджіл.

Цибуля запашна (Allium odorum) за своїми властивостями подібна до цибулі слизун. Листки мають плоску форму, а смаком та запахом нагадують часник. Як і інші види, відзначається фітонцидними та вітамінними властивостями. Надзвичайно морозостійка, рано відростає. Розмножують як насінням, так і вегетативно. Технологія вирощування така сама, як і в попереднього виду цибулі. Зацвітає на другий рік після сівби білими квітками в напівкулястих суцвіттях, які мають прекрасний декоративний вигляд. Саме їх було представлено в цибулевій квітковій композиції (слизун, запашна, порей) на щорічній столичній виставці квітів в експозиції ботанічного саду.

Цибулю батун (Allium fistulosum) найчастіше серед інших видів бага-

торічних цибуль вирощують на присадибних ділянках. У народі її називають цибуля зимова, татарка. За зовнішнім виглядом рослина нагадує цибулю ріпчасту, вирощувану на перо. Справжньої цибулини не утворює. В їжу використовують свіже листя та видозмінену стеблоподібну несправжню цибулину.

Вирощують батун насінням або діленням куща. Урожайність зелені становить 3—4 кг/м². Зацвітає на другий-третій рік білими квітками. Ця рослина досить невибаглива до умов вирощування: добре росте у будь-яких кліматичних умовах України на всіх типах ґрунтів, крім заболочених та засолених, не боїться заморозків, добре зимує. На одному місці може рости 6—8 і більше років.

Багаторічні види цибулі чудово підходять для зимової вигонки. Висаджені в горщики несправжні цибулини цибулі шніт, слизун, запашної, батун забезпечать вас вітамінною зеленню протягом усієї зими. Вони не мають періоду спокою, як у ріпчастої цибулі, і тому одразу ж після висаджування починають відростати. Через 25—30 днів нижні листки можна зривати, а з точки росту знову відростають молоденькі листочки.

Використання багаторічної цибулі. Листки та стеблоподібні цибулини використовують так, як і в цибулі ріпчастої, найчастіше свіжими (щоб зберегти якомога більше вітамінів) для приготування салатів, приправ. Свіжа зелень зберігається 5—7 діб за температури 0—2°С та вологості 70—80 % (у холодильнику в поліетиленовому пакеті). Продовжити термін зберігання можна завдяки солінню або висушуванню.

Перед солінням листки промивають у холодній воді, нарізують шматочками довжиною 1—2 см і закладають у склянки. Зелень цибулі можна перекладати шарами нарізаної моркви (100 г моркви на 1 кг цибулі). Заливають 5%-ним розчином солі і зберігають у холодильнику, або при температурі 0—5°С у темряві. За таких умов колір і смак цибулі зберігається впродовж двох-чотирьох місяців.

Для сушіння листя замочують у холодній воді на 30 хв. Струсивши воду, нарізують соломкою і розкладають тонким шаром. Спочатку сушать на повітрі, потім — у духовці, відкриваючи дверцята й перемішуючи. Зберігають у сухому місці.

Зелень багаторічних видів цибулі також смажать, варять, заморожують. Листки і стебла дуже смачні тушковані або запечені в яйцях та сухарях.

Н.М.Смілянець

ЯК ВИРОСТИТИ ПЕКІНСЬКУ КАПУСТУ

Передплачую "Дім, сад, город" з дня виходу у світ першого номера й знаходжу в ньому багато цікавого і корисного. Проте маю таку проблему. Вже четвертий рік вирощую капусту пекінську. У перший рік вона вродила гарно, головки важили по 2 –2,5 кг. Але чомусь вже три роки не можу одержати урожай: капуста викидає цвіт, а головки не зав'язуються. Дайте кваліфіковану пораду спеціаліста щодо технології вирощування пекінської капусти.

П.О.Сергеєв,
Хмельницька обл.

Багато садівників-аматорів у процесі вирощування пекінської капусти стикаються з проблемами цвітушності , тобто переходу рослини до цвітіння без утворення головки.

Ця культура найскоростигліша та короткостадійна і тому за весняної сівби в умовах зниженої температури та порівняно довгого дня рослини переходять до цвітіння, не формуючи головок й зменшуючи листкову масу.

Є багато сортів капусти, які різняться за скоростиглістю. Для вирощування в наших умовах необхідно добирати довгостадійніші сорти, наприклад, сорт Хібінська, виведений Полярною дослідною станцією і районований в Україні. В роботі над цим сортом селекціонери застосували заходи, які зменшують цвітушність. Хібінська — напівголовчастий сорт з ніжним, злегка кучерявим листям. Його використовують переважно для приготування салатів.

Щоб виростити пекінську капусту, треба підбирати досить вологоємні суглинки або супіщані грунти, багаті на органічні речовини. Вона вологолюбна і за нестачі вологи не тільки погано росте, але й досить швидко втрачає смакові якості. Тому в суху, спекотну погоду рослини поливають, але не зверху на листя, а по борозенках, зроблених сапою вздовж рядків. Після поливу їх загортають сухою землею.

Проте надмірно заливати рослини водою не варто. На перезволожених грунтах вони уражуються бактеріальною гниллю, що може знищити весь урожай. Пекінську капусту пошкоджують капустяна блішка, капустяна муха та листогризучі шкідники. Пожовтіння листків іноді свідчить про недостатню кількість кальцію та азоту в грунті.

Висівають пекінську капусту як рано навесні, підбираючи довгостадійні сорти, так і в літній період, стежачи за достатньою кількістю вологи та висіваючи насіння безпосередньо в грунт.

За ранньовесняного вирощування у плівкових теплицях насіння висівають у березні-квітні. Краще використовувати такі сорти, як Хібінська, Льонок, Роднік. Для осіннього споживання сівбу здійснюють у другій половині липня, використовуючи сорти Ворожея, Кудесниця, Ніка, Хібінська (російської селекції) та зарубіжні — Астен, Бокал, Маноко, Оптико, Ча Ча.

Вирощуючи розсаду, треба враховувати, що пекінська капуста погано витримує пересаджування. Тому її вирощують у торфоперегнійних горщечках і, щоб не травмувати кореневу систему, разом з ними пересаджують на постійне місце. Розсаду вирощують протягом місяця при температурі вдень +15...+18°С, а вночі — знижуючи на декілька градусів, але не нижче +12°С. Листкові та напівголовчасті сорти висаджують з міжряддями 30—40 см та 15—20 см між рослинами в рядку; головчасті — не так густо: міжряддя 50—60 см, а в рядку — 30 см. Скоростиглі сорти, як от Ча Ча (японський), Маноко (голландський), Хібінська, Кудесниця можна збирати вже через 25—30 днів після висаджування розсади.

Читач запитує: чому пекінська капуста вродила тільки першого року? Заочно дати консультацію важко, але найімовірніше те, що він використовував у наступні роки насіння, зібране з цієї капусти. Річ у тім, що пекінська капуста легко перезапилюється з ріпою, бруквою, ріпаком, турнепсом, дикою суріпицею. Якщо бажаєте отримати насіння, необхідно ретельно дотримуватися просторової ізоляції. Адже на відкритих ділянках перезапилення з іншими видами може відбуватися на відстані 3 км.

Н.М.Смілянець, *канд. біол. наук*
Національний ботанічний сад НАН України

Вітаємо переможців!

Для передплатників журналу "Дім, сад, город" 10 січня 2002 р. у черговий раз відбувся розіграш лотереї "Передплата-2002" за талонами, надрукованими в "ДСГ" № 10, 2001 р.

У лотереї взяли участь 8376 читачів, які надіслали талони до редакції до 10 січня 2002 р. (на прохання читачів термін надсилання талонів було продовжено).

Високоякісне насіння квітів та овочевих культур та добірку цікавої і корисної літератури від редакції журналу "Дім, сад, город" одержать такі читачі.

1. Кучер Галина Степанівна, *с. Куничі Івано-Франківської обл.*
2. Костецький Михайло Семенович, *м. Стрий Львівської обл.*
3. Тютюнникова Аліна Віталіївна, *м. Новоград-Волинський Житомирської обл.*
4. Реп'ях Іван Іванович, *с. Тептіївка Київської обл.*
5. Чурута Олександр Миколайович, *смт Варва Чернігівської обл.*
6. Коломоєць Ніна Антонівна, *с. Вершина-2 Запорізької обл.*
7. Гурин Віктор Миколайович, *м. Бобринець Кіровоградської обл.*
8. Грабар Анатолій Юхимович, *с. Демидівка Вінницької обл.*
9. Кузьмін Олександр Олександрович,*м. Бердянськ.*
10. Величук Ростислав Танасійович, *м. Чернівці.*
11. Мельник Василь Михайлович, *м. Жмеринка.*
12. Осадців Марія Миколаївна, *м. Коломия Івано-Франківської обл.*
13. Гонтарук Галина Дмитрівна, *смт Іваничі Волинської обл.*
14. Яковенко Антоніна Василівна, *м. Київ.*
15. Рубан Людмила Максимівна, *с. Ланна Полтавської обл.*
16. Іванько Лідія Василівна, *с. Плахтіївка Одеської обл.*
17. Таневська Майя Пилипівна, *м. Тернопіль.*
18. Курочкін Сергій Анатолійович, *с. Тарасівка Миколаївської обл.*
19. Комашка Валентина Іванівна, *с. Боровківка Дніпропетровської обл.*
20. Таран Іван Іванович, *с. Ребедайлівка Черкаської обл.*
21. Рябченко Марфа Михайлівна, *м. Глухів Сумської обл.*
22. Чирва Зінаїда Микитівна, *с. Кути-26 Чернігівської обл.*
23. Наконечний Іван Михайлович, *с. Білогородка Рівненської обл.*
24. Дідурик Дмитро Іванович, *с. Капустяни Хмельницької обл.*
25. Крива Валентина Миколаївна, *с. Лінійне, Крим.*
26. Балацький Василь Петрович, *с. Омут Чернівецької обл.*
27. Гордовська Галина Федорівна, *с. Жовнине Черкаської обл.*
28. Нужненко Олексій Васильович, *с. Баланине Одеської обл.*
29. Царенко Теодор Миколайович, *с. Велика Лінина Львівської обл.*
30. Парасківа Віктор Богданович, *с. Стецева Івано-Франківської обл.*

Обмінюймося досвідом на сторінках журналу

Хоча виписую "Дім, сад, город" уже шостий рік, проте пишу вперше. А спонукали написати до редакції прочитані мною роздуми, якими ділиться на сторінках журналу мій земляк Самборський Микола Степанович. Його стаття називається "Вчимося жити на землі" (№ 8 за 2000 р.). Вступ до неї написаний ніби моїми словами! Я повністю з ним згодна і хочу сказати велике спасибі, що не криється, а ділиться своїми надбаннями з людьми.

Багато дечого з його досвіду маю намір запровадити на присадибній ділянці, а тепер хочу поділитися з читачами і своїми, перевіреними на практиці, методами господарювання на землі, можливо, комусь стануть у пригоді.

Між рядками огірків сію по два рядочки столових (чи навіть кормових) буряків. Гичку в процесі відростання рву на корм свиням чи птиці. Ці рослини зовсім не заважають одна одній рости (навпаки, листки буряка трохи притінюють огірки, що йде їм тільки на користь), а врожай виходить гарний.

Сіянку висіваю трішечки рідше, ніж Микола Степанович Самборський (15—20 см між рядками), тому що так, як він пише, важко її просапувати. Зате в самому рядку сію не одну стрічку, а неширокою сапкою (8—10 см) прорізую рядок і висіваю насіння на ширину сапки. Між рядками сіянки я висаджую розсаду солодкого перцю. У перші дні сіянка дуже допомагає тільки-що висадженому перцеві, тому що своїм пір'ям притінює його. Наприкінці липня — на початку серпня сіянку вибираю, а перець продовжує рости до заморозків. В результаті — і перець, і сіянка родять непогано.

Сіяла сіянку і в одному рядку з морквою. Так легше прополювати (проріджувати) моркву. Сіянка вибирається, а для моркви вивільняється місце для подальшого росту.

У кожний кущ картоплі висаджую одну або дві маленькі цибульки. Без зайвого обробітку виростає гарна цибуля, яка краще зберігається взимку, ніж та, що росла на грядці.

Картоплю саджаю не суцільною грядкою, а за такою схемою: 5 рядків картоплі, рядок буряків, рядок цибулі (сіянки), моркви — що кому потрібно, а потім знову рядок буряків, 5 рядків картоплі, і т.д. Роблю так уже 6 років, і урожай буряків одержую набагато кращий, ніж коли він росте окремо на грядці. Та й картоплю зручно обприскувати.

Такий обмін досвідом дуже корисний, отож пишіть, читачі, до журналу частіше.

О.І.Зарічанська,
пров. Кутузова, 5,м. Бершадь Вінницької обл.

На прохання читачів продовжуємо розповідь про регулятори росту рослин, розпочату у № 1 "ДСГ" за нинішній рік, де було вміщено інтерв'ю з генеральним директором АТ "Високий урожай" С.М.Герасименком. Представляємо універсальний, найбільш поширений, що користується великим попитом,

ЕМІСТИМ С

ТУ У88.264.021-95

— регулятор росту рослин природного походження. Виробляється шляхом культивування мікоризних грибів з кореневої системи обліпихи і женьшеня. Містить збалансований комплекс природних ростових речовин — фітогормони ауксинової, цитокінінової та гіберелінової природи, вуглеводи, амінокислоти, насичені та ненасичені жирні кислоти, мікроелементи. Має широкий спектр дії. Ефективно стимулює ріст і розвиток практично всіх сільськогосподарських культур: зернових, зернобобових, технічних, кормових, овочевих, баштанних, ягідних і квітів.

Підвищує врожайність на 10—30 % залежно від культури і сорту та поліпшує якість одержаної продукції, підвищує стійкість рослин до хвороб та стресових факторів; при одночасному застосуванні дає змогу на 20—30% зменшити норми витрати протруювачів і фунгіцидів.

Способи застосування

Передпосівна обробка.

Замочування насіння овочевих культур на 6—8 год у водному розчині.

Обприскування рослин у фазі бутонізації у ранкові або вечірні години водним розчином регулятора в суміші із засобами захисту.

Норми витрати:

Вказані на упаковці виробника.

Форма випуску.

Ампули місткістю 1, 2 , 5 мл в картонних упаковках.

Термін зберігання три роки в упаковці виробника при температурі від 0 до 40°С.

Коментар спеціаліста.

Регулятори росту рослин, біостимулятори — це природні або синтетичні сполуки, що в дуже малих дозах здатні викликати значні зміни в рості та розвитку рослин. Потрапляючи до рослини, вони включаються в обмін речовин і чинять на нього певний вплив. З'являється можливість змінювати спрямованість біохімічних процесів, що викликає підвищення рівня життєдіяльності рослинного організму. Біостимулятори впливають на клітинну систему рослин, визначаючи характер таких важливих процесів, як ріст, розвиток органів, перехід рослин у фазу цвітіння, формування плодів, стан спокою або вихід з нього тощо, тобто вони мають широкий спектр дії на рослини. Це не означає, що застосування біостимуляторів є штучним втручанням у життя рослинного організму. У природі регулятори росту містяться у самих рослинах. Їх називають фітогормонами. Вони"керують" усіма процесами життєвого циклу рослин. Крім того, здатні опосередковано впливати на гени рослин, відповідальні за розвиток кореневої системи, фотосинтез, цвітіння, формування плодів тощо. Тож застосування цих препаратів дає змогу найповніше реалізувати потенційні можливості рослин, закладені в геномі природою і селекцією, регулювати терміни дозрівання, поліпшувати якість і підвищувати продуктивність.

Важливим аспектом дії біостимуляторів є їхня спроможність підсилювати стійкість рослин до хвороб, шкідників, несприятливих кліматичних факторів.

Широке застосування біостимуляторів — один з напрямків, що швидко розвиваються у світовій практиці рослинництва.

Богдан Черемха,
канд. с.-г. наук

Говорять городники

Ніна Куданова
(Одеська область):

Вирощувала огірки і мала дещо застаріле насіння. Вирішила застосувати Емістим С, якого трохи лишилось з попереднього року. Взяла 20 горщечків для розсади, наповнила їх поживною сумішшю. У половину (попередньо їх помітивши) крапнула кілька крапель Емістиму. В решту стимулятор росту не додавала. Висіяла насіння огірків гібриду Бєляєвський.

Через 10 днів зійшли всі огірки, насіння яких було в горщечках з Емістимом. Решта так і лишилася в землі.

Людмила Грибова
(Вінницька область):

Емістимом С обробила насіння помідорів сорту Червоний мисливець перед висівом. Коли на кущах з'явилися бутони, знову застосувала розчин Емістиму. Цвіли після цього мої помідори великим гарним цвітом, не гірше від декоративних рослин. А плодносили до пізньої осені, хоча сорт Червоний мисливець дуже ранній.

Віктор Польовий
(Біла Церква Київської області):

Залишалось у мене старе, трирічної давності насіння баклажанів. Вже на другий рік вони ледь-ледь зійшли. Що робити? Викинути? Це завжди встигнеш. Вирішив обробити Емістимом С. Зробив розчин згідно з інструкцією. І диво: через три дні з'явились дружні сходи.

Коли розсаджував баклажани, теж трохи обприскав їх Емістимом С. Які ж гарні виросли плоди! Деякі досягали 700—800 г.

Смородину вирощую на грядах

Екзотика

Під чорну смородину виділяю ділянку, захищену від холодних весняних вітрів, на сонячному місці. Грунт не повинен бути засоленим, лужним чи надмірно кислим. Смородина вологолюбна, але болотистих грунтів не терпить, а в Прикарпатті навесні та в першій половині літа (а це 2—3 місяці) майже щодня ідуть дощі. І щоб смородину не заливало водою, висаджую її на підвищених грядах, по боках яких прокопую канавки для стоку води. Гряди обшиваю дошками, щоб земля не розповзалась. У дощовий період грунт буває настільки насичений вологою, що нагадує кисіль, тож без дощок не обійтися. Через надмірну вологість у нас у грядах крім дощових черв'яків живуть навіть п'явки. На власні очі бачила, як п'явка "обідала" дощовим черв'яком, висмоктуючи з нього кров. Після обіду від черв'яка залишилась лише прозоро-біла плівочка. Працюємо на городах упродовж усього дощового періоду, незважаючи на дощ — під дощовиками з поліетиленової плівки, ходячи по дошках, які прокладаємо на стежках, щоб не грузли ноги.

Садіння

Гряди робимо шириною 2 м, довільної довжини. Смородину садимо в один ряд посередині гряди на відстані 0,7—1 м кущ від куща в ряду і якщо поряд кілька гряд, то відстань між рядками має бути 2 м.

Висаджую смородину восени у вересні—жовтні, щоб рослини до морозів добре прижилися, утворили молоді корені, а рано навесні добре пішли в ріст. Якщо садити навесні, то бажано якнайраніше. Під час садіння в ямки даю 8—10 кг перегною, 100—150 г фосфорних і 50—60 г калійних добрив. Саджанець перед висаджуванням обов'язково обрізую, залишаючи 5—6 бруньок, з яких протягом вегетації виросте 5—6 скелетних гілок, утворюючи кущ. Висаджую саджанець похило, щоб гілочки, які утворюються з бруньок, виросли не щільно одна біля одної, а на деякій відстані, аби їм було просторіше. Саджанець висаджую глибше на 8—10 см, ніж він ріс у розсаднику, щоб на стебловій частині, що розміщена в грунті, утворились додаткові корені, які позитивно вплинуть на ріст і плодоношення кущів.

Для себе вирощую сорти смородини найновішої селекції, які відрізняються від старих сортів дуже великими плодами (є більші за 25-копійчану монету) або дуже врожайні. Були випадки, коли з одного куща в окремі роки збирала по 10 і більше кілограмів плодів. Така врожайність залежить не тільки від сорту, а й від старанного догляду за кущами. Смородина, віддаючи щороку щедрий урожай, потребує й щорічного удобрення.

Догляд за рослинами

Під час осіннього перекопування грунту вношу органічні й мінеральні добрива в такій же кількості під один кущ, як і при її садіння. В південних, посушливих районах добрив очевидно треба вносити менше, бо там менше дощів і з грунту добрива не вимиваються, все йде на живлення кущів. У нас через часті дощі частина добрив вимивається в нижні шари грунту, звідки корені смородини не можуть їх дістати, тому добрив треба вносити більше. Деякі люди з південних областей України, придбавши в мене саджанці сортової великоплідної смородини, скаржаться, що через кілька років ягоди дрібнішають. Це відбувається через те, що в південних областях часто бувають посухи, а смородина вологолюбна рослина, її треба добре поливати, а також вчасно обрізувати, омолоджуючи кущі.

У мене це виходить мимоволі, бо щороку необхідно зрізувати багато гілок на живці, щоб виростити з них садивний матеріал. Зрізую вибірково, залежно від загущення куща, частину дворічних і старші стебла, лишаючи тільки однорічні. На цих одно- та дворічних молодих і сильних стеблах, за доброго удобрення і поливу утворюються величенькі грона з дуже великими і смачними ягодами. Влітку біля кущів обов'язково треба виполювати бур'яни і розпушувати грунт. Смородина, яку я вирощую, не хворіє. Я не користуюсь отрутохімікатами для профілактики захворювань, через те що в нас ними неможливо користуватись. Безперервні дощі негайно змивають з кущів усі препарати після обприскування.

За порадою, яку вичитала в одному з номерів "ДСГ", обробляю кущі смородини окропом у березні, ще по снігу, перед тим, як ще не розпусти-

лись бруньки. Для цього у великій каструлі нагріваю воду, і як вона добре закипить, швидко наливаю в поливалку з ситечком і бігом до кущів смородини, які знаходяться за 10—20 м від кухні. Окріп ллю на кущ 2—3 секунди, намагаючись облити водою всі бруньки. Перший раз, коли обливала окропом кущі, дуже боялась, щоб не обварити бруньки, але все вийшло чудово. Вода, поки її наливаєш у поливалку, а потім виливаєш через ситечко поливалки на кущ, охолоджується до 80°С, тому не обпікає бруньок, а всі спори грибків чи яєчка шкідників обпікаються і гинуть. Такої обробки окропом вистачає на все літо. Нагадую — це обов'язково треба робити до розпускання бруньок. Так само окропом обробляю суниці, порічки, агрус та інші ягідні культури, таким чином позбавляючи їх багатьох шкідників та хвороб.

Сорти

Вирощую сорти чорної смородини таких провідних селекціонерів: Т.П.Огольцової та А.І.Астахова з Росії, В.П.Копаня, К.М.Копань та М.М.Горьового з України, а також іноземних селекціонерів.

Маю кілька сортів, які дають плоди розміром з 25-копійчану монету й більші, маса рекордних ягід 5—7,8 г. Врожай одного дорослого куща сягає 5 кг. Є багато сортів, які мають ягоди розміром як 10 коп, але врожайність цих сортів набагато вища — по 6—7 кг, а рекордні врожаї — до 10 кг плодів з одного куща. Це такі сорти: Альта, Аметист, Сюїта київська, Санюта, Козацька, Вернісаж, Титанія, Орловський вальс, Зуша, Орловська серенада.

Подаю коротеньку характеристику кращих сортів, які в Прикарпатському вологому й прохолодному кліматі почувають себе чудово, мало хворіють і дають щедрі врожаї великих, смачних, високовітамінних ягід.

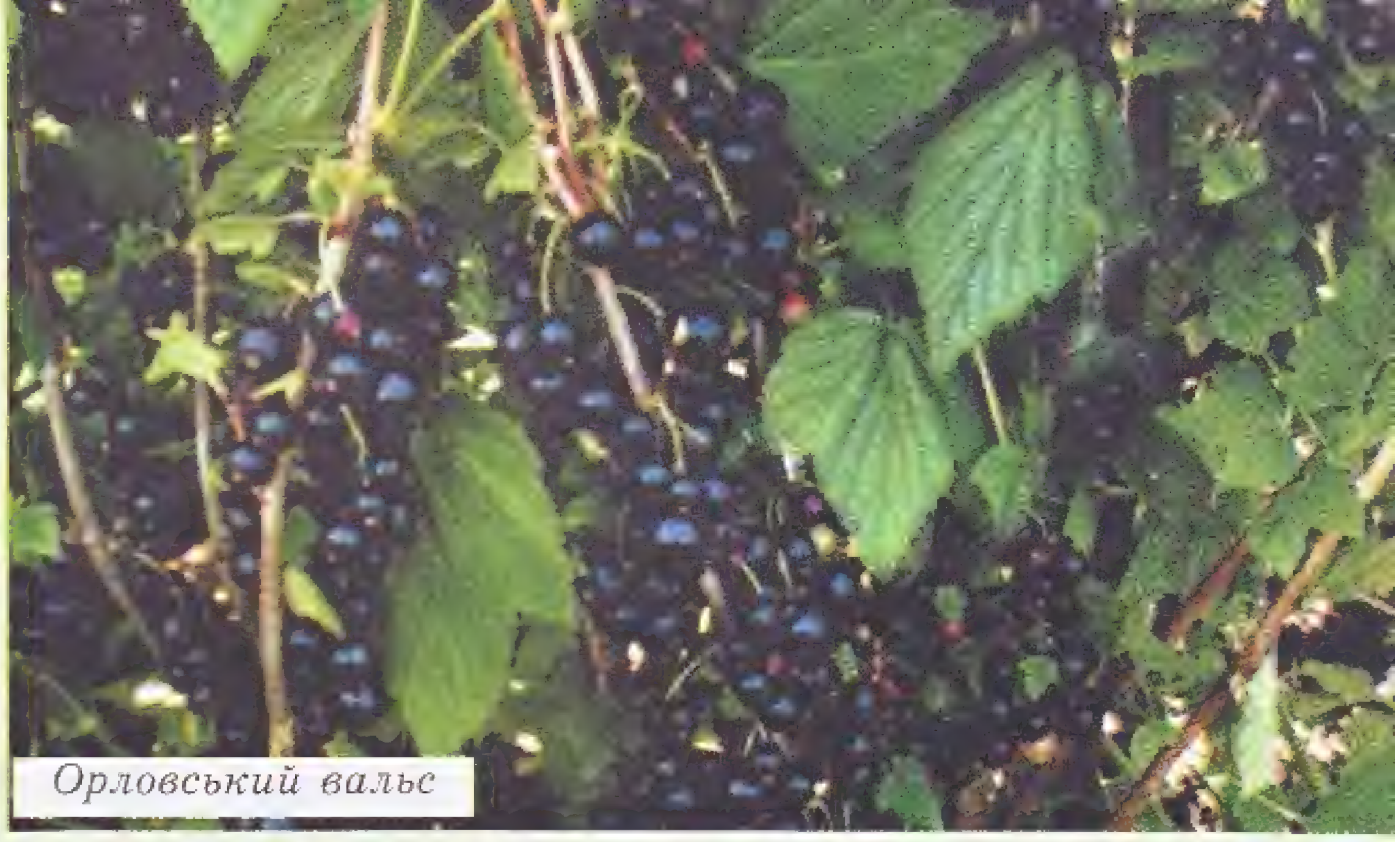
Пігмей — дуже великоплідний сорт, ягоди розміром 2,2—7,5 г (як 25 коп.). Округлі, солодкі, сорт посухо- та зимостійкий, урожайний, середньостиглий, стійкий проти брунькового кліща.

Сокровище — дуже великоплідний сорт, ягоди розміром 4,2—5 г (майже як 25 коп), кисло-солодкого смаку, ягоди в гроні всі майже однакового розміру, з однієї бруньки може вирости кілька грон, тому врожайність дуже висока, не обсипаються, середньораннього строку достигання, сорт інтенсивного типу.

Ядрьона — найвеликоплідніший сорт — 3,5—7,8 г (більше за 25 коп.), ягоди кисло-солодкі, по всьому грону майже однакового розміру (дрібних немає). Кущ слаборозлогий, швидкоплідний, високосамоплідний (не залежить від вітру чи льоту бджіл), урожайний, зимостійкий, середньопізнього строку достигання, стійкий проти хвороб.

Русалка — великоплідний, ранній сорт, ягоди 2,2—7,5 г (як 25 коп.), смак солодкий, добре розмножується, стійкий проти хвороб. Сорт урожайний, ягоди ароматні, чудові для переробки.

Венера — великоплідний, середньопізній сорт, дуже врожайний, ягоди 2,4—5,7 г (майже як 25 коп.), стійкий проти борошнистої роси й брунькового кліща. Ягоди ароматні, кисло-солодкі, чудові для високоякісної переробки.

Орловський вальс

Ядрьона

Аметист

Венера

Ізюмна

Надія

Санюта

Екзотика — цей сорт теж належить до великоплідних — маса ягід 3,5—5 г (більше за 10 коп.). Ягоди трішки менші, ніж у попередніх сортів, але врожайність набагато вища. Вони одномірні — і перша й остання ягода в гроні майже однакового розміру, не обсипаються. Кущ середньорослий, компактний, раннього строку достигання, добре розмножується.

Орловський вальс — великоплідний сорт, ягоди до 4 г (більші за 10 коп.), урожайність дуже висока, зимостійкий, сорт пізнього строку достигання, кущ середньорослий, напіврозлогий, сорт інтенсивного типу плодоношення.

Дачниця — ягоди масою до 4 г (більші за 10 коп), у вологі роки бувають дуже великі, майже такі як 25 коп. Ягоди солодкі і дуже смачні, бо мають набагато менше кислоти в плодах, ніж інші сорти. Споживаються свіжими на десерт, їх дуже полюбляють діти. Достигання розтягнуте, але ягоди не обсипаються, тому збирати їх можна за один раз, або якщо їх споживати свіжими, то період споживання розтягується на довший час. Кущ слаборослий, розлогий, високоврожайний, інтенсивного плодоношення, схильний до перевантаження урожаєм, потребує доброго догляду і підживлення добривами. Сорт зимостійкий, стійкий проти хвороб, середньоранній, укорінення живців порівняно слабке.

Лінтяй — ягоди розміром як у Дачниці — 4 г і такі ж солодкі на смак, тільки пізнього строку достигання. Кущі сильнорослі, стебла міцні, сорт дуже врожайний і хворобостійкий, розмножується краще, ніж Дачниця.

Селечинська-2 — це поліпшений сорт від сорту Селечинська. Ягоди більші від Селечинської — (до 6 г) і набагато солодші, ніж у Дачниці. Сорт дуже врожайний, ранній, посухостійкий, кущі сильні, прямостоячі, інтенсивного типу плодоношення.

Ізюмна — цей сорт має дуже солодкі ягоди, масою до 3 г, сорт урожайний, стійкий проти хвороб, пізньостиглий. Ягоди можуть висіти до зими. Укорінення живців слабке, ягоди споживають свіжими, придатні для сушіння.

Зуша — сорт ранній, невибагливий. Ягоди солодкі, розміром з 10 копійок. Урожайність дуже висока, стабільна і кожного року незалежно від заморозків, дощів, голольоду та інших негативних явищ погоди, не уражується хворобами й шкідниками. Розмножується дуже добре. Через тиждень після садіння живець уже має цілий пучок білого коріння. Хоч ягоди дрібніші, ніж в інших сортів, але урожай дає великий.

Сокровище

Санюта — сорт дуже врожайний, маса ягід до 3,5 г, смак солодкий. Сорт самоплідний, хворобостійкий. Кущі треба добре підв'язувати, бо врожай такий великий, що стебла, хоч вони й міцні, не витримують маси врожаю і разом з ягодами лягають на землю. Врожайність щороку стабільна.

Аметист — середньопізній сорт, дуже хворобостійкий. Ягоди масою 2,6 г, кисло-солодкого смаку, достигають одночасно. Кущ високий, напіврозлогий. Потребує підв'язування стебел. Адже урожайність дуже висока, стабільна.

Мрія — ягоди великі — до 2,9 г, одномірні, достигають одночасно, не обсипаються. Сорт високоврожайний, швидкоплідний, раннього строку достигання, хворобостійкий. Ягоди солодкі.

Надія — ягоди великі — 3,5—4 г, одномірні по всьому грону, достигають одночасно. Сорт самоплідний, високоврожайний. Ягоди солодкі, раннього строку достигання, стійкий проти хвороб.

Г.П.Хоменко,
вул. Красінського, 5, кв. 3, м. Долина
Івано-Франківської обл., 77502

Черешні на вегетативній підщепі

Низькорослі підщепи для яблуні і груші садівникам добре відомі. А от черешні й вишні вирощують, як правило, на високорослих підщепах — сіянцях магалебської вишні та дикорослої черешні. То ж виникає питання: чи можна знайти хоча б трохи слаборослішу підщепу для черешні й вишні з позитивними властивостями? Відповідаю — звичайно можна. У цьому я переконався на власному 10-річному досвіді.

Почалося це так. Одного гарного липневого дня 1990 року (саме в цей час достигали плоди черешні сорту Дрогана жовта) вирушив я до старого колгоспного черешневого саду. Сад був закладений ще в 1961 р. такими сортами: Скороспілка, Мелітопольська рання, Мелітопольська чорна, Валерій Чкалов, Присадибна, Франціс, Волове серце, Жовта денисена та Дрогана жовта. Сад уже ніхто не доглядав і, проходячи по міжряддях, зарослих травою, відшукав дерева Дрогани жовтої. Помітив, що поблизу де-не-де є однорічні черешневі деревця. Висота їхня була близько 1 м і росли вони головним чином посередині міжряддя, а сад був посаджений за схемою 7х7 м. Постало питання: де взялися молоді черешеньки? Адже старі черешні — на підщепі вишні антипки, котра не дає порослі і раніше молодняку в саду не було. Чи можливо це сіянці? Спробував вирвати молоде деревце. Вирвалося воно легко, а від кореневої системи потягнувся у бік корінець на якому росло ще одне деревце. А корінець тягнувся й далі, але обірвався.

Дійшов висновку, що молоді черешеньки не сіянці, а виросли з кореневої порослі. Коли черешню, щеплену на вишні антипці, посадили заглиблено, то вкорінився стовбур черешні. А вже на цьому корінні й утворилася коренева поросль. І найбільше її було у сорту Дрогана жовта.

Відомо, що рослини вегетативного розмноження слаборосліші, ніж сіянці. І я подумав, а чи не можна нащепити різних сортів черешні на цій кореневій порослі? Так і зробив.

Щепити вирішив негайно. Адже у середині липня однорічний приріст здерев'янів і сформував бруньки. Щепив на висоті 60—70 см поліпшеним копулюванням, міркуючи так: якщо щепити в кореневу шийку, то до кінця вегетації відростуть пагони не більше 30—40 см і саджанець для весняного садіння буде ще не готовий. А коли щепити на висоті 60—70 см, то до кінця вегетації прищепи не тільки приживляться, а й дадуть прирости бокових гілочок близько 30 см, з яких будуть сформовані 3—4 скелетні гілочки, і такий саджанець буде цілком придатний для висаджування в саду.

Щепив три сорти черешні: Валерій Чкалов, Присадибна, Дрогана жовта, та три сорти вишні: Чорнокорка рання, Підбєльська, Любська. Як підщепу вибрав поросль трьох сортів: Дрогана жовта, сорт з рожевими плодами і сорт з темно-червоними плодами. На кожному виді підщепи щепив по одному із шести названих сортів прищепи. Розрізнити поросль підщепи мені не важко, бо на черешку біля листкової пластинки є два горбики наче бруньки. У сортів з темним, майже чорним забарвленням плодів, ці горбики також темно-червоні, з рожевим забарвленням — горбики рожевого забарвлення, з жовтими плодами — жовті. Отже, яке забарвлення плодів таке забарвлення й цих горбиків.

Щепив у вечірні години, коли немає спеки, і все у відповідності до технології поліпшеного копулювання. Міжряддя, на якому виконав щеплення, добре примітив.

Десь днів через 10 усі живці добре прижився, бо сокорух був інтенсивний і вони пішли в ріст. За період росту щеп сформував по три скелетні гілочки на кожному деревці, зайві відщипував. На кожному штамбі нижче місця щеплення бруньки також відщипував, щоб не йшли в ріст, а листки залишав. До кінця вегетації новоутворені пагони щеп добре визріли.

У другій половині жовтня, коли листя пожовкло і настав листопад, усі саджанці акуратно викопав і забрав додому на перезимівлю. Обв'язувальну стрічку з місць щеплення не знімав.

Коли викопував саджанці, то помітив, що один з них випадково щеплений на сіянці Дрогани жовтої. Розпізнати це було неважко. Бо в усіх вегетативно розмножених підщеп є горизонтальний корінь, на якому утворилася поросль, а в сіянця — центральний стрижневий. Викопав ще один вегетативно розмножений, не щеплений саджанець Дрогани жовтої і відшукав нещеплений сіянець цього ж сорту. Сіянців інших сортів не знайшов і гадаю, що лише у Дрогани жовтої схожість насіння добра, а в інших сортів погана, або й відсутня.

Навесні 1991 р., коли закладали колгоспний сад, висадив там же і свої 20 саджанців. Усі прижилися і через 2 роки почали плодоносити, а на магалебській вишні дерева ще не плодоносили. І сіянець Дрогани жовтої ще не плодоносив, і вегетативно розмножений нещеплений саджанець також не плодоносив, а плоди дав наступного року. Вони майже зберегли материнські якості.

Сіянець почав плодоносити аж на п'ятий рік після садіння, коли дерева на магалебці дали другий врожай, а мої щепи на вегетативних підщепах вступили в товарне плодоношення.

Місця щеплення так добре позаростали, що майже непомітні, хіба що за кольором кори їх можна відшукати. Та вишні в місцях

щеплення з черешнею дещо тонші за підщепу. А також на п'ятому році після садіння мої дерева на вегетативних підщепах майже на 1 м були нижчими, ніж ті, що щеплені в колгоспному саду на магалебці, на сіянцеві Дрогани жовтої, і також — від нещепленого сіянця.

У минулому (2001), врожайному на черешні році ще дослідив і дійшов висновку, що всі мої 6 сортів, щеплені на вегетативній підщепі Дрогани жовтої, врожайніші та з якіснішими плодами порівняно з цими ж сортами черешень і вишень, щеплених мною на двох інших вегетативних підщепах та на магалебській вишні.

Гадаю також, що корені вегетативно розмноженої Дрогани менш вибагливі до грунтів, ніж в інших сортів. Ще підмітив, що корені саджанців вегетативно розмноженої Дрогани проникають глибоко в грунт, а частина їх освоює верхні шари грунту, де зазвичай більше поживних елементів. А в магалебської вишні майже всі корені йдуть углиб.

Тому всім садівникам раджу відшукувати в старих садах вегетативну поросль Дрогани жовтої і на ній щепити черешні та вишні.

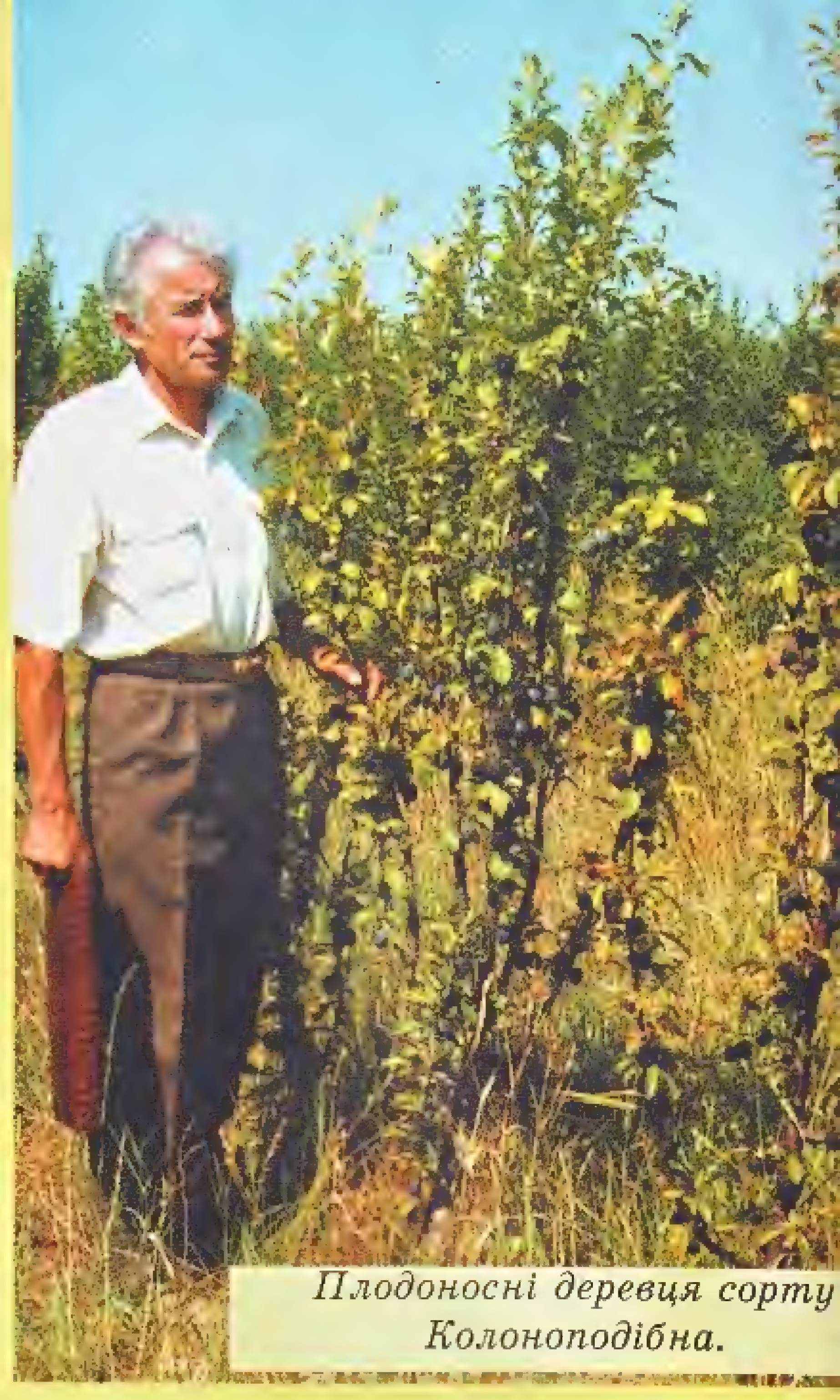
Черешні на вегетативній підщепі можуть рости на грунтах з близьким заляганням підгрунтових вод (але не ближче 1,5 м). Дерева черешень, щеплені на магалебській вишні, вже через 5—6 років після висаджування поступово пригнічуються й гинуть.

З мого дослідження всі висновки позитивні. Є лише один негативний: дерева на вегетативній підщепі менш довговічні, ніж на сіянцевій. Але моїм уже 10 років і почуваються добре. А скільки ще проживуть, невідомо.

Ще мене люди запитують: чому куповані вишні, черешні, абрикоси, персики, горіхи гинуть, а яблуні, груші, сливи, алича — ні. Я їм відповідаю, що у перших корені проникають глибоко — аж до підгрунтових вод, тому й гинуть. А корені низькорослих підщеп яблуні (М9, ММ106 та ін.), низькорослої підщепи груші — айви розташовані поверхнево і на підгрунтові води не реагують. Абрикоси й персики щеплені на аличі, яка не реагує на підгрунтові води, також почувають себе добре.

О.Г.Чижов,
Запорізька обл.

Колоноподібна алича

Плодоносні деревця сорту Колоноподібна.

Зменшення габаритів крони плодових дерев має важливе значення для аматорських і промислових садів. Для цього використовують слаборослі підщепи, застосовують спеціальні формування. Важливу роль відіграють сорти з невеликою від природи кроною. Тому не дивно, що колоноподібні сорти, наприклад, яблуні суперкомпактного типу та надщільне розміщення рослин , викликали величезний інтерес у садівників. Хоч мало місце розчарування, яке й спіткало багатьох садівників при вирощуванні колоноподібних яблунь. І зумовлено воно багатьма причинами, головним чином розмноженням гібридних форм, що не отримали належної перевірки в регіоні вирощування і недотриманням особливостей сортової агротехніки.

Великоплідна алича, що стала вельми популярною і набула останнім часом великого поширення по всій країні, має досить велику крону. За звичайних формувань типу розріджено-ярусної крони її висаджують за схемою 5—6х3—4 м залежно від родючості грунту та сортових особливостей. Щільніше розміщення можливе тільки при формуванні площинних крон і використанні слаборослих підщеп. Поява сортів колоноподібного типу дає змогу створювати дуже щільні насадження аличі з мінімальними затратами.

Найцікавішим зразком цього типу є сорт, який власне й отримав назву Колоноподібна. Створений він відомим російським селекціонером Г.В.Єрьоміним на Кримській дослідно-селекційній станції ВІР. Дерево середньоросле, з рідкою стиснутою кроною, що складається з провідника і трьох-чотирьох скелетних гілок. Як відзначає автор сорту, плодоносить вона на ростових пагонах попереднього року і численних букетних гілочках та шпорках, розміщених по всій довжині скелетних гілок. Тому плоди розташовані по всій довжині гілок і провідника.

Щепити її можна на аличу, сливу, терен і на всі відомі клонові підщепи, що рекомендуються для сливи. Сорт скороплідний. За нашими спостереженнями, коли окулірують навіть на сильнорослому сіянцеві дикої аличі, Колоноподібна здатна закладати квіткові бруньки вже в перший рік росту.

Як й інші сорти аличі вона самобезплідна. Квітує в пізній термін і запилюється будь-яким іншим сортом аличі, що цвіте одночасно з нею.

Плодоношення регулярне, врожайність висока, достигання плодів — на початку серпня. Плоди великі, довго тримаються на дереві. М'якуш ніжний, соковитий, доброго кисло-солодкого смаку. Плоди споживають свіжими і використовують для переробки.

У саду її вирощують у природній формі з кількома гілками з провідником чи без нього, розміщуючи дерева на відстані до 1 м одне від другого. Якщо формувати Колоноподібну як одностовбурне дерево, то відстань може бути до 0,5 м. На слаборослих підщепах типу ВВА-1 її можна використовувати для створення суперінтенсивних насаджень, висаджуючи за схемою 2,5х0,5 м. При цьому ніякого спеціального формування не проводять, залишаючи крону вільноростучою. Один раз у два-три роки крону зрізують на половину об'єму.

В.М.Меженський, канд. с.-г. наук,
зав. відділу технологій плодових культур
Артемівської дослідної станції розсадництва

Оброби картоплю фумаром — витратиш сили не даром

Попередня стаття ("Дім, сад, город" № 1, 2002) була присвячена загальній характеристиці Фумару — універсального, ефективного, доступного та екологічно чистого стимулятора росту рослин, що не має аналогів, і який з успіхом може замінити всі відомі стимулятори на будь-яких сільськогосподарських культурах.

Природно, що читачів журналу цікавить не розведення ананасів у Південній Африці або гевеї у В'єтнамі, а вирощування основного продукту присадибного овочівництва — картоплі, без якої важко уявити будь-який стіл у кожній оселі. У цій статті — розповідь про те, чому Фумар є незамінним засобом для отримання стабільного, високого та якісного врожаю картоплі.

По-перше, як би старанно ми не відбирали садивний матеріал (виключаючи клоновий), бульби нерідко бувають уражені грибковими та вірусними захворюваннями. Більше того, городник, особливо той, який проживає в сільській місцевості, не має можливості щорічно купувати високоякісні елітні бульби і, як правило, з року в рік висаджує "вироджені" бульби, які виростив на власній присадибній ділянці або подаровані сусідом (сам родом з села, тож добре знаю з власного досвіду "технологію" вирощування картоплі). Все це призводить як до зниження врожайності та якості бульб, так і до погіршення зберігання картоплі через різні гнилі. Дворазова ж обробка картоплі Фумаром (обробка бульб перед висаджуванням протягом двох сезонів підряд або обробка перед садінням з наступним обприскуванням вегетуючих рослин, поєднанна з обробкою інсектицидами) сприяє підвищенню стійкості рослин до хвороб, їх оздоровленню, відновленню сортових якостей і практично ліквідує гниття бульб під час зберігання. Так, обробка бульб Фумаром перед висаджуванням знижує ураженість рослин вірусними хворобами в період вегетації вдвічі, бактеріозами — більше ніж у 5 разів; вирощені бульби під час зберігання практично не уражуються фітофторозом і фітофторозно-фузаріозними гнилями, різко знижується захворюваність гумовою гниллю.

По-друге, обробка бульб Фумаром перед висаджуванням у грунт сприяє пробудженню додаткових вічок, збільшенню густоти стеблостою (до 30 %) та інтенсивнішому розвитку рослин (через 50—55 днів після садіння рослини на 25% перевищують за висотою контрольні), що дає змогу уникнути попереднього пророщування бульб без зміни строку вегетації.

По-третє, суттєво покращується якість урожаю бульб: на 30—40% зменшується вміст нітратів, на 3—6 % збільшується вміст сухих речовин, на 6—10% — крохмалю і на 6—9% — вітаміну С.

По-четверте, суттєво (на 20—35%) підвищується врожайність картоплі з одночасним збільшенням виходу товарної фракції. До того ж за весняного садіння врожайність, як правило, вища, ніж коли садять влітку. Крім того, обробка водним розчином Фумару вегетуючих рослин картоплі на початку цвітіння сприяє додатковому підвищенню врожайності на 10—15%.

І ще один приклад на користь стимулятора росту — пізні приморозки навесні 1999 р. в більшості регіонів України призвели до загибелі картоплі. В той же час обробка бульб Фумаром перед висаджуванням у грунт дала змогу зберегти всі рослини або сприяла їх швидкому відновленню, що було яскравим свідченням кріопротекторних (морозозахисних) властивостей Фумару.

Технологія використання Фумару при вирощуванні картоплі дуже проста. Особливу увагу треба приділяти приготуванню його робочого розчину. Фумар випускається для городників у запаяних скляних ампулах, що містять 1 мл 1%-ного розчину, який при температурі навколишнього середовища нижче 20°С кристалізується (перетворюється в тверду прозору речовину). Це жодним чином не впливає на якість Фумару і для його перетворення в рідкий стан ампулу необхідно просто зігріти теплом руки. Потім ампулу розкривають, вміст виливають приблизно в 200 мл (1 склянку) води і ретельно перемішують до повного розчинення крапельок Фумару (інакше препарат осяде на стінках склянки і користувач обробить картоплю чистою водою). Одержаний розчин виливають приблизно в 10 л води і перемішують. Робочий розчин Фумару готовий.

Обробляють картоплю перед висаджуванням (можна без попереднього пророщування) різними способами. Бульби або занурюють на 5—10 секунд у робочий розчин Фумару, або ж у відро з картоплею заливають робочий розчин Фумару, витримують 5—10 секунд, потім його зливають в інше відро з бульбами. Оброблену картоплю підсушують на повітрі і висаджують. Ще простіший інший спосіб. Ящики з картоплею, яка підготовлена для садіння, ставлять один поверх одного, обприскують картоплю в верхньому ящику до повного змочування бульб, верхній ящик знімають і обробляють наступний (при цьому надлишковий робочий розчин з верхнього ящика стікає в нижній). Бульби підсушують на повітрі і висаджують. Таким чином, десятьма літрами робочого розчину Фумару можна обробити до 350 кг картоплі.

Слід пам'ятати, що робочий розчин Фумару слід використовувати не пізніше як через 12 годин після приготування, а оброблені Фумаром бульби картоплі краще відразу ж висадити, а не зберігати, бо у них швидко проростають вічка.

За нашими даними, Фумар є одним з кращих стимуляторів росту не лише картоплі, а й інших овочевих культур. Тому не забувайте обробляти будь-яке насіння перед сівбою універсальним стимулятором росту рослин — Фумаром, який прискорює його проростання, підвищує схожість та формує у рослин потужну кореневу систему, забезпечуючи високу врожайність і відмінну якість овочевої продукції. Робочий розчин Фумару для замочування насіння готують з розрахунку 1 ампула на 1 л води, а час замочування становить у середньому 4—6 годин (чим швидше набрякає насіння, тим менший термін замочування).

О.Просяник

Рано навесні, коли ми з нетерпінням чекаємо пробудження природи після довгої зими, з-під снігу з'являються тендітні підсніжники з витонченими білими квіточками, які традиційно вважають символом весни. Майже одночасно з ними спалахують яскравими барвами острівці крокусів, розстеляються блакитні та білі килими пролісків, пушкінії, хіонодокси. За ними розцвітають граціозні білоцвіти, екзотичні кандики, іридодіктиуми, мускарі.

Хіонодокса

Проліска

Первістки весни (дрібноцибулинні)

Це тільки деякі представники досить великої групи рослин, яких об'єднують за наявністю невеликої цибулини (звідки й походить назва — дрібноцибулинні).

Більшість ***дрібноцибулинних*** — ранньовесняні рослини. Для їхнього розвитку потрібно багато світла та вологи, до того ж вони невеликі. Тому найкраща пора для них — весна, коли в грунті вдосталь води і ще не відросла висока трава, а дерева та кущі не вбралися в листя.

Розвиток багатьох дрібноцибулинних починається ще під сніговою ковдрою. Щоб не загинути від морозу, вони мають складну систему пристосувань: це і особливий перебіг фотосинтезу, за якого підвищується вміст цукру в клітинному соці, і збільшення в'язкості води, що міститься всередині клітин, і економне випаровування, й інтенсивне дихання.

Період вегетації дрібноцибулинних дуже короткий — через один-два тижні після пробудження вони розцвітають, а ще через два-три тижні достигають плоди та насіння. Надземна частина жовкне, лягає на землю, а потім засихає. Але рослини не гинуть: у грунті до наступної весни зберігаються підземні органи — цибулинки із запасом поживних речовин, за рахунок яких наступної весни з'являються нові квіти. Рослини з таким циклом розвитку називають ефемероїдами.

Серед дрібноцибулинних є також види, які цвітуть влітку та восени.

Дрібноцибулинні незамінні в озелененні. Квітникарі здавна використовують їх для прикрашання рано навесні парків, садів, скверів. Так, з середини XVI століття в садах Європи почали розводити мускарі, підсніжники, крокуси. З XVIII століття відомі в культурі деякі види пролісків. Згодом у декоративному садівництві з'явилися й інші дрібноцибулинні.

Ефектно виглядають ці квіти у міксбордерах, рабатках, бордюрах, альпінаріях. Найкраще висаджувати їх групами на фоні невеликих вічнозелених рослин, поблизу кущів та стовбурів дерев. Можна також для фону використовувати каміння, пеньки, корчі. Дрібноцибулинні дуже швидко втрачають декоративність, тому їх бажано садити разом з грунтопокривними рослинами або з багаторічниками, які розвиваються пізніше, після відцвітання дрібноцибулинних. З цією ж метою тут висаджують і однорічні рослини.

Слід зауважити: *якщо квіти висаджені на газоні, його не можна скошувати до відмирання листя цибулинних.*

Розглянемо найпоширеніші дрібноцибулинні.

Проліска (Scilla L.) належить до родини лілійних. На земній кулі

Пушкінія

налічують близько 80 видів пролісок, поширених у помірній та субтропічній зонах Європи, Азії й Африки. Наукова назва походить від давньогрецького слова skilla, що означає "морська цибулина". Підземний орган проліски — яйцеподібна цибулина діаметром 0,7—2,5 см. Листки лінійні або ланцетоподібні, 2—4 см завдовжки,5 см завширшки. На квітконосі, висота якого приблизно 20 см, утворюється до 15 поникли дзвоникоподібних квіточок, білих, фіолетово-синіх, голубих, рожево-пурпурових. У культурі *найбільш поширені* ***п.дволиста*** *(S.bifolia L.)* з блакитними та ***п.сибірська*** *(S.sibirica Andc.)* з лазурними квітками на звисаючих квітконіжках.

Хіонодокса *(Chionodoxa Boiss).* Родина лілійних. Рід налічує 6 видів, які поширені в природі на островах Середземного моря та в Малій Азії. Назва походить від грецького слова *chion* — "сніг" та *doxa* — "слава", "гордість". Хіонодокса схожа за будовою на проліску, але відрізняється зрослою в основі оцвітиною. В культурі часто трапляється ***х.Люцілії*** *(Ch.luciliae Boiss.),* квітконоси якої

Пушкінія

заввишки близько 20 см, суцвіття складається з 4–5 яскраво-блакитних квіток діаметром до 3 см, та ***х.гігантська*** *(Ch.gigantea Whitt)* – висота квітконосів 8–10 см, квітки блакитні з фіалковим відтінком, 2,5–3 см у діаметрі.

Пушкінія *(Puschkinia Adam.)* належить до родини лілійних. Рід налічує два види, поширені в Азії та на Кавказі. Цю рослину названо на честь відомого російського натураліста Мусіна-Пушкіна. Цибулина яйцеподібна, 2–3 см завдовжки. Листки лінійні, 10–15 см завдовжки, 0,8–1 см завширшки. Квітконос 10–15 см заввишки. Квітки мають діаметр 1,5–2 см, із 6 листочків, зібрані по 4–6 шт. у китицеподібні суцвіття, з приємним ароматом. Оцвітина у ***п.гіацинoподібної*** *(P.hyacinthoides Baker)* біла або світло-блакитна з блакитною смугою посередині, у ***п.пролiскоподібної*** *(P.scilloides Adam.)* — блакитна з синьою смугою посередині.

Підсніжник *(Galanthus L.)* — рід рослин родини амарилісових, налічує близько 18 видів, поширених у листяних лісах та субальпійських луках Європи і Азії (переважно у Східному Середземномор'ї). Латинська назва в перекладі означає "молочноквітковий", що відповідає білому забарвленню квітки. Цибулина яйцеподібна. Листки довжиною 10–20 см, завширшки 0,5–3 см, з'являються одночасно з квіткою. Під час квітування листки коротші або рівні квітконосу, а після квітування розростаються. Квітконос 7–30 см заввишки, з однією пониклою квіткою. Квітки правильні, дзвоникоподібні. Оцвітина до основи 6-роздільна, біла. Зовнішні її листочки довгі, відхилені, внутрішні — короткі, із зеленуватою плямою. Частіше вирощують ***п.білосніжний*** *(G.nivalis L.)* та ***п.складчастий*** *(G.policatus Bieb.).*

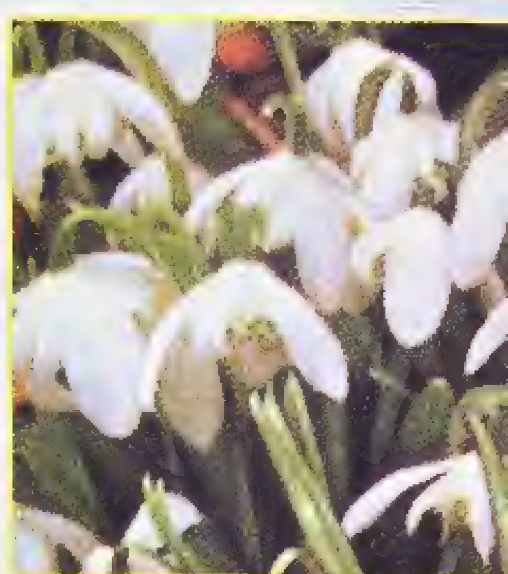
Білоцвіт *(Leucojum L.).* Родина амарилісових. Рід об'єднує 9 видів, поширених у Середній Європі, Середземномор'ї, у Великобританії. Наукова назва походить від грецького слова *leucos* — "молочнобілий". Висота рослини — 10–30 см, цибулина яйцеподібна, листки лінійні, з'являються одночасно з квітками або після квітування. Квітки діаметром 2–3 см, поникли, поодинокі або по декілька у верхівкових суцвіттях. Оцвітина широкодзвоникоподібна, складається з шести рівних білих вільних листочків із зеленою плямою на кінцях. Частіше вирощують ***білоцвіт весняний*** *(L.vernum L).*

Крокус, шафран *(Crocus L.).* Родина півникових. Налічує близько 80 видів, які поширені у субтропічних та помірних зонах Причорномор'я, у Середній Азії й Середземномор'ї. Назва "крокус" походить від грецького слова *kroke* —"нитка", а "шафран" — від арабського "зафран" (жовтий) — завдяки жовто-оранжевим ниткоподібним приймочкам. Підземний орган —бульбоцибулина — до 2 см у діаметрі. Листки вузьколінійні, з білою смугою посередині, з'являються до або під час цвітіння. Квітки лійкоподібні з довгою трубкою та шістьма віночкоподібними листочками оцвітини, поодинокі або по декілька з однієї бульбоцибулини, різного забарвлення (білі, жовті, оранжеві, бузкові, фіолетові). Висота рослин 10–15 см. Це дуже своєрідні рослини — у них немає надземного стебла. Квітки й листки виростають безпосередньо з бульбоцибулини, а плоди зав'язуються під землею. Пізніше коробочки з достиглим насінням виносяться на поверхню.

О.Д.Тимченко,
ст.наук. співробітник НБС, м.Київ

Хіонодокса 'Pink Giant'

Підсніжник

Прикрасить квітник розкішна целозія

Целозія (Celosia) — дуже красива рослина з червоними та зеленими листками та оригінальним суцвіттям, належить до родини амарантових. Походить з Індії, для гарного розвитку вимагає родючого, помірно зволоженого грунту, теплої, захищеної від вітрів ділянки, а також ретельного передсадивного догляду в парнику чи теплиці.

Насіння целозії, як і в усіх амарантових, дуже дрібне. Висіваю його на початку березня в низенький ящик з отворами у дні для відтоку води. На дно ящика для дренажу кладу лісовий мох. Землесуміш роблю легкого механічного складу, змішуючи у рівних пропорціях родючий грунт, перегній і пісок. Не завадить додати 1/4 (за об'ємом) дрібно посіченого лісового моху. Землесуміш насипаю нещільно, розрівнюю і затим ущільнюю пальцями, особливо біля стінок ящика.

Сію рядочками, не загущуючи посіви, намагаючись, щоб насіння лягало на відстані 0,5 см одне від одного. Затим зверху притрушую просіяною землею, прикриваючи висіяне насіння, поливаю з кімнатного обприскувача теплою водою і ставлю ящик у тепле затінене місце, накривши плівкою з 2—3 отворами для вентиляції. З появою сходів плівку піднімаю на дугах, а отвори збільшую. Ящик ставлю у добре освітлене місце і кілька днів дуже уважно стежу за вологістю під плівкою. Якщо її різко зменшити, то рослини відразу зів'януть і упадуть. Коли ж вологість буде висока, то на сходах утвориться білий пухнастий наліт, який теж згубить рослинки. Провітрювати слід щодня, а якщо появиться пліснява — обприскати розчином марганцівки, а землесуміш притрусити деревним попелом. Через кілька днів сходи зміцніють і плівку можна зняти.

На початку квітня сіянці вже готові до першого пікірування в теплиці. Висаджую рядами з міжряддями 5 см і на відстані 2 см — між рослинами в ряду. Під час пікірування прищипую центральний корінець.

Через 10 днів висаджені рослини підживлюю азотними добривами (10 г карбаміду на 10 л води). Ще через 10 днів підживлюю органо-мінеральними добривами (100 г курячого посліду +5 г сечовини на 10 л води).

Щоб целозія добре розвивалася, її треба ще раз розпікірувати, але вже з грудкою землі. Час другого пікірування зручно поєднувати з висаджуванням помідорів на грядку (кінець травня — початок червня). На звільнене місце пікірую целозію за схемою 15×15 см. Дуже зручно розсаджувати її у звільнені з-під розсади помідорів 0,5-літрові пластикові стаканчики, у стінках яких паяльником зроблено 8—10 отворів. Такі стаканчики можна зарити в грунт теплиці і поливати всю площу, наче грядку, що забезпечує рівномірне зволоження. Двічі (з інтервалом 10 днів) підживлюю органічними добривами (100 г курячого посліду на 10 л води).

На постійне місце висаджую рослини на початку липня за схемою 40×40 см. До цього часу вони вже починають утворювати перше суцвіття. При пересаджуванні слід максимально зберегти земляну грудку біля коріння, щоб рослини краще прижилися. У сонячні дні необхідне притінення і щедрі поливи.

Після повного приживлення на грядці ще раз підживлюю розбавленим курячим послідом (1:20). У відкритому грунті целозія починає активно рости, формуючи великі химерної форми оксамитові суцвіття, що переливаються всіма відтінками червоних і жовтих кольорів (див. фото).

На жаль, целозія не терпить заморозків і обмерзає при 0...−1°С. Тому щоб одержати насіння, кращі рослини треба завчасно пересадити у горщики і занести до теплого, сонячного приміщення. Можна спробувати засушити зрізані гребені суцвіть. Іноді у них все-таки буває дозріле насіння.

Н.І.Боса,
Полтавська обл.

ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Закінчення. Початок у №1 за 2002 р.

Стаття 143. Підстави для примусового припинення прав на земельну ділянку

Примусове припинення прав на земельну ділянку здійснюється у судовому порядку у разі:

а) використання земельної ділянки не за цільовим призначенням;

б) неусунення допущених порушень законодавства (забруднення земель радіоактивними і хімічними речовинами, відходами, стічними водами, забруднення земель бактеріально-паразитичними і карантинно-шкідливими організмами, засмічення земель забороненими рослинами, пошкодження і знищення родючого шару грунту, об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем, порушення встановленого режиму використання земель, що особливо охороняються, а також використання земель способами, які завдають шкоди здоров'ю населення) в терміни, встановлені вказівками спеціально уповноважених органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів;

в) конфіскації земельної ділянки;

г) викупу (вилучення) земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб;

ґ) примусового звернення стягнень на земельну ділянку по зобов'язаннях власника цієї земельної ділянки;

д) невідчуження земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений строк у випадках, визначених цим Кодексом.

Стаття 144. Порядок припинення права користування земельними ділянками, які використовуються з порушенням земельного законодавства

1. У разі виявлення порушення земельного законодавства державний інспектор по використанню та охороні земель складає протокол про порушення та видає особі, яка допустила порушення, вказівку про його усунення у 30-денний строк. Якщо особа, яка допустила порушення земельного законодавства, не виконала протягом зазначеного строку вказівки державного інспектора щодо припинення порушення земельного законодавства, державний інспектор по використанню та охороні земель відповідно до закону накладає на таку особу адміністративне стягнення та повторно видає вказівку про припинення правопорушення чи усунення його наслідків у 30-денний строк.

2. У разі неусунення порушення земельного законодавства у 30-денний строк державний інспектор по використанню та охороні земель звертається до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування з клопотанням про припинення права користування земельною ділянкою.

3. Рішення органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування про припинення права користування земельною ділянкою може бути оскаржене землекористувачем у судовому порядку.

Стаття 145. Припинення права власності на земельну ділянку особи, якій земельна ділянка не може належати на праві власності

1. Якщо до особи переходить право власності на земельну ділянку, яка за цим Кодексом не може перебувати в її власності, ця ділянка підлягає відчуженню її власником протягом року з моменту переходу такого права.

2. У випадках, коли земельна ділянка цією особою протягом встановленого строку не відчужена, така ділянка підлягає примусовому відчуженню за рішенням суду.

3. Особа, до якої переходить право власності на земельну ділянку і яка не може набути право власності на землю, має право отримати її в оренду.

Стаття 146. Викуп земельних ділянок для суспільних потреб

1. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень, визначених цим Кодексом, мають право викупу земельних ділянок, які перебувають у власності громадян та юридичних осіб, для таких суспільних потреб:

а) під будівлі і споруди органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

б) під будівлі, споруди та інші виробничі об'єкти державної та комунальної власності;

в) під об'єкти природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення;

г) оборони та національної безпеки;

ґ) під будівництво та обслуговування лінійних об'єктів та об'єктів транспортної і енергетичної інфраструктури (доріг, газопроводів, водопроводів, ліній електропередачі, аеропортів, нафто- та газових терміналів, електростанцій тощо);

д) під розміщення дипломатичних та прирівняних до них представництв іноземних держав та міжнародних організацій;

е) під міські парки, майданчики відпочинку та інші об'єкти загального користування, необхідні для обслуговування населення.

2. Власник земельної ділянки не пізніше, ніж за один рік до майбутнього викупу має бути письмово попереджений органом, який приймає рішення про її викуп.

3. Викуп земельної ділянки здійснюється за згодою її власника. Вартість земельної ділянки встановлюється відповідно до грошової та експертної оцінки земель, яка проводиться за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України.

4. Якщо власник земельної ділянки не згоден з викупною вартістю, питання вирішується в судовому порядку.

Стаття 147. Примусове відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності

1. У разі введення военного або надзвичайного стану земельні ділянки, які перебувають у власності громадян або юридичних осіб, можуть бути відчужені (вилучені) з мотивів суспільної необхідності у порядку, встановленому законом.

2. Припинення права власності на земельну ділянку у таких випадках здійснюється за умови повного відшкодування її вартості.

3. Особа, у якої була примусово відчужена земельна ділянка, після припинення дії обставин, у зв'язку з якими було проведено примусове відчуження, має право вимагати повернення цієї земельної ділянки.

4. У разі неможливості повернення примусово відчуженої земельної ділянки власнику за його бажанням надається інша земельна ділянка.

Стаття 148. Конфіскація земельної ділянки

Земельна ділянка може бути конфіскована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Стаття 149. Порядок вилучення земельних ділянок

1. Земельні ділянки, надані у постійне користування із земель державної та комунальної власності, можуть вилучатися для суспільних та інших потреб за рішенням органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

2. Вилучення земельних ділянок провадиться за згодою землекористувачів на підставі рішень Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, сільських, селищних, міських рад відповідно до їх повноважень.

3. Сільські, селищні, міські ради вилучають земельні ділянки комунальної власності відповідних територіальних громад, які перебувають у постійному користуванні, для всіх потреб, крім особливо цінних земель, які вилучаються (викупляються) ними з урахуванням вимог статті 150 цього Кодексу.

4. Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, районні ради вилучають земельні ділянки спільної власності відповідних територіальних громад, які перебувають у постійному користуванні, для всіх потреб.

5. Районні державні адміністрації на їх території вилучають земельні ділянки державної власності, які перебувають у постійному користуванні, в межах сіл, селищ, міст районного значення для всіх потреб та за межами населених пунктів для:

а) сільськогосподарського використання;

б) ведення лісового і водного господарства, крім випадків, визначених частиною дев'ятою цієї статті;

в) будівництва об'єктів, пов'язаних з обслуговуванням жителів територіальної громади району (шкіл, лікарень, підприємств торгівлі тощо).

6. Обласні державні адміністрації на їх території вилучають земельні ділянки державної власності, які перебувають у постійному користуванні, в межах міст обласного значення та за межами населених пунктів для всіх потреб, крім випадків, визначених частинами п'ятою, дев'ятою цієї статті.

7. Київська, Севастопольська міські державні адміністрації вилучають земельні ділянки державної власності, які перебувають у постійному користуванні, в межах їх територій для всіх потреб, крім випадків, визначених частиною дев'ятою цієї статті.

8. Рада міністрів Автономної Республіки Крим вилучає зе-

мельні ділянки державної власності, які перебувають у постійному користуванні, в межах міст республіканського (Автономної Республіки Крим) значення та за межами населених пунктів для всіх потреб, крім випадків, визначених частинами п'ятою, дев'ятою цієї статті.

9. Кабінет Міністрів України вилучає земельні ділянки державної власності, які перебувають у постійному користуванні, — ріллю, багаторічні насадження для несільськогосподарських потреб, ліси першої групи площею понад 10 гектарів, а також земельні ділянки природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного призначення, крім випадків, визначених частинами п'ятою—восьмою цієї статті, та у випадках, визначених статтею 150 цього Кодексу.

10. У разі незгоди землекористувача з вилученням земельної ділянки питання вирішується в судовому порядку.

Стаття 150. Особливо цінні землі та порядок їх вилучення

1. До особливо цінних земель відносяться: чорноземи нееродовані несолонцюваті на лесових породах; лучно-чорноземні незасолені несолонцюваті суглинкові грунти; темно-сірі опідзолені та чорноземи опідзолені на лесах і глеюваті; бурі гірсько-лісові та дерново-буроземні глибокі і середньоглибокі; дерново-підзолисті суглинкові грунти; торфовища з глибиною залягання торфу більше одного метра і осушені незалежно від глибини; коричневі грунти Південного узбережжя Криму; дернові глибокі грунти Закарпаття; землі дослідних полів науково-дослідних установ і навчальних закладів; землі природно-заповідного фонду; землі історико-культурного призначення. Вилучення особливо цінних земель для несільськогосподарських потреб не допускається, за винятком випадків, визначених частиною другою цієї статті.

2. Земельні ділянки особливо цінних земель, що перебувають у державній або комунальній власності, можуть вилучатися (викуплятися) для будівництва об'єктів загальнодержавного значення, доріг, ліній електропередачі та зв'язку, трубопроводів, осушувальних і зрошувальних каналів, геодезичних пунктів, житла, об'єктів соціально-культурного призначення, нафтових і газових свердловин та виробничих споруд, пов'язаних з їх експлуатацією, за постановою Кабінету Міністрів України або за рішенням відповідної місцевої ради, якщо питання про вилучення (викуп) земельної ділянки погоджується Верховною Радою України.

3. Погодження матеріалів вилучення (викупу) земельних ділянок особливо цінних земель, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб, провадиться Верховною Радою України за поданням Верховної Ради Автономної Республіки Крим,обласної, Київської і Севастопольської міських рад.

Стаття 151. Порядок погодження питань, пов'язаних із вилученням (викупом) земельних ділянок

1. Юридичні особи, зацікавлені у вилученні (викупі) земельних ділянок, зобов'язані до початку проектування погодити із власниками землі і землекористувачами та сільськими, селищними, міськими радами, державними адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, Кабінетом Міністрів України і Верховною Радою України місце розташування об'єкта, розмір земельної ділянки та умови її вилучення (викупу) з урахуванням комплексного розвитку території, який би забезпечував нормальне функціонування на цій ділянці і прилеглих територіях усіх об'єктів, умови проживання населення і охорону довкілля.

2. Вибір земельних ділянок для розміщення об'єктів провадиться у встановленому порядку юридичними особами, зацікавленими у їх відведенні.

3. Погодження місць розташування об'єктів, розмірів передбачуваних для вилучення (викупу) земельних ділянок та умов їх відведення провадиться відповідними сільськими, селищними, міськими радами, державними адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, Кабінетом Міністрів України відповідно до їх повноважень щодо вилучення цих ділянок, а також Верховною Радою України.

4. Погодження місць розташування об'єктів на особливо цінних землях, а також місць розташування об'єктів власності інших держав, міжнародних організацій провадиться Верховною Радою України.

5. Юридичні особи, зацікавлені у вилученні (викупі) земельних ділянок, звертаються з клопотанням про погодження місць розташування об'єктів до відповідної сільської, селищної, міської ради, місцевої державної адміністрації. Клопотання щодо об'єктів, вилучення яких провадиться Кабінетом Міністрів України, подаються до Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної, Севастопольської міської державної адміністрації.

6. До клопотання додаються необхідні матеріали та розрахунки.

7. Відповідна сільська, селищна, міська рада, місцева державна адміністрація розглядає у місячний строк клопотання і дає юридичній особі дозвіл на підготовку матеріалів погодження місця розташування об'єкта.

8. Юридичні особи погоджують найбільш доцільне місце розташування об'єкта, розміри намічуваної для вилучення земельної ділянки та умови її вилучення (викупу) із власником землі або землекористувачем, районним (міським) органом земельних ресурсів, природоохоронним і санітарно-епідеміологічним органами, органом містобудування і архітектури та охорони культурної спадщини і подають відповідні матеріали до сільської, селищної, міської ради, місцевої державної адміністрації, які погоджують місце розташування того об'єкта, під який мають право самостійно вилучати земельну ділянку.

9. Якщо погодження місця розташування об'єкта провадиться районною, обласною державною адміністрацією, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, Кабінетом Міністрів України, Верховною Радою України, сільська, селищна, міська рада готує свій висновок і подає матеріали на погодження до Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної, Київської чи Севастопольської міської, районної ради або районної, Київської чи Севастопольської міської державної адміністрації.

10. Районна державна адміністрація розглядає у місячний строк матеріали погодження місця розташування об'єкта, під який має право вилучати земельну ділянку, або подає свій висновок до Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної державної адміністрації.

11. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласна державна адміністрація розглядають подані матеріали і погоджують місце розташування об'єкта, під який мають право вилучати земельну ділянку.

12. Матеріали погодження місця розташування об'єкта, що провадиться Кабінетом Міністрів України, подаються Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською чи Севастопольською міською державною адміністрацією із своїм висновком центральному органу виконавчої влади по земельних ресурсах, який розглядає ці матеріали і у місячний строк подає свої пропозиції до Кабінету Міністрів України.

13. Кабінет Міністрів України розглядає ці матеріали і приймає відповідне рішення, а з питань, що погоджуються Верховною Радою України, подає їй свої пропозиції.

14. Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські ради подають до Верховної Ради України пропозиції щодо вилучення особливо цінних земель із земель комунальної власності.

15. Матеріали погодження місця розташування об'єкта повинні включати: викопіювання з генерального плану або іншої містобудівної документації населеного пункту, копію плану земельної ділянки з нанесенням на ній варіантів розміщення об'єкта із зазначенням загальної площі, яку необхідно вилучити. Зазначаються також склад угідь земельної ділянки, що вилучається, та умови її відведення.

16. У разі відмови власника землі або землекористувача, сільської, селищної, міської ради, органів державної влади у погодженні місця розташування об'єкта ці питання вирішуються у судовому порядку.

17. У разі задоволення позову щодо оскарження відмови власника землі або землекористувача, сільської, селищної міської ради, органів державної влади у погодженні місця розташування об'єкта рішення суду, арбітражного суду є підставою для розробки проекту відведення земельної ділянки.

Розділ V. ГАРАНТІЇ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ

Глава 23. Захист прав на землю

Стаття 152. Способи захисту прав на земельні ділянки

1. Держава забезпечує громадянам та юридичним особам рівні умови захисту прав власності на землю.

2. Власник земельної ділянки або землекористувач може вимагати усунення будь-яких порушень його прав на землю, навіть якщо ці порушення не пов'язані з позбавленням права володіння земельною ділянкою, і відшкодування завданих збитків.

3. Захист прав громадян та юридичних осіб на земельні ділянки здійснюється шляхом:

а) визнання прав;

б) відновлення стану земельної ділянки, який існував до порушення прав, і запобігання вчиненню дій, що порушують права або створюють небезпеку порушення прав;

в) визнання угоди недійсною;

г) визнання недійсними рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування;

ґ) відшкодування заподіяних збитків;

д) застосування інших, передбачених законом, способів.

Стаття 153. Гарантії права власності на земельну ділянку

1. Власник не може бути позбавлений права власності на земельну ділянку, крім випадків, передбачених цим Кодексом та іншими законами України.

2. У випадках, передбачених цим Кодексом та іншими законами України, допускається викуп земельної ділянки. При цьому власникові земельної ділянки відшкодовується її вартість.

3. Колишній власник земельної ділянки, яка викуплена для суспільних потреб, має право звернутися до суду з позовом про визнання недійсним чи розірвання договору викупу земельної ділянки та відшкодування збитків, пов'язаних з викупом, якщо після викупу земельної ділянки буде встановлено, що земельна ділянка використовується не для суспільних потреб.

Стаття 154. Відповідальність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за порушення права власності на землю

1. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування без рішення суду не мають права втручатись у здійснення власником повноважень щодо володіння, користування і розпорядження належною йому земельною ділянкою або встановлювати непередбачені законодавчими актами додаткові обов'язки чи обмеження.

2. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за шкоду, заподіяну їх неправомірним втручанням у здійснення власником повноважень щодо володіння, користування і розпорядження земельною ділянкою.

Стаття 155. Відповідальність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за видання актів, які порушують права власників земельних ділянок

1. У разі видання органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування акта, яким порушуються права особи щодо володіння, користування чи розпорядження належною їй земельною ділянкою, такий акт визнається недійсним.

2. Збитки, завдані власникам земельних ділянок внаслідок видання зазначених актів, підлягають відшкодуванню в повному обсязі органом, який видав акт.

Глава 24. Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам

Стаття 156. Підстави відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам

Власникам землі та землекористувачам відшкодовуються збитки, заподіяні внаслідок:

а) вилучення (викупу) сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським і лісогосподарським виробництвом;

б) тимчасового зайняття сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників для інших видів використання;

в) встановлення обмежень щодо використання земельних ділянок;

г) погіршення якості грунтового покриву та інших корисних властивостей сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників;

ґ) приведення сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників у непридатний для використання стан;

д) неодержання доходів за час тимчасового невикористання земельної ділянки.

Стаття 157. Порядок відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам

1. Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам здійснюють органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадяни та юридичні особи, які використовують земельні ділянки, а також органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадяни та юридичні особи, діяльність яких обмежує права власників і землекористувачів або погіршує якість земель, розташованих у зоні їх впливу, в тому числі внаслідок хімічного і радіоактивного забруднення території, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами і стічними водами.

2. Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі і землекористувачам встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Глава 25. Вирішення земельних спорів

Стаття 158. Органи, що вирішують земельні спори

1. Земельні спори вирішуються судами, органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів.

2. Виключно судом вирішуються земельні спори з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб, а також спори щодо розмежування територій сіл, селищ, міст, районів та областей.

3. Органи місцевого самоврядування вирішують земельні спори у межах населених пунктів щодо меж земельних ділянок, що перебувають у власності і користуванні громадян, та додержання громадянами правил добросусідства, а також спори щодо розмежування меж районів у містах.

4. Органи виконавчої влади з питань земельних ресурсів вирішують земельні спори щодо меж земельних ділянок за межами населених пунктів, розташування обмежень у використанні земель та земельних сервітутів.

5. У разі незгоди власників землі або землекористувачів з рішенням органів місцевого самоврядування, органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів спір вирішується судом.

Стаття 159. Порядок розгляду земельних спорів органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів

1. Земельні спори розглядаються органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів та органами місцевого самоврядування на підставі заяви однієї із сторін у місячний термін з дня подання заяви.

2. Земельні спори розглядаються за участю заінтересованих сторін, які повинні бути завчасно повідомлені про час і місце розгляду спору. У разі відсутності однієї із сторін при першому вирішенні питання і відсутності офіційної згоди на розгляд питання розгляд спору переноситься. Повторне відкладання розгляду спору може мати місце лише з поважних причин.

3. Відсутність однієї із сторін без поважних причин при повторному розгляді земельного спору не зупиняє його розгляд і прийняття рішення.

4. У рішенні органу місцевого самоврядування або органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів визначається порядок його виконання.

5. Рішення передається сторонам у 5-денний термін з часу його прийняття.

Стаття 160. Права і обов'язки сторін при розгляді земельних спорів

Сторони, які беруть участь у земельному спорі, мають право знайомитися з матеріалами щодо цього спору, робити з них виписки, брати участь у розгляді земельного спору, подавати документи та інші докази, порушувати клопотання, давати усні і письмові пояснення, заперечувати проти клопотань та доказів іншої сторони, одержувати копію рішення щодо земельного спору, і, у разі незгоди з цим рішенням, оскаржувати його.

Стаття 161. Виконання рішення органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів та органів місцевого самоврядування щодо земельних спорів

1. Рішення відповідних органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів, органів місцевого самоврядування вступає в силу з моменту його прийняття. Оскарження зазначених рішень у суді призупиняє їх виконання.

2. Виконання рішення щодо земельних спорів здійснюється органом, який прийняв це рішення.

3. Виконання рішення не звільняє порушника від відшкодування збитків або втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва внаслідок порушення земельного законодавства.

4. Виконання рішення щодо земельних спорів може бути призупинено або його термін може бути продовжений вищестоящим органом або судом.

Розділ VI. ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ

Глава 26. Завдання, зміст і порядок охорони земель

Стаття 162. Поняття охорони земель

Охорона земель — це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необгрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості грунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Стаття 163. Завдання охорони земель

Завданнями охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

Стаття 164. Зміст охорони земель

1. Охорона земель включає:

а) обгрунтування і забезпечення досягнення раціонального землекористування;

б) захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необгрунтованого їх вилучення для інших потреб;

в) захист земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, переосушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів;

г) збереження природних водно-болотних угідь;

г) попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів;

д) консервацію деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь.

2. Порядок охорони земель встановлюється законом.

Стаття 165. Стандартизація і нормування в галузі охорони земель та відтворення родючості грунтів

1. Стандартизація і нормування в галузі охорони земель та відтворення родючості грунтів здійснюється з метою забезпечення екологічної і санітарно-гігієнічної безпеки громадян шляхом прийняття відповідних нормативів і стандартів, які визначають вимоги щодо якості земель, допустимого антропогенного навантаження на грунти та окремі території, допустимого сільськогосподарського освоєння земель тощо.

2. У галузі охорони земель та відтворення родючості грунтів встановлюються такі нормативи:

а) оптимального співвідношення земельних угідь;

б) якісного стану грунтів;

в) гранично допустимого забруднення грунтів;

г) показники деградації земель та грунтів.

3. Нормативні документи із стандартизації в галузі охорони земель та відтворення родючості грунтів встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 166. Рекультивація порушених земель

1. Рекультивація порушених земель — це комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення грунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель.

2. Землі, які зазнали змін у структурі рельєфу, екологічному стані грунтів і материнських порід та у гідрологічному режимі внаслідок проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, підлягають рекультивації.

3. Для рекультивації порушених земель, відновлення деградованих земельних угідь використовується грунт, знятий при проведенні гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, шляхом його нанесення на малопродуктивні ділянки або на ділянки без грунтового покриву.

Стаття 167. Охорона земель від забруднення небезпечними речовинами

1. Господарська та інша діяльність, яка зумовлює забруднення земель і грунтів понад встановлені гранично допустимі концентрації небезпечних речовин, забороняється.

2. Нормативи гранично допустимих концентрацій небезпечних речовин у грунтах, а також перелік цих речовин затверджуються спеціально уповноваженими органами виконавчої влади у галузі охорони здоров'я та санітарного нагляду, екології та природних ресурсів.

3. Забруднені небезпечними речовинами земельні ділянки використовуються з дотриманням встановлених обмежень, вимог щодо запобігання їх небезпечному впливу на здоров'я людини та довкілля.

4. Рівень забруднення грунтів враховується при наданні земельних ділянок у користування, вилученні з господарського обігу та зміні характеру і режиму використання.

Стаття 168. Охорона грунтів

1. Грунти земельних ділянок є об'єктом особливої охорони.

2. Власники земельних ділянок та землекористувачі не мають права здійснювати зняття та перенесення грунтового покриву земельних ділянок без спеціального дозволу органів, що здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель.

3. При здійсненні діяльності, пов'язаної з порушенням поверхневого шару грунту, власники земельних ділянок та землекористувачі повинні здійснювати зняття, складування, зберігання поверхневого шару грунту та нанесення його на ділянку, з якої він був знятий (рекультивація), або на іншу земельну ділянку для підвищення її продуктивності та інших якостей.

Глава 27. Використання техногенно забруднених земель

Стаття 169. Поняття техногенно забруднених земель

1. Техногенно забруднені землі — це землі, забруднені внаслідок господарської діяльності людини, що призвела до деградації земель та її негативного впливу на довкілля і здоров'я людей.

2. До техногенно забруднених земель відносяться землі радіаційно небезпечні та радіоактивно забруднені, землі, забруднені важкими металами, іншими хімічними елементами тощо. При використанні техногенно забруднених земель враховуються особливості режиму їх використання.

3. Особливості режиму і порядку використання техногенно забруднених земель встановлюються законодавством України.

Стаття 170. Особливості використання техногенно забруднених земель сільськогосподарського призначення

1. Техногенно забруднені землі сільськогосподарського призначення, на яких не забезпечується одержання продукції, що відповідає встановленим вимогам (нормам, правилам, нормативам), підлягають вилученню із сільськогосподарського обігу та консервації.

2. Порядок використання техногенно забруднених земельних ділянок встановлюється законодавством України.

Глава 28. Консервація земель

Стаття 171. Деградовані і малопродуктивні землі

1. До деградованих земель відносяться:

а) земельні ділянки, поверхня яких порушена внаслідок землетрусу, зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних копалин тощо;

б) земельні ділянки з еродованими, перезволоженими, з підвищеною кислотністю або засоленістю, забрудненими хімічними речовинами грунтами та інші.

2. До малопродуктивних земель відносяться сільськогосподарські угіддя, грунти яких характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання за призначенням є економічно неефективним.

Стаття 172. Консервація деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель

1. Консервації підлягають деградовані і малопродуктивні землі, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним. Консервації підлягають також техногенно забруднені земельні ділянки, на яких неможливо одержати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їх здоров'я.

2. Консервація земель здійснюється шляхом припинення їх господарського використання на визначений термін та залуження або заліснення.

3. Консервація земель здійснюється за рішеннями органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на підставі договорів з власниками земельних ділянок.

4. Порядок консервації земель встановлюється законодавством України.

Розділ VII. УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Глава 29. Встановлення та зміна меж адміністративно-територіальних утворень

Стаття 173. Межі районів, сіл, селищ, міст, районів у містах

1. Межа району, села, селища, міста, району у місті — це умовна замкнена лінія на поверхні землі, що відокремлює територію району, села, селища, міста, району у місті від інших територій.

2. Межі району, села, селища, міста, району у місті встановлюються і змінюються за проектами землеустрою, які розробляються відповідно до техніко-економічного обгрунтування їх розвитку, генеральних планів населених пунктів.

3. Включення земельних ділянок у межі району, села, селища, міста, району у місті не тягне за собою припинення права власності і права користування цими ділянками, якщо не буде проведено їх вилучення (викуп) відповідно до цього Кодексу.

Стаття 174. Органи, які приймають рішення про встановлення та зміну меж адміністративно-територіальних утворень

1. Рішення про встановлення і зміну меж районів і міст приймається Верховною Радою України за поданням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської чи Севастопольської міської рад.

2. Рішення про встановлення і зміну меж сіл, селищ приймаються Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською чи Севастопольською міською радами за поданням районних та відповідних сільських, селищних рад.

3. Рішення про встановлення і зміну меж районів у містах приймається міською радою за поданням відповідних районних у містах рад.

Стаття 175. Порядок встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних утворень

Межі адміністративно-територіальних утворень встановлюються в порядку та відповідно до закону.

Стаття 176. Посвідчення меж адміністративно-територіальних утворень

1. Межі адміністративно-територіальних утворень посвідчуються державним актом України.

2. Форма та порядок видачі державного акта України на

межі адміністративно-територіального утворення встановлюються Верховною Радою України.

Глава 30. Планування використання земель

Стаття 177. Загальнодержавні програми використання та охорони земель

1. Загальнодержавні програми використання та охорони земель розробляються з метою забезпечення потреб населення і галузей економіки у землі та її раціонального використання і охорони.

2. Загальнодержавні програми використання та охорони земель розробляються відповідно до програм економічного, науково-технічного і соціального розвитку України.

3. Загальнодержавні програми використання та охорони земель затверджуються Верховною Радою України.

Стаття 178. Регіональні програми використання та охорони земель

1. Регіональні програми використання та охорони земель розробляються Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними державними адміністраціями і затверджуються Верховною Радою Автономної Республіки Крим та обласними радами.

2. Програми використання та охорони земель міст Києва і Севастополя розробляються Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями та затверджуються відповідними радами.

Стаття 179. Природно-сільськогосподарське районування земель

1. Природно-сільськогосподарське районування земель — це поділ території з урахуванням природних умов та агробіологічних вимог сільськогосподарських культур.

2. Природно-сільськогосподарське районування земель є основою для оцінки земель і розроблення землевпорядної документації щодо використання та охорони земель.

3. Використання та охорона сільськогосподарських угідь здійснюються відповідно до природно-сільськогосподарського районування.

4. Порядок здійснення природно-сільськогосподарського районування визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 180. Зонування земель

1. Зонування земель здійснюється у межах населених пунктів.

2. При зонуванні земель встановлюються вимоги щодо допустимих видів забудови та іншого використання земельних ділянок у межах окремих зон відповідно до місцевих правил забудови.

3. Зонування земель здійснюється відповідно до закону.

Глава 31. Землеустрій

Стаття 181. Поняття землеустрою

Землеустрій — це сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональної організації території адміністративно-територіальних утворень, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил.

Стаття 182. Мета землеустрою

Мета землеустрою полягає в забезпеченні раціонального використання та охорони земель, створенні сприятливого екологічного середовища та поліпшенні природних ландшафтів.

Стаття 183. Завдання землеустрою

Основними завданнями землеустрою є:

а) реалізація політики держави щодо науково обгрунтованого перерозподілу земель, формування раціональної системи землеволодінь і землекористувань з усуненням недоліків у розташуванні земель, створення екологічно сталих ландшафтів і агросистем;

б) інформаційне забезпечення правового, економічного, екологічного і містобудівного механізму регулювання земельних відносин на національному, регіональному, локальному, господарському рівнях шляхом розробки пропозицій по встановленню особливого режиму і умов використання земель;

в) встановлення на місцевості меж адміністративно-територіальних утворень, територій з особливим природоохоронним, рекреаційним і заповідним режимами, меж земельних ділянок власників і землекористувачів;

г) здійснення заходів щодо прогнозування, планування, організації раціонального використання та охорони земель на національному, регіональному, локальному і господарському рівнях;

ґ) організація територій сільськогосподарських підприємств із створенням просторових умов, що забезпечують еколого-економічну оптимізацію використання та охорони земель сільськогосподарського призначення, впровадження прогресивних форм організації управління землекористуванням, удосконалення співвідношення і розміщення земельних угідь, системи сівозмін, сінокосо- і пасовищезмін;

д) розробка системи заходів по збереженню і поліпшенню природних ландшафтів, відновленню і підвищенню родючості грунтів, рекультивації порушених земель і землюванню малопродуктивних угідь, захисту земель від ерозії, підтоплення, висушення, зсувів, вторинного засолення і заболочення, ущільнення, забруднення промисловими відходами і хімічними речовинами та інших видів деградації, по консервації деградованих і малопродуктивних земель, попередженню інших негативних явищ;

е) організація територій несільськогосподарських підприємств, організацій і установ з метою створення умов ефективного землекористування та обмежень і обтяжень у використанні земель.

Стаття 184. Зміст землеустрою

Землеустрій передбачає:

а) встановлення (відновлення) на місцевості меж адміністративно-територіальних утворень, землеволодінь і землекористувань;

б) розробку загальнодержавної і регіональних програм використання та охорони земель;

в) складання схем землеустрою, розроблення техніко-економічних обгрунтувань використання та охорони земель відповідних адміністративно-територіальних утворень;

г) обгрунтування встановлення меж територій з особливими природоохоронними, рекреаційними і заповідними режимами;

ґ) складання проектів впорядкування існуючих землеволодінь і землекористувань та створення нових;

д) складання проектів відведення земельних ділянок;

е) встановлення в натурі (на місцевості) меж земельних ділянок;

є) підготовку документів, що посвідчують право власності або право користування землею;

ж) складання проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обгрунтування сівозмін, упорядкування угідь, а також розроблення заходів щодо охорони земель;

з) розроблення іншої землевпорядної документації, пов'язаної з використанням та охороною земель;

и) здійснення авторського нагляду за виконанням проектів з використання та охорони земель;

і) проведення топографо-геодезичних, картографічних, грунтових, геоботанічних та інших обстежень і розвідувань земель.

Стаття 185. Організація та порядок здійснення землеустрою

1. Землеустрій здійснюється державними та іншими землевпорядними організаціями за рахунок коштів Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим і місцевих бюджетів, а також коштів громадян та юридичних осіб.

2. Землеустрій здійснюється відповідно до закону.

Стаття 186. Розгляд і затвердження землевпорядної документації

1. Розгляд і затвердження землевпорядної документації проводиться в такому порядку:

а) прогнозні матеріали, техніко-економічні обгрунтування використання та охорони земель і схеми землеустрою після погодження їх у встановленому порядку розглядаються і затверджуються відповідними органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування;

б) проекти створення нових землеволодінь і землекористувань після погодження їх у встановленому порядку розглядаються і затверджуються відповідними органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування;

в) проекти відведення земельних ділянок із земель державної чи комунальної власності затверджуються органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування, які надають і вилучають земельні ділянки;

г) проекти землеустрою сільськогосподарських підприємств, установ і організацій, особистих селянських, фермерських господарств після погодження їх із сільськими, селищними, міськими радами або районними державними адміністраціями розглядаються і затверджуються власниками землі або землекористувачами;

ґ) робочі землевпорядні проекти, пов'язані з упорядкуванням, докорінним поліпшенням та охороною земель, раціональним їх використанням, розглядаються і затверджуються замовниками цих проектів.

2. Зміни до землевпорядних проектів та інших матеріалів з питань землеустрою вносяться за рішенням органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування або власників землі та землекористувачів, які затвердили ці проекти.

3. Прогнозні матеріали використання і охорони земель, проекти землеустрою, матеріали державного земельного ка-

дастру, проекти з питань використання і охорони земель, реформування земельних відносин, а також техніко-економічні матеріали обгрунтувань використання і охорони земель підлягають державній експертизі, яка здійснюється органом по земельних ресурсах відповідно до закону.

Глава 32. Контроль за використанням та охороною земель

Стаття 187. Завдання контролю за використанням та охороною земель

Контроль за використанням та охороною земель полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України.

Стаття 188. Державний контроль за використанням та охороною земель

1. Державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється уповноваженими органами виконавчої влади по земельних ресурсах, а за додержанням вимог законодавства про охорону земель — спеціально уповноваженими органами з питань екології та природних ресурсів.

2. Порядок здійснення державного контролю за використанням та охороною земель встановлюється законом.

Стаття 189. Самоврядний контроль за використанням та охороною земель

Самоврядний контроль за використанням та охороною земель здійснюється сільськими, селищними, міськими, районними та обласними радами.

Стаття 190. Громадський контроль за використанням та охороною земель

Громадський контроль за використанням та охороною земель здійснюється громадськими інспекторами, які призначаються відповідними органами місцевого самоврядування і діють на підставі положення, затвердженого центральним органом виконавчої влади по земельних ресурсах.

Глава 33. Моніторинг земель

Стаття 191. Призначення моніторингу земель

1. Моніторинг земель — це система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів.

2. У системі моніторингу земель проводиться збирання, оброблення, передавання, збереження та аналіз інформації про стан земель, прогнозування їх змін і розроблення науково обгрунтованих рекомендацій для прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану земель та дотримання вимог екологічної безпеки.

3. Моніторинг земель є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля.

4. Залежно від цілей, спостережень і охоплення територій моніторинг земель може бути національним, регіональним і локальним.

5. Ведення моніторингу земель здійснюється уповноваженими органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів, з питань екології та природних ресурсів.

6. Порядок проведення моніторингу земель встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 192. Завдання моніторингу земель

Основними завданнями моніторингу земель є прогноз еколого-економічних наслідків деградації земельних ділянок з метою запобігання або усунення дії негативних процесів.

Глава 34. Державний земельний кадастр

Стаття 193. Визначення державного земельного кадастру

1. Державний земельний кадастр — це єдина державна система земельно-кадастрових робіт, яка встановлює процедуру визнання факту виникнення або припинення права власності і права користування земельними ділянками та містить сукупність відомостей і документів про місце розташування та правовий режим цих ділянок, їх оцінку, класифікацію земель, кількісну та якісну характеристику, розподіл серед власників землі та землекористувачів.

2. Державний земельний кадастр є основою для ведення кадастрів інших природних ресурсів.

Стаття 194. Призначення державного земельного кадастру

Призначенням державного земельного кадастру є забезпечення необхідною інформацією органів державної влади та органів місцевого самоврядування, заінтересованих підприємств, установ і організацій, а також громадян з метою регулювання земельних відносин, раціонального використання та охорони земель, визначення розміру плати за землю і цінності земель у складі природних ресурсів, контролю за використанням і охороною земель, економічного та екологічного обгрунтування бізнес-планів та проектів землеустрою.

Стаття 195. Завдання ведення державного земельного кадастру

Основними завданнями ведення державного земельного кадастру є:

а) забезпечення повноти відомостей про всі земельні ділянки;

б) застосування єдиної системи просторових координат та системи ідентифікації земельних ділянок;

в) запровадження єдиної системи земельно-кадастрової інформації та її достовірності.

Стаття 196. Складові частини державного земельного кадастру

Державний земельний кадастр включає:

а) кадастрове зонування;

б) кадастрові зйомки;

в) бонітування грунтів;

г) економічну оцінку земель;

ґ) грошову оцінку земельних ділянок;

д) державну реєстрацію земельних ділянок;

е) облік кількості та якості земель.

Стаття 197. Кадастрове зонування

Кадастрове зонування включає встановлення:

а) місця розташування обмежень щодо використання земель;

б) меж кадастрових зон та кварталів;

в) меж оціночних районів та зон;

г) кадастрових номерів (території адміністративно-територіальної одиниці).

Стаття 198. Кадастрові зйомки

1. Кадастрові зйомки — це комплекс робіт, виконуваних для визначення та відновлення меж земельних ділянок.

2. Кадастрова зйомка включає:

а) геодезичне встановлення меж земельної ділянки;

б) погодження меж земельної ділянки з суміжними власниками та землекористувачами;

в) відновлення меж земельної ділянки на місцевості;

г) встановлення меж частин земельної ділянки, які містять обтяження та обмеження щодо використання землі;

ґ) виготовлення кадастрового плану.

Стаття 199. Бонітування грунтів

1. Бонітування грунтів — це порівняльна оцінка якості грунтів за їх основними природними властивостями, які мають сталий характер та суттєво впливають на врожайність сільськогосподарських культур, вирощуваних у конкретних природно-кліматичних умовах.

2. Бонітування грунтів проводиться за 100-бальною шкалою. Вищим балом оцінюються грунти з кращими властивостями, які мають найбільшу природну продуктивність.

Стаття 200. Економічна оцінка земель

1. Економічна оцінка земель — це оцінка землі як природного ресурсу і засобу виробництва в сільському і лісовому господарстві та як просторового базису в суспільному виробництві за показниками, що характеризують продуктивність земель, ефективність їх використання та дохідність з одиниці площі.

2. Економічна оцінка земель різного призначення проводиться для порівняльного аналізу ефективності їх використання. Дані економічної оцінки земель є основою грошової оцінки земельної ділянки різного цільового призначення.

3. Економічна оцінка земель визначається в умовних кадастрових гектарах або у грошовому виразі.

Стаття 201. Грошова оцінка земельних ділянок

1. Грошова оцінка земельних ділянок визначається на рентній основі.

2. Залежно від призначення та порядку проведення грошова оцінка земельних ділянок може бути нормативною і експертною.

3. Нормативна грошова оцінка земельних ділянок використовується для визначення розміру земельного податку, втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель тощо.

4. Експертна грошова оцінка використовується при здійсненні цивільно-правових угод щодо земельних ділянок.

5. Грошова оцінка земельних ділянок проводиться за методикою, яка затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 202. Державна реєстрація земельних ділянок

1. Державна реєстрація земельних ділянок здійснюється у складі державного реєстру земель.

2. Державний реєстр земель складається з двох частин:

а) книги записів реєстрації державних актів на право власності на землю та на право постійного користування землею, договорів оренди землі із зазначенням кадастрових номерів земельних ділянок;

б) Поземельної книги, яка містить відомості про земельну ділянку.

Стаття 203. Облік кількості та якості земель

1. Облік кількості земель відображає відомості, які характеризують кожну земельну ділянку за площею та складом угідь.

2. Облік якості земель відображає відомості, які характеризують земельні угіддя за природними властивостями та набутими властивостями, що впливають на їх родючість, а також за ступенем забруднення ґрунтів.

Стаття 204. Порядок ведення державного земельного кадастру

1. Державний земельний кадастр ведеться уповноваженим органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів.

2. Порядок ведення державного земельного кадастру встановлюється законом.

Глава 35. Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель

Стаття 205. Зміст економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель

1. Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель включає:

а) надання податкових і кредитних пільг громадянам та юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи, передбачені загальнодержавними та регіональними програмами використання і охорони земель;

б) виділення коштів державного або місцевого бюджету громадянам та юридичним особам для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їх вини;

в) звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану згідно з державними та регіональними програмами;

г) компенсацію з бюджетних коштів зниження доходу власників землі та землекористувачів внаслідок тимчасової консервації деградованих та малопродуктивних земель, що стали такими не з їх вини.

Стаття 206. Плата за землю

1. Використання землі в Україні є платним. Об'єктом плати за землю є земельна ділянка.

2. Плата за землю справляється відповідно до закону.

Глава 36. Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва

Стаття 207. Умови відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва

1. Втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва включають втрати сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників, а також втрати, завдані обмеженням у землекористуванні та погіршенням якості земель.

2. Відшкодуванню підлягають втрати сільськогосподарських угідь (ріллі, багаторічних насаджень, перелогів, сінокосів, пасовищ), лісових земель та чагарників як основного засобу виробництва в сільському і лісовому господарстві внаслідок вилучення (викупу) їх для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським і лісогосподарським виробництвом.

3. Відшкодуванню підлягають також втрати, завдані обмеженням прав власників землі і землекористувачів, у тому числі орендарів, або погіршенням якості угідь внаслідок негативного впливу, спричиненого діяльністю громадян, юридичних осіб, органів місцевого самоврядування або держави, а також у зв'язку з виключенням сільськогосподарських угідь, лісових земель і чагарників із господарського обігу внаслідок встановлення охоронних, санітарних та інших захисних зон.

4. Втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва компенсуються незалежно від відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам.

5. Втрати сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва визначаються у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 208. Звільнення від відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва

1. Від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва звільняються громадяни та юридичні особи у разі використання земельних ділянок для будівництва шкіл, дошкільних закладів, державних об'єктів охорони здоров'я, культури, фізкультури та спорту, соціального забезпечення, державних об'єктів дорожнього будівництва, культових споруд релігійних організацій, кладовищ, меліоративних систем, протиерозійних, протизсувних і протиселевих споруд, під будівництво і обслуговування жилих будинків і господарських будівель, для розміщення внутрігосподарських об'єктів сільськогосподарських, рибогосподарських і лісогосподарських підприємств, організацій та установ, видобування торфу за умови повернення земельних ділянок у стані, придатному для попереднього використання, під об'єкти і території природно-заповідного фонду.

2. Здійснення внутрігосподарського будівництва сільськогосподарськими або лісогосподарськими підприємствами, організаціями, установами, а також громадянами провадиться без відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

Стаття 209. Використання коштів, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва

1. Втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, зумовлені вилученням сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників, підлягають відшкодуванню і зараховуються на спеціальні рахунки відповідних місцевих рад у таких розмірах:

Автономній Республіці Крим, обласним радам — 25 відсотків; районним радам — 15 відсотків; міським, сільським, селищним радам — 60 відсотків, міським радам Києва та Севастополя — 100 відсотків.

2. Кошти, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, використовуються виключно на освоєння земель для сільськогосподарських і лісогосподарських потреб, поліпшення відповідних угідь, охорону земель відповідно до розроблених програм та проектів землеустрою. Використання цих коштів на інші цілі не допускається.

Розділ VIII. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Глава 37. Відповідальність за порушення земельного законодавства

Стаття 210. Недійсність угод щодо земельних ділянок

Угоди, укладені із порушенням встановленого законом порядку купівлі-продажу, дарування, застави, обміну земельних ділянок, визнаються недійсними за рішенням суду.

Стаття 211. Відповідальність за порушення земельного законодавства

1. Громадяни та юридичні особи несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до законодавства за такі порушення:

а) укладення угод з порушенням земельного законодавства;

б) самовільне зайняття земельних ділянок;

в) псування сільськогосподарських угідь та інших земель, їх забруднення хімічними та радіоактивними речовинами і стічними водами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами;

г) розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, що негативно впливають на стан земель;

ґ) невиконання вимог щодо використання земель за цільовим призначенням;

д) порушення строків повернення тимчасово займаних земель або невиконання обов'язків щодо приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням;

е) знищення межових знаків;

є) приховування від обліку і реєстрації та перекручення даних про стан земель, розміри та кількість земельних ділянок;

ж) непроведення рекультивації порушених земель;

з) знищення або пошкодження протиерозійних і гідротехнічних споруд, захисних насаджень;

и) невиконання умов знімання, збереження і нанесення родючого шару ґрунту;

і) самовільне відхилення від проектів землеустрою;

ї) ухилення від державної реєстрації земельних ділянок та подання недостовірної інформації щодо них;

й) порушення строків розгляду заяв щодо відведення земельних ділянок.

2. Законом може бути встановлено відповідальність і за інші порушення земельного законодавства.

Стаття 212. Повернення самовільно зайнятих земельних ділянок

1. Самовільно зайняті земельні ділянки підлягають поверненню власникам землі або землекористувачам без відшкодування затрат, понесених за час незаконного користування ними.

2. Приведення земельних ділянок у придатний для використання стан, включаючи знесення будинків, будівель і споруд, здійснюється за рахунок громадян або юридичних осіб, які самовільно зайняли земельні ділянки.

3. Повернення самовільно зайнятих земельних ділянок провадиться за рішенням суду.

Розділ IX. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Кодекс набирає чинності з 1 січня 2002 року.

2. Визнати таким, що втратив чинність, Земельний кодекс України (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р.,

№ 10, ст. 98; Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 25, ст. 354; 1993 р., № 10, ст. 79, № 26, ст. 276; 1999 р., № 18, ст. 138; 2000 р., № 39, ст. 333).

3. Закони та інші нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності цим Кодексом, діють у частині, що не суперечить цьому Кодексу.

4. Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк після опублікування цього Кодексу:

а) підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України та Президенту України пропозиції про внесення змін до законодавчих актів, що випливають із цього Кодексу;

б) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Кодексом;

в) розробити нормативно-правові акти, передбачені цим Кодексом, у тому числі проекти законів про землеустрій, про державний земельний кадастр, про оцінку земель, про охорону земель, про розмежування земель права державної та комунальної власності, про державний земельний (іпотечний) банк, про ринок землі, про визначення правових засад вилучення земель права приватної власності тощо;

г) забезпечити прийняття центральними органами виконавчої влади України нормативно-правових актів, передбачених цим Кодексом, а також перегляд і скасування нормативно-правових актів, що суперечать цьому Кодексу;

ґ) вжити заходів щодо забезпечення потреб вчителів, лікарів, інших працівників соціальної сфери, що проживають у сільській місцевості, а також громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та евакуйовані із зони відчуження, переселені із зони безумовного (обов'язкового) або зони гарантованого добровільного відселення, які проживають у сільській місцевості, у земельних ділянках для ведення особистого селянського господарства і садівництва у межах норм безплатної приватизації, а також для городництва і сінокосіння за рахунок земель запасу та резервного фонду;

д) вирішити питання в установленому порядку про введення посад інженерів-землевпорядників у штати сільських, селищних рад та організацію державних відділів (управлінь) земельних ресурсів у міських радах;

е) визначити потреби наукових установ та навчальних закладів у земельних ділянках для проведення наукових досліджень, вирощування елітного насіннєвого матеріалу, потреб племінного поголів'я худоби у кормах, здійснення навчального процесу і вирішити питання щодо земель наукових установ та навчальних закладів, які можуть бути передані для іншого використання;

є) розробити та затвердити методику експертної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення.

5. Верховній Раді Автономної Республіки Крим, Раді міністрів Автономної Республіки Крим привести свої нормативно-правові акти у відповідність з цим Кодексом.

6. Кабінету Міністрів України створити Державний земельний (іпотечний) банк з відповідною інфраструктурою та запровадити державну реєстрацію прав на землю відповідно до статті 202 цього Кодексу.

Розділ X. ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Рішення про надання в користування земельних ділянок, а також про вилучення (викуп) земель, прийняті відповідними органами, але не виконані на момент введення у дію цього Кодексу, підлягають виконанню відповідно до вимог цього Кодексу.

2. Клопотання і заяви щодо відведення земельних ділянок, не вирішені на момент введення в дію цього Кодексу, реалізуються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції у порядку та з додержанням вимог цього Кодексу.

3. У випадках, коли земельні ділянки надані в оренду до введення в дію цього Кодексу органами, повноваження яких з надання земельних ділянок з прийняттям цього Кодексу змінені, продовження строку оренди зазначених земельних ділянок здійснюється органами, що мають право надання вказаних земель за цим Кодексом.

4. Матеріали погодження питань, пов'язаних з вилученням (викупом) земель, щодо яких на момент введення в дію цього Кодексу не прийнято відповідних рішень, підлягають розгляду відповідно до цього Кодексу.

5. Право на проведення розвідувальних робіт на земельних ділянках за дозволами, одержаними до введення в дію цього Кодексу, зберігається до закінчення строку, обумовленого дозволами.

6. Громадяни та юридичні особи, які мають у постійному користуванні земельні ділянки, але за цим Кодексом не можуть мати їх на такому праві, повинні до 1 січня 2005 року переоформити у встановленому порядку право власності або право оренди на них.

При переоформленні права постійного користування земельними ділянками, наданими для ведення селянських (фермерських) господарств, у довгострокову оренду строк оренди визначається селянським (фермерським) господарством відповідно до закону. При цьому розмір орендної плати за земельні ділянки не повинен перевищувати розміру земельного податку.

7. Громадяни та юридичні особи, що одержали у власність, у тимчасове користування, в тому числі на умовах оренди, земельні ділянки у розмірах, що були передбачені раніше діючим законодавством, зберігають права на ці ділянки.

8. Сільськогосподарські підприємства, які до введення у дію цього Кодексу уклали з власниками земельних часток (паїв) договори оренди, можуть, за бажанням власників цих часток (паїв), замовити землевпорядній організації виконання землевпорядних робіт, необхідних для виділення земельних часток (паїв) у натурі (на місцевості), видачі їх власникам державних актів на право власності на землю та оплатити виконання таких робіт. Сільськогосподарське підприємство має переважне право на оренду земельних ділянок у таких громадян на строк, що був обумовлений у договорі оренди земельної частки (паю), або, за погодженням сторін, на інший строк.

9. Громадяни — власники земельних часток (паїв) можуть виділяти земельні ділянки в натурі (на місцевості) єдиним масивом.

10. Рішення про розмежування земель державної і комунальної власності в межах населених пунктів приймають відповідні сільські, селищні, міські ради за погодженням з органами виконавчої влади, а за межами населених пунктів — органи виконавчої влади за погодженням з відповідними органами місцевого самоврядування.

Кабінет Міністрів України здійснює:

а) визначення меж земельних ділянок, на яких розміщені об'єкти нерухомого майна, що належать до сфери управління Президента України, Верховної Ради України, Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Вищого арбітражного суду України, Генеральної прокуратури України, центральних органів виконавчої влади, Національної академії наук України, державних галузевих академій наук, інших державних наукових установ та організацій;

б) визначення меж земельних ділянок, на яких розміщені об'єкти нерухомого майна, що перебувають у сфері управління Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації визначають межі земельних ділянок, на яких розміщені об'єкти нерухомого майна, що перебувають у сфері управління районних державних адміністрацій.

11. Витрати, пов'язані із розмежуванням земель державної та комунальної власності, здійснюються за рахунок коштів відповідних бюджетів.

12. До розмежування земель державної і комунальної власності повноваження щодо розпорядження землями в межах населених пунктів, крім земель, переданих у приватну власність, здійснюють відповідні сільські, селищні, міські ради, а за межами населених пунктів — відповідні органи виконавчої влади.

13. На період до 1 січня 2010 року громадяни і юридичні особи можуть набувати право власності на землі сільськогосподарського призначення загальною площею до 100 гектарів. Ця площа може бути збільшена у разі успадкування земельних ділянок за законом.

14. До 1 січня 2005 року забороняється внесення права на земельну частку (пай) до статутних фондів господарських товариств.

15. Встановити, що громадяни та юридичні особи, які мають у власності земельні ділянки для ведення селянського (фермерського) господарства та іншого товарного сільськогосподарського виробництва, а також громадяни України — власники земельних часток (паїв) не вправі до 1 січня 2005 року продавати або іншим способом відчужувати належні їм земельні ділянки та земельні частки (паї), крім міни, передачі їх у спадщину та при вилученні земель для суспільних потреб.

16. Громадянам — власникам земельних часток (паїв) за їх бажанням виділяються в натурі (на місцевості) земельні ділянки з видачею державних актів на право власності на землю.

17. Сертифікати на право на земельну частку (пай), отримані громадянами, вважаються правовстановлюючими документами при реалізації ними права вимоги на відведення земельної частки (паю) в натурі (на місцевості) відповідно до законодавства.

Сертифікати на право на земельну частку (пай) є дійсними до виділення власникам земельних часток (паїв) у натурі (на місцевості) земельних ділянок та видачі їм державних актів на право власності на землю.

Президент України Л.КУЧМА

м. Київ, 25 жовтня 2001 року
N 2768-III

Довготерміновий агрометеорологічний прогноз на І півріччя 2002 року

Загалом очікувані агрометеорологічні умови першого півріччя 2002 року характеризуються позитивно тепловою аномалією (відхиленням середньомісячної температури від норми) у січні, лютому, березні і квітні та помірно теплою погодою у травні і червні.

Найвологішим на переважній території очікується березень. Значний недобір прогнозується у січні і травні. Інші місяці цього півріччя передбачаються помірно вологими, коли середня кількість опадів за місяць коливатиметься в межах 80—120 % норми.

За перебігом і значеннями основних агрометеорологічних показників роками-аналогами для 2002 року можна вважати 1983 та 1989. Позитивні відхилення середньомісячної температури повітря від середнього багаторічного значення її становитимуть 2—3°С у січні та лютому. За минулі п'ятдесят років подібний тепловий режим впродовж цих двох місяців спостерігався десять разів: у 1952, 1955, 1958, 1966, 1975, 1989, 1990, 1995, 1998 та 1999 роках.

Кількість опадів не перевищуватиме 80—90% норми у січні та 100—120% її у лютому.

Передбачається, що позитивна теплова аномалія останніх зимових місяців продовжиться у березні і квітні, коли відхилення середньомісячної температури від кліматичної норми коливатиметься в межах 1,5—2°С. Як наслідок, весна очікується ранньою.

Розрахунки показують, що середньодобова температура перейде через 0°С у бік підвищення в третій декаді лютого на переважній території країни та на початку березня в північних і північно-східних областях, що на два тижні раніше звичайних строків.

Відповідно розпочнуться і весняні процеси. Зокрема, перехід середньодобової температури через 5°С і пов'язане з ним відновлення вегетації озимих культур має здійснитися у третій декаді березня, тобто на 8—10 днів раніше середнього багаторічного терміну. У першій декаді квітня в степовій зоні та в другій — на решті території середньодобова температура перейде через 10°С у бік зростання, що відповідно на 8—9 та 10—12 днів раніше звичайного. Отже, сподіваємося на ранню й дружну весну.

Стриманим у накопиченні тепла прогнозується травень. Відхилення середньомісячної температури від кліматичної норми змінюватиметься від мінус 0,5 до плюс 0,5°С, хоча порівняно з минулим роком останній місяць весни виявиться теплішим на 1—1,5°С. Це зменшує, але не виключає ймовірність інтенсивних приморозків, які за останні два роки настійливо нагадували про себе.

За розрахунками кількість опадів упродовж весни розподілятиметься в часі у такій послідовності. У березні на більшій території середня по області місячна сума опадів на 20—30%, місцями до 40%, перевищить середні багаторічні показники, в решті областей коливатиметься в межах 80—100% їхніх значень. У квітні і травні, навпаки, буде посушливо. На переважній території кількість опадів становитиме 90—120% кліматичної норми. При цьому найменшими (80—90% від неї) місячні суми їх очікуються в Донецькій, Луганській, Миколаївській, Одеській, Тернопільській, Чернівецькій, Житомирській та Івано-Франківській областях. Особливу насторогу викликає очікуваний недобір опадів у травні, коли потреба в них збільшується через значні витрати запасів вологи в грунті, сформовані на початок весни.

Помірно теплим з незначними позитивними відхиленнями (від 0,3 до 0,9°С)середньомісячної температури від кліматичної норми очікується червень. Відповідно до прогнозованого теплового режиму передбачається, що в цьому місяці впродовж 18—20 днів у степовій зоні та 12—17 днів на решті території максимальна температура у денні часи сягатиме 25—30°С і вище. Внаслідок цього складатимуться жорсткі умови для наливання зерна колосових та бобових культур, тим паче, що в червні прогнозується суттєвий недобір опадів, кількість яких на більшій частині території коливатиметься в межах 90—110% середніх багаторічних показників. Це на 20—30% менше від потреби на цей період.

Природно, що у передбачувані, з великою завчасністю, середні обласні показники теплового та водного режимів незалежна природа внесе свої корективи і в окремі періоди позначиться, як це спостерігалося не одноразово, непередбаченими явищами, що вплине на справджуваність прогнозу в окремі місяці. Але статистична обгрунтованість методу прогнозування, успішні результати його виробничої перевірки та добра і задовільна (70—80%) справджуваність прогнозів, які складалися в останні три роки, дають підставу з допустимою ймовірністю оцінити очікувані агрометеорологічні умови під кутом зору їхнього впливу на сільськогосподарське виробництво. З певним припущенням можна завбачити відповідні наслідки у землеробстві від перебігу погодних умов.

Зокрема, виходячи з прогнозу температури і опадів на січень та лютий, а саме: позитивну теплову аномалію, сподіваємося на сприятливі умови зимівлі озимих культур, хоча у цей період у південних областях очікуються тривалі відлиги, під час яких на полях утворюватимуться "блюдця" з талою водою. При її замерзанні можливі пошкодження надземної частини рослин.

Рання весна сприятиме сівбі ранніх зернових та зернобобових культур в оптимальні строки, що забезпечить підвищення врожайності.

Достатнє зволоження орного шару грунту після його відтаювання та очікуваний підвищений тепловий режим у березні та квітні створюють умови для прискореного темпу розвитку польових культур.

Суттєвий недобір ефективного тепла у травні та на початку червня стримуватиме розвиток рослин, що покращить умови для формування елементів продуктивності зернових колосових та зернобобових культур.

Прогнозована теплова аномалія у травні, на жаль, збільшує ймовірність появи заморозків. Отже слід подумати про захист садів та овочевих ділянок.

У другій половині весни і на початку літа агрометеорологічні умови помітно погіршаться внаслідок недостатнього забезпечення польових культур грунтовою вологою, що призведе до утворення посушливих явищ. Тому, як завжди, велику актуальність матимуть агротехнічні заходи, спрямовані на збереження продуктивної вологи (закриття її навесні та боротьба з бур'янами).

В.М.Просунко,
канд. геогр. наук,
зав. лабор. агрометеорологічного та математичного аналізу і досліджень Інституту агроресурсів УААН

Хімічні препарати для захисту саду

(рекомендовані для роздрібної торгівлі в 2002 р.)

На присадибній або дачній ділянці людині доводиться вирощувати велику кількість плодових, ягідних, овочевих культур, виноград, картоплю, квіти та лікарські рослини. І все це розміщується на невеличкій площі, що займає від 6 до 20 соток. Таке різноманіття культур пошкоджують багатоїдні та спеціалізовані шкідники, уражують різні хвороби. Без відповідного захисту виростити врожай практично неможливо. За масового розмноження шкідників і для профілактики ураження рослин хворобами застосовують рекомендовані Управлінням екологічної безпеки України хімічні препарати. Не всі пестициди, що подані в "Переліку..." (1996) і його доповненнях та наявні в роздрібній торгівлі, безпечні для застосовування на присадибних і дачних ділянках. Використання пестицидів у системі захисту рослин на цих ділянках специфічне через неможливість створити цілком безпечні умови. Виходячи з цього зараз рекомендований обмежений асортимент препаратів, працюючи з котрими треба дотримувати правил безпеки, і тоді вони не завдадуть шкоди людині та навколишньому середовищу, ще й ефективно захистять культурні рослини. За тривалого застосування одного препарату в шкідливих організмів розвивається стійкість до нього. Для надійнішого захисту оброблюваних рослин від шкідників і хвороб важливо протягом вегетаційного періоду чергувати використання різних пестицидів.

Важливо зазначити, що хімічні препарати на присадибних і дачних ділянках рекомендуються як радикальний прийом за умови, коли агротехнічні, механічні та біологічні методи захисту не дали очікуваних результатів.

ІНСЕКТИЦИДИ

■ **Арріво,** *25%-ний концентрат емульсії;* **шерпа,** *25-ний к.е.* — інсектициди контактно-кишкової дії проти плодожерок, листоблішок, попелиць, листокруток. Максимальна кратність — дві обробки. Термін останнього обприскування — за 25 днів до збирання врожаю. Застосовують по 1,5 мл на 10 л води на яблуні, винограді.

Після застосування вплив препаратів на комах продовжується, оскільки вони живляться листям з нанесеним робочим розчином. Арріво можна вносити в грунт для боротьби з шкідниками, розвиток яких пов'язаний з грунтом. Шерпа діє на комах на всіх стадіях їхнього розвитку, але краще на личинок. Має репелентні властивості, тому затримує кладку яєць дорослими комахами і харчування личинок.

Шерпа особливо небезпечний інсектицид для риб, тому після роботи з ним робочий розчин або воду після миття обприскувача не можна виливати в каналізацію, річку, озеро або поблизу їх. Препарати токсичні для бджіл, тому забороняються обробки рослин у період цвітіння та коли на них є медвяна роса після нападів попелиці.

■ **Інта-вір** — *контактно-кишковий інсектицид у формі 3,75%-них таблеток.* Діє проти плодожерок, листокруток, попелиці, малиново-суничного довгоносика та інших шкідників. Застосовують на яблуні, груші, смородині, агрусі, суниці по 1 таблетці на 10 л води. Останній раз обприскують за 25 днів до збирання врожаю. Дозволяється дворазове застосування.

Вихід у сад після обробок рослин піретроїдними препаратами для проведення ручних робіт — через 7 днів. Ці інсектициди неефективні проти кліщів, які живляться рослинами, оскільки після їх застосування вони ще більше розмножуються через масову загибель акарифагів.

■ **Сонет,** *10%-ний к.е.* — норма витрати 3—4 мл на 10 л води. Застосовують на яблуні проти плодожерок, листоблішок, листомінуючих молей, листокруток. Потрапляючи на яйце, препарат діє контактно, інгібуючи в ембріонах синтез хітину. На стадії личинки діє, коли з кормом потрапляє всередину організму. Обприскувати препаратом бажано на початку відкладання яєць шкідниками (за прогнозами розвитку шкідливих організмів, розробленими районними чи обласними лабораторіями прогнозів або лабораторіями захисту рослин Інститутів садівництва чи їх станціями), що дозволяє зменшити в динаміці використання контактних інсектицидів широкого спектру дії і зберегти максимальні рівні популяцій комплексу ентомофагів. Сонет малотоксичний, безпечний для бджіл. Дозволяється дві обробки, останній раз — за 40 днів до знімання плодів. Для виконання ручних робіт в сад можна виходити через 7 днів після обприскування.

■ **Конфідор,** *20%-ний водорозчинний концентрат* — інсектицид контактно-системної дії, рекомендований проти попелиці, каліфорнійської щитівки, листомінуючих молей на яблуні та проти попелиці і плодожерки на сливі. Норма витрати препарату — 2,5 мл на 10 л води. Проти шкідників проводять одну обробку, але не пізніше, як за 30 днів до збирання врожаю. Препарат з робочого розчину проникає в клітинний сік, надходить в усі органи рослини і захищає її упродовж 21 дня. Підвищена температура не впливає на ефективність конфідору. Інсектицид високоефективний проти сисних та гризучих шкідників, екологічно безпечний, що дає змогу виконувати ручні роботи на ділянках з обробленими рослинами через 1 день після обприскування.

ФУНГІЦИДИ

■ **Сапроль,** *19%-ний к.е.* — застосовують на яблуні з нормою витрати 10—20 мл на 10 л води проти борошнистої роси, парші. Діюча речовина фунгіциду поширюється в рослині локально-системно. Період напіврозпаду в грунті — близько трьох тижнів. Не має негативної дії на грунтову мікробіоту. Безпечний для риб. У рекомендованій концентрації не токсичний для бджіл. Малотоксичний для теплокровних тварин. Ефективний проти різноманітних плодових гнилей (арміляріозна коренева гниль, моніліальний опік, ризоктоніозна коренева гниль). Має побічну акарицидну дію. Дерева, оброблені сапролем, не потребують обробок проти кліщів, популяції яких при цьому сильно пригнічуються. За різкої зміни погодних чинників можуть виникати так звані кліматичні ушкодження, наприклад, іржа на сорті Голден Делішес, тріщини на плодах Кокс оранж і жорсткість у сорту Мекінтош.

На кісточкових ефективний проти моніліального опіку (на початку цвітіння), кокомікозу, плодової гнилі. Допускається триразове обприскування, останнє — за 20 днів до збирання врожаю.

■ **Скор,** *25%-ний к.е.* — застосовують на яблуні, груші з нормою витрати 1,5—2 мл на 10 л води. Препарат системної дії з профілактичною і лікувальною дією проти парші. Проти первинної інфекції парші рослини обприскують у фазі "рожевого бутону" при температурі повітря не нижче 18°С, оскільки ефективність препарату має температурну залежність. За вегетаційний період проводять три обробки з інтервалом 10—12 днів. Кількість обробок від парші взагалі та інтервали між ними залежать від погоди. У вологу погоду їхня кратність збільшується. Період між останнім обприскуванням і збиранням урожаю — 30 днів. Скор не токсичний для бджіл і птахів, але шкідливий для риб. Не втрачає фунгіцидних властивостей при зберіганні в сухому складі для пестицидів за температури не нижче 0 і не вище 35°С. За таких умов препарат у герметичній заводській упаковці можна зберігати три роки.

■ **Фундазол,** *50%-ний змочуваний порошок. Фунгіцид системної дії.* Застосовують у відкритому грунті на трояндах з нормою витрати 15—20 г на 10 л води проти борошнистої роси та плямистостей. Має захисну й лікувальну дію. При нанесенні на рослину фундазол переміщується в апікальному напрямку, захищаючи новоутворені органи. Фунгіцид не токсичний для птахів, риб, бджіл і дощових черв'яків. Виробник гарантує зберігання фунгіцидної дії препарату в закритій заводській упаковці не менше двох років. Термін останнього обприскування — 5 днів до зрізування троянд. Рекомендується триразове застосування.

■ **Вектра**, *10%-ний к.е.* — застосовують проти парші та борошнистої роси на яблуні у фенофазі від "зеленого конусу" до "волоського горіха" з нормою витрати 3—4 мл на 10 л води. Препарат має системну дію. Випадання атмосферних опадів через дві години після обприскування не знижує його ефективності, тому що за цей час діюча речовина проникає в тканини рослини. Вектра захищає вегетативні та генеративні органи від первинної і вторинної інфекції. Використання — триразове. Останнє обприскування дозволяється за 45 днів до знімання плодів. Виходити в сад для проведення ручних робіт можна не раніше, ніж через 10 днів після обробки.

■ **Купроксат,** *34,5%-ний концентрат суспензії.* Застосовується на яблуні проти парші, норма витрати 50 мл на 10 л води. Для досягнення високої ефективності фунгіциду важливо нанести робочий розчин на рослини до потрапляння спор збудника парші. Після обприскування купроксатом на листках і плодах утворюється захисна плівка, що перешкоджає зараженню спорами. Купроксат — водяниста синьо-зелена суспензія дрібнозернистого трьохосновного сульфату міді. За ефективністю та утриманням на листках чи пагонах не поступається бордоській рідині у разі відсутності дощів протягом 6 год. після обприскування. Фунгіцид можна змішувати з іншими пестицидами, що неможливо при роботі з бордоською рідиною. Забруднення навколишнього середовища міддю й іншими важкими металами в 3—7 разів менше, ніж при використанні бордоської рідини. Препарат малотоксичний для теплокровних тварин. Не отруйний для бджіл. Рекомендовано чотириразове застосування по вегетуючих рослинах, останнє обприскування — за 15 днів до збирання врожаю. Виходити у сад для проведення ручних робіт можна на 14-й день після обприскування.

■ **Топаз,** *10%-ний к.е.,* фунгіцид системної дії для профілактичних обприскувань. Застосовують проти борошнистої роси на яблуні (10—15 мл на 10 л води) і чорній смородині (8—15 мл на 10 л води). Препарат захищає оброблені рослини протягом 10—14 днів після нанесення. Топаз не токсичний для бджіл і птахів, але отруйний для риб. Не слід виливати воду після миття обприскувача і залишки робочого розчину поблизу водойм і джерел. На яблуні рекомендовано три обприскування, на смородині — два, останнє — за 20 днів до збирання врожаю. Вихід у сад для проведення ручних робіт дозволяється через 7 днів після обробки.

■ **Стробі**, *50%-ні водорозчинні гранули.* Фунгіцид ефективний проти плямистостей (парші, борошнистої роси та інших грибних захворювань), належить до нового класу сполук — стробілуринів. Діюча речовина препарату крезоксим-метил є аналогом стробілурину А, отриманого з їстівного гриба Strobilurus tenacellus, який росте на опалих соснових шишках. Завдяки новому мезостемному механізму дії стробі ефективний, коли потрапляє на оброблені об'єкти, утворюючи захисну плівку, що перешкоджає проростанню спор, а також він проявляє терапевтичний ефект при застосуванні його не пізніше, ніж через 72 години після зараження листя чи плодів збудниками хвороб. Таким чином фунгіцид проявляє захисну дію, попереджаючи зараження, та лікувальну, унеможливлюючи спороутворення. Листя і плоди, які утворилися після обробки, не уражуються патогенами внаслідок потрапляння крезоксим-метилу шляхом дифузії із обробленої поверхні на необроблену. При нанесенні робочого розчину на верхній бік листка фунгіцид захищатиме його нижній бік від патогенів, наприклад парші груші (транcламінарний спосіб).

Фунгіцид безпечний для навколишнього середовища, корисних комах, комах-запилювачів. Наприклад, така ситуація: під час квітування яблуні випадає дощ, який зумовлює проростання сумкоспор парші. У такому випадку для попередження ураження листків та квіток за вологої погоди безпечно як для квітуючих дерев, так і для ентомофільних комах провести обробку дерев стробі. Можна застосовувати в суміші з іншими пестицидами. Тривалість захисної дії стробі залежить від кліматичних умов: за вологої погоди вона триває до 10 днів, а за сухої — більше двох тижнів. За сезон проводять три обробки на середніх та пізніх сортах (норма витрати 2 г на 10 л води), на сортах раннього строку достигання — дві. Плодоносні дерева яблуні та груші обприскують за 30 днів до збирання врожаю.

Для боротьби з фітопатогенами виробники плодово-ягідної продукції здавна застосовували бордоську рідину і сірку. **Бордоську рідину** 3%-ну використовують до розпускання бруньок, а 1%-ну — по зеленому листю. Вона ефективна проти парші яблуні, груші, моніліозу кісточкових порід, кучерявості листків персика. На зерняткових застосовують до шести обприскувань, на кісточкових культурах — чотири, чорну смородину обприскують тричі, малину і суницю — двічі: до цвітіння й після. Останній раз обробляють за 15 днів до збирання врожаю. Вихід у сад для виконання ручних робіт — через 14 днів після обробки.

■ **Сірка** — випускають у двох препаративних формах: у вигляді 70%-ної пасти та 80%-ного змочуваного порошку. Норма витрати — 150—200 г на сотку. Сірка має побічну акарицидну дію, ефективна проти рослиноживильних кліщів. За вегетаційний період обприскують 5 разів, останній — за день до збирання врожаю. Препарати на основі сірки малотоксичні для теплокровних тварин, ентомофільних і корисних комах. Середньою мірою або сильно токсична для акарифагів.

ГЕРБІЦИДИ

■ **Раундап,** *38%-ний водний розчин;* **гліфоган**, *48%-ний в.р.*; **гліфос**, *36%-ний в.р.* — використовують проти однорічних злакових і двосім'ядольних (40 мл на 10 л води) та багаторічних злакових і двосім'ядольних бур'янів (80 мл на 10 л води) у насадженнях плодових, винограду, квітів. Препарати системної дії. Після нанесення на бур'яни, що активно ростуть, вони поглинаються поверх-

нею листків і стебла, переносяться по всій рослині, доходячи до коренів. Відбувається руйнування надземної та підземної їх частини, припиняється подальша регенерація більшості багаторічних бур'янів. Раундап пригнічує більше 80 видів рослин.

Раундап ефективно діє за температури повітря плюс 15°С і вище та за достатньої вологи в грунті. Перші ознаки дії гербіциду можуть виявлятися через 10 днів після внесення. Листя поступово в'яне і жовтіє, потім стає коричневим і вся рослина засихає. Бажано, щоб після обприскування не було дощу протягом 6 годин. На сотку витрачають 3—6 л робочого розчину. Раундап піддається надзвичайно швидкому біорозпаду в грунті (напіврозпад через 14 днів після внесення) і не залишає в ній шкідливих залишків.

Наносячи робочий розчин раундапу на бур'яни, потрібно пильно стежити, щоб краплини не потрапляли на листки культурних рослин. Рекомендована одноразова обробка за сезон. Вихід у сад для проведення ручних робіт — через 7 днів після обприскування.

РЕГУЛЯТОРИ РОСТУ РОСЛИН

■ **Емістим С** — *екстракт ростових речовин у 60%-ному етиловому спирті.* Використовується як регулятор росту рослин, зокрема на суниці. Норма внесення — 1 ампула (1 $см^3$) на 10 л води на 1 сотку. Робочим розчином обприскують рослини у фазі повного висування квітконосів. Це сприяє росту і покращує фізіологічний стан суниці, підвищує її стійкість до несприятливих факторів, збільшує врожайність. Проводять одне обприскування.

■ **Фумар**, *диметиловий ефір амінофумарової кислоти, 10 г/л.* Норма витрати препарату 1—2 мл на 1 л води. Застосовують для замочування живців троянд, лаванди, яблуні та винограду, занурюючи їх нижню частину на 3—5 сек у розчин.

Важливо не тільки виростити смачні й добірні фрукти, а й зберегти їх у підвалах або інших складських приміщеннях від мишей, які в першу чергу "трощать" яблука й груші, зневажаючи овочі й картоплю. Проти мишей використовують препарати

РОДЕНТИЦИДИ

■ **Шторм,** *0,005%-ні воскові брикети світло-синього забарвлення.* Використовують проти хатніх мишей, полівок, щурів. Брикети розкладають у помешканнях, складах, погребах, закритому грунті, господарських будівлях на відстані 2—3 м один від одного в недоступних для дітей місцях, підкладають три рази в міру їх поїдання. Цей препарат діє як антикоагулянт. Загибель гризунів настає через 4—8 днів після разового поїдання.

■ **Ратиндан** *П-супер, 2,5%* — розкладають порціями для мишей по 10—20 г та пацюків 80—100 г.

■ **Раптор-санітар** *(проти мишей)* — готова зернова принада (ергокальциферол — вітамін D_2, 0,075%, холекальциферол — вітамін D_3, 0,08%). Розкладають принаду по 15—20 г через 3—6 м у спеціальні ємкості з картону або поліетилену.

■ **Бродісан-А** — зернова принада проти мишей та пацюків, яку розкладають порціями в пристосованих для цього ємкостях з картону, поліетилену або жерсті відповідно по 50 та 100—150 г.

■ **Смерть щурам №1** *(проти мишей та пацюків)*, готова зернова принада для застосування у закритих приміщеннях, побуті. Для мишей порції по 10, для пацюків по 20—30 г розміщують через 2—15 м залежно від виду та чисельності гризунів.

І.В.Шевчук
канд.с.-г. наук,
Інститут садівництва УААН

Шановна редакціє!

Люблю читати ваш журнал. Спасибі, що ви є. Ми живемо у селищі міського типу, маємо шість соток городу і свою мініферму.

Часто користуємося вашими порадами з садівництва і птахівництва. Уже десять років вирощуємо курчат. Жаль було дивитися, як більше половини стада гинуло. А тепер маємо вже певний досвід і позитивні результати. За останні роки падіж курчат становить 3—5%. Думаю, що це не погано.

А починала все з літератури: читала "Приусадебное хозяйство", "ДСГ", ветеринарну медицину. Курчат "висиджуємо" в домашньому інкубаторі з електронним терморегулятором. Від квочок відмовились, оскільки з інкубатора ми одержуємо ранніх курчат.

До інкубації курей готую за місяць-два: зменшую кількість зернових і збільшую соковитих і вітамінних кормів. Даю моркву, топінамбур, буряки, кропиву, люцерну, салатні, петрушку, просмажені шкаралупи яєць, дрібну рибу. В період інкубації птиця не повинна бути жирною — від цього залежить вихід курчат. Для профілактики від глистів даю зелений часник: у березні—квітні вже з'являються сходи озимого часнику і кури охоче його поїдають.

Яйця для інкубації збираю за тиждень і перевіряю на саморобному овоскопі відсутність кров'яних тілець, якщо яйця свіжі, пуга не більше 1 см в діаметрі, чітко окреслена.

Камеру інкубатора і лотки мию марганцівкою і обробляю Вірконом С. Електроніка нашого саморобного інкубатора чітко витримує заданий режим: перші два дні встановлюю температуру 39°С, далі 37,7—38°С, вологість повітря підтримується лотками з водою, які ставлю біля електричних ламп. У другій декаді інкубації стежу за температурою на поверхні яєць. Яйця від жирних курок швидше перегріваються, тому температуру в камері інкубатора необхідно знизити так, щоб на поверхні яєць вона не перевищувала 39°С. Температуру на поверхні яєць вимірюю медичним термометром, для чого кладу його на яйця і накриваю кінчик з ртуттю білим папером. Перед вилупленням збільшую вологість повітря, зрошуючи яйця теплою (37°С) водою, і готую крапельничку чи маленьку пляшечку з піпеткою.

Курча, яке вилупилося і обсохло, відразу ж напуваю (1—2 краплі) охолодженою до кімнатної температури кип'яченою водою. Носик крапельнички підношу до дзьобика і курча охоче п'є. Це роблю для того, щоб промити кишківник. Потім курча переношу до домашнього брудера, зробленого із картонного ящика без дна.

Ранні курчата не гинуть

За дно править лист дикту, оббитий з боків рейками, поставлений на два стільці. З одного боку дно з дикту вирізую і на місце отвору прикріплюю лист алюмінію, який знизу підігрівається двома електричними лампочками потужністю 60 Вт, з'єднаними між собою через два тумблери послідовно і паралельно.

Температурний режим брудера підбираю завчасно так, щоб температура повітря була 28—30°С. Усе дно брудера застилаю м'якою тканиною з трикотажу чи байки. У картонному ящику вгорі вирізую вікно, яке вдень можна відчиняти, а на ніч — зачиняти.

Для мене курчатка — це маленькі дітки, тому в мене для них є свої "пелюшки", які я готую з старенького речей, часто перу їх і міняю. Від підстилки з соломи, тирси чи піску відмовилася, адже курчата з'їдають корм разом з підстилкою, відтак забивається воло і вони гинуть від цього. Відмовилася я і від обігрівання електролампою, тому що курчата можуть загинути від теплового удару (таке траплялося й у нас); курчата, які вилупилися на 2—3 години раніше, за яскравого освітлення починають дзьобати слабших.

Наш брудер служить багато років і курчата в ньому самі можуть вибирати, де їм сидіти: вигріло пупчик і перелазить на необігріту частину брудера.

Воду в брудері наливаю до спеціальної напувалки, що продається у зоомагазинах. Перший тиждень — вода кип'ячена, кімнатної температури. Годувати починаю з перших годин після появи курчати. Ставлю спочатку суміш з трьох круп: пшеничної, кукурудзяної та гречаної січки, щоб "запрацював" м'язовий шлуночок. Крупи готую заздалегідь на крупорушці і просіваю через сита так, щоб величина крупинок не перебільшувала 1,5 мм. Дрібну фракцію цієї суміші перемішую з вареним яйцем.

Найголовніше у вирощуванні курчат — це чистота, нормована годівля і температурний режим утримання. Годую курчат через кожні 2—3 години: долі, на чистій пелюшці, ставлю воду. Корм з розрахунку 1 г на одне курча, а для обігрівання, поки вони поїдять — настільну електролампу. Тривалість годівлі — 30—40 хв. Після цього курчат знову переношу до брудера на чисту "пелюшку". Три дні годую сумішшю з круп і вареним яйцем, а потім до раціону потроху додаю свіжий, знежирений сир, моркву, подрібнену траву люцерни, кропиву, петрушку і просмажені чи виварені і розтерті шкаралупи яєць. Кожного дня збільшую норму даванки на 1 г.

Якщо курчат безконтрольно годувати, вони переїдають, їжа не встигає перетравлюватися, забивається воло, а відтак починається падіж.

Щоб переконатися, чи правильно я годую курчат, вранці перевіряю у кожного маляти воло. Легенько стискую його і, якщо є грудочка неперетравленої їжі, обережно розминаю її і роблю висновки. Вводити до раціону сир треба обережно, курчата його дуже люблять, а коли переїдають, може напасти пронос. У такому випадку замість сиру я даю сухий корм і стежу — припинився пронос чи ні. Якщо пронос не припиняється і починає залипати клоака, це вже пурольоз. Воду в напувалці замінюю на розчин левоміцетину (1 табл. на 1 літр кип'яченої, охолодженої води). Через добу-дві все нормалізується.

З сьомого дня, якщо температура повітря 18—20°С, виношу курчат у вигульний загін з дощатим полом, з трьох боків оббитий поліетиленової плівкою, а з південного і зверху — металева сітка 15×15 мм. Зверху по краях зроблено дах, щоб на випадок дощу курчата могли сховатися. У такому загоні їм затишно і сонячно. Як підстилку використовую солому. Ставлю для купання суміш піску і попелу у співвідношенні 1:1.

На ніч переношу курчат до великого картонного ящика і ставлю 3-літрову банку з гарячою водою, обгортаю її м'якою тканиною, щоб курчата не обпеклися. Вода в скляній банці довго не холоне і курчатам тепло.

У холодну, хмарну погоду під час годівлі опромінюю курчат 5—10 хвилин з допомогою апарату УФО на відстані 60—70 см.

З десятиденного віку варю густі каші з картоплею на риб'ячому чи м'ясному бульйоні, додаю висівки, розтерті шкаралупи яєць. На цьому кормі молодняк швидше росте.

Курчат віком 14 днів вакциную, спочатку проти хвороби Гамборо (це курячий СНІД — ураження імунної системи), а в місячному віці — від хвороби Нью-Касла (це так звана чума птиці).

Часто люди нехтують вакцинацією, а я пересвідчилася на своєму досвіді: не зробиш вчасно вакцинацію і в 3—4-місячному віці птиця гине.

Тепер про вітаміни: після вакцинації даю тривіт чи тетравіт, а також премікси для курчат.

Отже, запорука успішного вирощування птиці: чистота, раціон, вакцинація. Буду рада, якщо мій досвід допоможе початківцям.

Г.П.Полієнко,
інженер-хімік,
вул.Первомайська 18,кв.43,
смт Побузьке Кіровоградської обл.

Як уберегти вівцю

Вівчарство веде свій початок ще з доісторичного часу. Людина на шляху свого існування та пристосування до не завжди сприятливих природних умов рано приручила вівцю. Адже ця невибаглива до утримання тварина завжди могла забезпечити сім'ю овчиною, смушками, вовною та повноцінними продуктами харчування: молоком, м'ясом та жиром.

Живуть вівці 10—15 років, проте в господарстві їх доцільно використовувати не більше 6—7 років. Вперше рекомендується парувати овець у віці 12—20 місяців. Вагітність триває 145—155 днів і закінчується народженням одного, двох, а то й більше ягнят.

За виробничим призначенням їх розрізняють на вовнові, м'ясосальні, шубні, смушкові, молочні. За якістю вовни вони є тонкорунні, напівтонкорунні та грубововнові.

Жива маса вівцематок, яких розводять в Україні, сягає від 30 до 70 кг, баранів — 40—110 кг.

Настриг вовни залежить від породи та умов утримання і становить 1,5—7 кг від маток та 2—14 кг від баранів. Рекордний настриг вовни — 31,7 кг.

Вівці стадні тварини і найкраще почувають себе на схилах гір, плато, гірських луках. Однак непогано почуваються вони і в Степу та Лісостепу. Вони невибагливі до кормів і живляться трав'янистими рослинами. І тому не випадково, проїжджаючи регіонами України, можна побачити невеликі гурти овець громадського сектору тваринництва. Це є свідченням того, що селяни гідно оцінюють біологічні властивості цих тварин, невибагливість до умов утримання, годівлі та високу оплату корму.

Проте в деяких випадках власники овець можуть спостерігати, що тварини відмовляються від корму, більше лежать, у них розлади шлунково-кишкового тракту, надмірне виснаження, вовна скуйовджена. Отже, ці клінічні ознаки дають підставу вважати таку тварину хворою.

Згадані клінічні ознаки можуть свідчити, що в організмі ваших овець оселилися **гельмінти**, тобто **глисти**. Вони негативно діють на весь організм, хоча паразитують здебільшого в сичузі та тонкому відділі кишківника. Частіше вівці вражаються гельмінтами навесні, під час випасання на низьких болотистих місцях, особливо в роки з великою кількістю опадів. Дослідженнями встановлено: в таких умовах вражається практично усе поголів'я і в організмі однієї тварини може паразитувати одночасно кілька видів гельмінтів. Якщо до організму потрапила невелика кількість яєць збудника, вівці хворіють без яскраво виражених ознак, а коли багато — хвороба проявляється характерніше.

Не забудьте звернути увагу на хворих овець, оскільки деякі гельмінти можуть мати довжину 3—5 см і їх не важко побачити. Окремі види гельмінтів можна визначити лише після розтину кишківника чи сичуга, а відтак слід уважно оглянути те, що там міститься, та характер ураження слизової оболонки шлунково-кишкового тракту.

В будь-якій географічній зоні живе та розмножується в навколишньому середовищі до десяти видів паразитів. До сновних можна віднести такі:

Фасціольоз — порушує обмін речовин та уражує печінку, може спричинити масовий падіж овець. Збудник паразитує у жовчних ходах печінки довжиною 2—3 та шириною 1 см. Про хворобу було відомо в сиву давнину, а в спеціальній літературі XIX ст. трапляються повідомлення про паразитів печінки.

Скажімо, гемонхоз надзвичайно поширений на території України, частіше в південних областях. Збудник спеціальною ротовою присоскою прикріплюється до слизової оболонки сичуга і живиться кров'ю тварини. Статевозріла самка за добу виділяє до 6—7 тис. яєць, котрі з фекаліями потрапляють до навколишнього середовища і заражають його. З яєць вилуплюються личинки, які через 4—5 днів стають заразними, з кормом потрапляють до сичуга і можуть паразитувати протягом 6—8 місяців.

Вівці, які дуже вражені гельмінтами, швидко втрачають живу масу, вовна на задній частині їхнього тіла забруднена фекаліями, тварини здебільшого лежать, піднімаються через силу і можуть загинути.

Трихостронгільоз, остертагіоз, нематодіроз — зумовлюються ниткоподібними нематодами (круглими глистами) довжиною від 6 до 30 мм. Паразитують у сичузі та тонкому кишківнику, порушуючи їхню функцію та спричинюють хворобу.

Диктіокаульоз — гельмінтозне захворювання різних вікових груп тварин на території всієї України. Диктіокаули паразитують

у бронхах, трахеї та легенях овець.

Хворі тварини кашляють, втрачають продуктивність, до 75 % ягнят гине.

У легенях овець самки гельмінтів відкладають яйця, які з мокротою потрапляють до шлунково-кишкового тракту, де з них виходять личинки, котрі з фекаліями потрапляють у навколишнє середовище. Вони здатні підніматися догори по траві, яку разом з личинками поїдають вівці і заражуються ними.

Потрапивши до організму, личинки мігрують по лімфатичній системі до легень, де розвиваються до дорослих особин.

Якщо в овець виявлені ознаки, характерні для гельмінтів, до лабораторії ветеринарної медицини негайно слід відправити 3—5 г фекаліїв, загорнутих у папір. У разі падежу тварини для розтину необхідно запросити лікаря ветеринарної медицини, котрий кваліфіковано зробить гельмінтологічний розтин печінки, шлунково-кишкового тракту і за необхідності призначить відповідне лікування.

Щоб запобігти захворюванню овець гельмінтами, необхідно хоча б раз на рік проводити діагностичні лабораторні дослідження фекалій, крім того здійснювати профілактичну дегельмінтизацію перед вигоном тварин на пасовище.

Не рекомендується випасати овець на низьких лучних пасовищах та не напувати з стоячих водойм. Сіно, зібране з неблагополучних боліт, слід згодовувати через півроку після заготівлі. Найефективніший захід — не випасати овець на заражених ділянках, а також окультурення пасовищ.

Важливе місце в лікуванні хворих та профілактиці недуг має повноцінна годівля та задовільні умови утримання овець.

Однак, у кожному випадку за підозри на захворювання овець слід звернутися до лікаря ветеринарної медицини, який дасть вам кваліфіковану консультацію, чим допоможе зберегти поголів'я та отримати від нього високоякісну продукцію.

Л.К.Волинець,
доктор вет. наук
ІВМ УААН

КНИГИ — ПОШТОЮ

КНИГОНОША
"Книгоноша", а/с 110-ДС,
м. Київ-71, 04071
тел. (044) 467-59-24

Сонет. Схеми вишивки хрестом.
Запропоновані в цій серії розгортки схем для вишивки хрестом, що містять по дві чудові композиції – пейзажі, квіти, – та простота їх виконання, задовольнять найвимогливіші смаки. Скатертини, панно, серветки, що їх ви зможете зробити власноруч, перетворять вашу оселю на взірець краси та оригінальності.

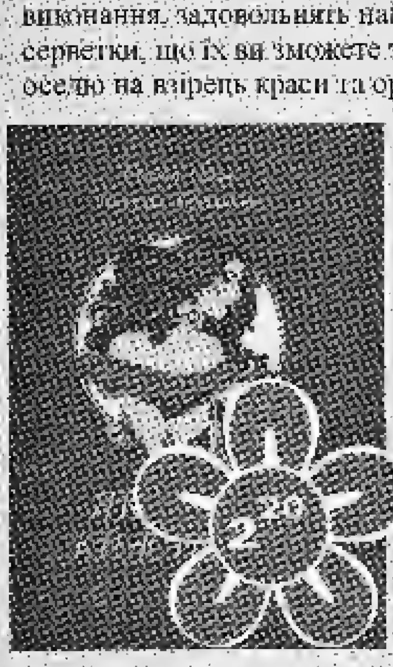
Серія "Казки дітям України"

Коза-дереза. - 8 с.
Сірко. - 8 с.
Їжак та заєць. - 8 с.
Колобок. - 8 с.
Котик та півник. - 8 с.
Кривенька качечка. - 8 с.
Лисичка і журавель. - 8 с.
Півник і двоє мишенят. - 8 с.
Рукавичка. - 8 с.
Солом'яний бичок. - 8 с.
Цап та баран. - 8 с.
Серія найкращих казок для маленьких читачів: Колобок, Лисичка та Журавель, Солом'яний Бичок, Півник і двоє Мишенят та ін. Великий формат з фантастичними кольоровими ілюстраціями. Захоплюючі мандрівки, незвичайні пригоди, відважні герої цих казок навчать діток добра та розуму і запам'ятаються їм на все життя.

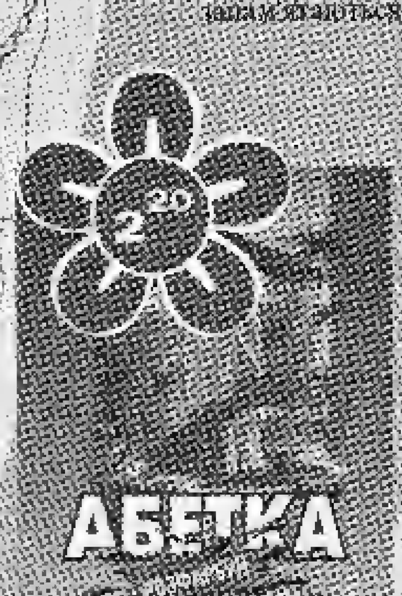

320 сторінок кросвордів, віршиків, казок. - 320 с.
300 забавок, віршів, головоломок. - 320 с.
Дві чудові книжки для дошкільнят від відомих дитячих авторів -- Володимира Орлова й Наталки Заводської. 300 забавок, віршів, головоломок – це десять книжок в одній : вірші з абеткою імен, порадами ро[illegible] забавками, частівками, казками разом із цікавим[illegible] іграми-завданнями на ув[illegible] спостережливість, кмітливість. 320 сторінок кросвордів, віршиків, казок цікава мандрівка в кра[illegible] "Спробуй" : малювати, писати вірші, музику, розмовляти англійською та багато ін. Ці книжки допоможуть розважити малюка, а разом з тим і гід[illegible] підготувати його до школи.

Сокол Є., Круглякова Н.
Як бути красивою. Поради лікаря-косметолога. - 158 с.
Щоб завжди залишатися привабливою, не треба витрачати шалені гроші на косметику. Книжка навчить, як самим приготувати креми, маски, лосьйони із лікарських рослин і продуктів, що є на кожній кухні. Поради косметологів допоможуть правильно підібрати косметичні засоби для різного віку й типу шкіри, навчать прийомів самомасажу. У кінці наведено також комплекс вправ для корекції фігури.

Абетка-розмальовка. - 16 с.
Щоб ваш малюк опанував абетку, не треба багато премудрощів. Дайте йому можливість займатися тим, що він любить над усе – малюванням. Розфарбовуючи картинки і пов'язавши їх із буквами, до яких вони додаються, діти і легко вивчать абетку, і дізнаються, як виглядають різноманітні предмети, птахи, рослини та тварини.

Маркуша А.
А я сам! - 192 с.
Книжка для тих, хто тільки починає майструвати – для дорослих і дітей. Вчи[illegible] умінню користуватися різними інструментам[illegible] майструвати найпрост[illegible] речі для дому і для ш[illegible] Містить схеми і чудо[illegible] ілюстрації.

Заспіваймо собі. Пісенник. - 208 с.
З безмежжя української пісенності до цієї книги відібрано найбільш популярні зразки з усіх регіонів України та пісні українських авторів, які давно вже стали народними: "Тече річечка невеличка", "Ой на горі два дубки", "Несе Галя воду", "Туцулка Ксеня", "Зоре моя вечірняя", "Їхав козак за Дунай", "Червона рута" тощо. Заспівайте мило пісню, і вона подарує вам розраду у щасті й у горі.

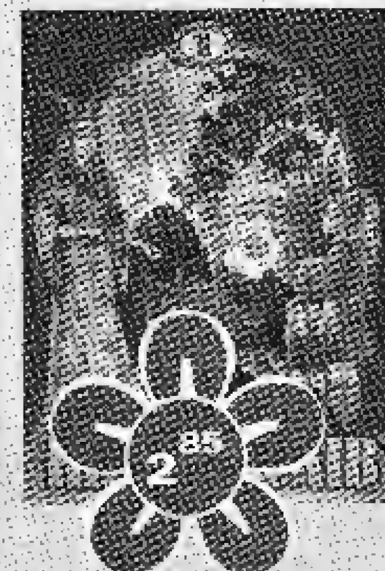
Лисенко Т.
Весела рахівничка. Розмальовка. - 16 с.
Скільки діточок у гусака, якщо він купив у крамниці дванадцять черевиків? А скільки бегемотиків залишилося в болоті, якщо залізлися чотири, але двоє помилилися? Знайти відповіді на веселі віршики-загадки доволі просто – варто лише розфарбувати малюнок, уважно подивитися і порахувати!

Енциклопедія для хлопців - 2. - 589 с.
Енциклопедія для дівчат - 2. - 574 с.
Ваша донька чи син вже підросли, а складних запи[illegible] стало ще більше, ніж раніше? Подаруйте їм енциклопедію, яка стане для них добрим другом та порадником. Спеціально підібрана інформація для хлопців про різні види спорту, а також поради, як доглядати за своїм здоров'ям, легше сходитися з людьми, навчитись майструвати, неодмінно їх зацікавить. А енциклопедія для дівчат навчить гар[illegible] манерам, готувати страви в НВЧ-печі, познайомить з комп'ютером, навчить виготовляти фенечки.

Айзенк Ганс.
Як перевірити здібності вашої дитини. - 192 с.
Як визначити коефіцієнт інтелекту вашої дитини та перевірити його відповідність успіхам у навчанні? Як правильно обрати майбутній фах? Ця книжка допоможе вам самостійно перевірити математичні, логічні, лінгвістичні здібності доньки або сина, значно покращити їх за допомогою різноманітних завдань та тестів і визначити сферу діяльності, у якій діти зможуть досягнути найкращих результатів у майбутньому.

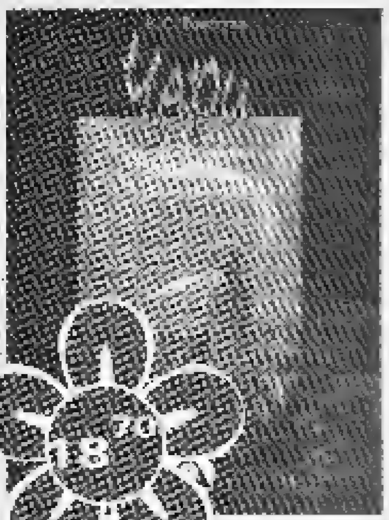
Країна слів. Англійська. - 16 с.
За допомогою цієї книжки діти зможуть здійснити чарівну подорож до "Країни слів". Вони познайомляться з багатьма англійськими словами, спробують відшукати їх у малюнках, завітають до країни ельфів, казкових героїв, побувають на поштамті, в гостях у Русалоньки, відсвяткують день народження та Різдво.

серія "Золотий Бабай"

ціна за 7 книжок серії 30^{00} грн.

Товстуха Є.
Аптека на городі. - 232 с.
Фітотерапія та народна медицина, що увібрали в себе досвід багатьох поколінь, залишаються і сьогодні найкращою альтернативою дорогим новомодним лікувальним засобам. У пропонованій книжці лікар-науковець Євген Товстуха описує понад 100 найпоширеніших лікарських рослин та різноманітних засобів їх використання. Цілющі рослини, що ростуть на вашому городі й у полі, допоможуть оздоровити тіло і душу, запобігти численним недугам, продовжити активне довголіття за допомогою унікальної і неповторної природи рідної землі.

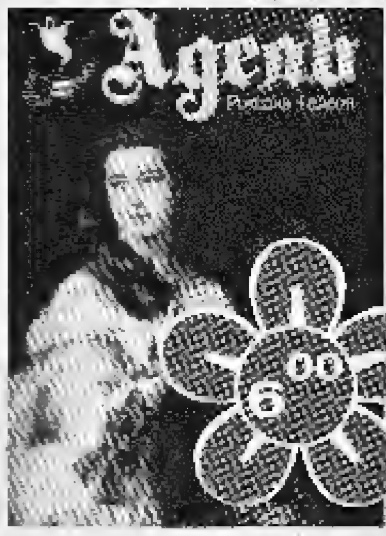
Товстуха Є.
Чари. Лікувально-оздоровчі та ужитково-етичні традиції українців. - 256 с.
Праця Євгена Товстухи, лікаря, письменника, народознавця, дослідника переносить читача в язичницькі часи, коли починав формуватися праукраїнський етнос. Цілющі напої, дивовижні відвари, "жива" вода, чар-зілля козака Мамая з детальною характеристикою складових речовин, використаних рослин... Секрети скарбниці здоров'я, що їх ви розкриєте для себе, придбавши цю книжку.

Пастернак А.
Козацька медицина. - 64 с.
Книга Анатолія Пастернака – лікаря, фітотерапевта, письменника і журналіста – присвячена маловідомим та призабутим способам оздоровлення та лікування, що здавна побутували серед українського козацтва. Автор системно і нетрадиційно викладає читачам поетичний світ лікарських рослин, знайомить з непересічними фактами та гіпотезами, пов'язаними із козацькою медициною.

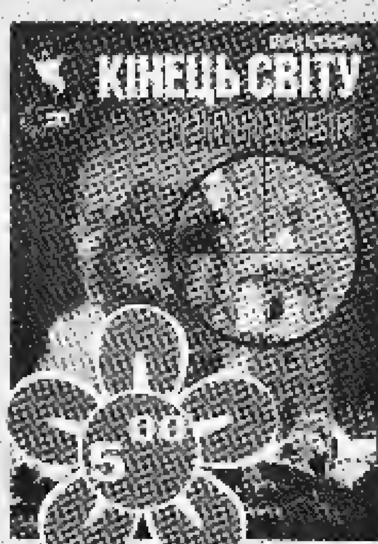
Кононович Л.
Я, зомбі. - 352 с.
Він мужній, безстрашний, безжалісний – справжній сучасний герой. Життя для нього – війна. Він працює у приватному детективному агентстві й розслідує найскладніші та найнебезпечніші справи. Змова російських спецслужб проти української демократії та Чечня – таємні сторінки недавньої історії, де переплелися політика, кримінал та великі гроші. Два гостросюжетні романи в одній книжці!

Гедеон Р.
Адель. - 352 с.
Що може бути кращим за сентиментальний роман? Що може бути кращим за історичний роман? Правильно, сентиментальний історичний роман. А якщо він ще й еротичний... Прототипом головної героїні роману "Адель" є знаменита французька куртизанка, портрети якої писали найкращі художники, найкращі поети присвячували їй вірші. Відомо, що серед них і російський поет М. Лермонтов. І не дивно: кохання не підвладне кордонам.

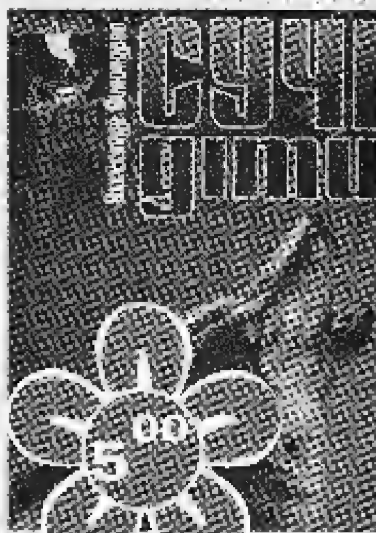
Волков О.
Виконавець. - 176 с.
Поки герой віддається улюбленому полюванню, навколо згортаються силові лінії незбагненного лихого поля, котре так стисне і закрутить його, що захрустять не лише кістки, а й сама душа. Трилер тримає у напрузі до останньої сторінки. Містика переплітається з реальністю, парапсихологія з технікою XXI століття, і читачеві лишається тільки зачаровано перегортати сторінки.

Кононович Л.
Кінець світу призначено на завтра. - 176 с.
На майдані біля церкви... призначено кінець світу. Ловці душ тепер ходять у білих шатах та іменують себе живими Богами. В ім'я нового пророка діти кидають рідний дім, віддають все майно і навіть душу. Але чиї це ікла проступають за білим балахоном? Це і з'ясовує детектив для особливих доручень Оскар, герой роману Леоніда Кононовича "Я, зомбі". Хто зупинить кінець світу?

Дідковська Д.
Татова доня. - 176 с.
Вона звикла дивитися на світ з-поза спини тата, потім – чоловіка. Але тата вбили, а чоловік зрадив. Вона залишилася сам на сам з підступним світом, і сподіватися може тільки на себе. Цей роман не лишить байдужим ні жінок, бо головна героїня – справжня жінка, ні чоловіків – їм ніколи не здогадатися, як розв'яжеться карколомна інтрига. Читайте і насолоджуйтесь!

Винокуров О.
Сучі діти. - 352 с.
Україна в облозі. По тривозі піднято армію і міліцію. Президент особисто керує обороною. Ні, це не потенційний ворог перейшов кордон. Це собаки. Так, Рябки, Сірки та Джульбарси, вівчарки та бультер'єри, що їх господарі вигнали на вулицю, збираються у зграї, тероризуючи міста і села. Вони мстяться нам за зраду. Герої трилера не на життя, а на смерть борються з сучими дітьми, чотириногими і... двоногими. Це треба прочитати. За сміливістю та розкутістю книжка не має аналогів у вітчизняній літературі.

Парнюк Т.
Заповіт прадіда. - 288 с.
Дві подруги, дві киянки потрапляють у небезпечну і загадкову історію. На них полюють члени таємничої секти, до них тягнуться руки з далекого минулого. А все через цікавість, недосвідченість і несерйозність, певний юнацький егоїзм. І головне – через заповіт прадіда головної героїні, відомого археолога Феодосія Храмова, який вказує дорогу не лише до старовинних коштовностей, а й до пошуку слідів древніх цивілізацій.

Утримування гусей. – 64 с.
Утримування качок. – 64 с.
Розведення індичок. – 64 с.
Розведення курей яєчних порід. – 64 с.
Розведення курей м'ясних порід. – 64 с.
Розведення курей м'ясо-яєчних порід. – 64 с.
Утримування кіз та овець. – 48 с.
Утримування великої рогатої худоби. – 64 с.
Для всіх, хто займається господарством і розводить худобу чи птицю, справжній подарунок – нова серія книжок "Присадибне господарство". В доступній формі надано практичні поради щодо підготовки кормів, техніки годування, вирощування молодняка та інших важливих питань утримування й розведення великої рогатої худоби, овець, кіз і свійської птиці.

Теслюк П.
Календар картопляра. - 91 с.
Маючи календар картопляра на цілий рік, легко дізнатись, коли і як треба підготувати грунт, доглядати бульби, використовувати насінний матеріал, щоб отримати високий врожай картоплі. Виклад основної інформації в таблицях полегшить користування календарем по декадах кожного місяця. А вміщені в кінці розділів корисні поради відкриють вам секрети приготування різноманітних смачних страв без зайвих зусиль та клопоту.

Заповніть бланк замовлення, виріжте та надішліть за адресою:
"Книгоноша", а/с 110-ДС, м. Київ-71, 04071

Я, ______________________________
прізвище, ім'я та по батькові

____
індекс, докладна поштова адреса, телефон

замовляю такі книжки:

Назва книжки	Кількість	Ціна, грн.	Сума, грн.

Підпис Замовника: ________ "__" ________ р. Разом: ______

Мінімальна сума замовлення – 15 грн.

Якщо Ваше замовлення менше, ніж на 15,00 грн., ми змушені до суми замовлення додати 0,50 коп. за пакування.

ТОВАРИ СКРИНЯ ПОШТОЮ

Ви можете надіслати замовлення звичайним листом за адресою:
01023, м. Київ, а/с 625-Д, каталог «Скриня»
або зробити замовлення за телефоном:
8-800-504-44-40 (без вихідних). Всі дзвінки безкоштовні.
Ви сплачуєте за товар на пошті в момент отримання.

Спеціальна пропозиція до свята 8 БЕРЕЗНЯ!

Зробіть замовлення на 35 грн. і більше та отримайте каталог «Скриня» в ПОДАРУНОК

6 00 грн.

Каталог «Скриня» № 3
Артикул **10003**
Ціна **6,00 грн.**

Набір косметичний «Laktessens»

Молочко для зняття макіяжу
м'яко очищує шкіру без води, зволожує та заспокоює.
Упаковка **250 мл**

Тонізуючий лосьйон
завершує процес очистки та тонізує шкіру.
Упаковка **250 мл**

Крем живильний
для всього тіла. Швидко зволожує і позбавляє стягуванню шкіри.
Упаковка **125 мл**

Пробний крем
3 упаковки
Артикул **70014**
Ціна **59,95 грн.**

59 95 грн.

Набір косметичний

Лак для волосся сильної фіксації
Упаковка: **200 мл**

Фітошампунь з календулою
Призначений для всіх типів волосся. З ефектом кондиціонера.
Упаковка: **300 мл**

Регенеруючий крем для догляду за шкірою навколо очей.
Містить коензім Q10 та вітамін Е. Запобігає появі зморшок, темних кругів під очима та припухлостей.
Упаковка: **50 мл**

Омолоджуючий крем від зморшок. Містить коензім Q10 та вітамін Е. Розгладжує дрібні зморшки, запобігає появі нових.
Упаковка: **50 мл**

Крем для рук «Подорожник»
Для нормальної та сухої шкіри.
Упаковка: **40 г**

Натуральна морська сіль для ванн
Тонізує шкіру, стимулює обмінні процеси в організмі, має заспокійливу дію.
Упаковка: **500 г**
Артикул **70596** Ціна **35,00 грн.**

35 00 грн.

Парфуми жіночі «Indra purple»
Аромат молодості, свіжості, чистоти весняного ранку. Цей аромат для всіх, незалежно від віку і характеру.
Використані такі аромати: яблуко, груша, чорна смородина, цвіт апельсина, жасмину, конвалії, гіацинта. Виробництво — Франція.
Упаковка **50 мл**
Артикул **70005** Ціна **36,95 грн.**
Упаковка **15 мл**
Артикул **70017** Ціна **17,85 грн.**

від 11 65 грн.

Дезодорант «Indra purple»
Упаковка **125 мл**
Артикул **70012** Ціна **11,65 грн.**

Джемпер
Склад: **50% віскоза, 50% акрил**
Розмір:**44, 46, 48, 50**
Зріст: **158, 164, 170, 176**
Артикул **10890**
Ціна **128,95 грн.**

128 95 грн.

Спідниця
Склад: **50% віскоза, 50% акрил**
Розмір: **44, 46, 48, 50**
Зріст: **158, 164, 170, 176**
Артикул **10664**
Ціна **96,85 грн.**

96 85 грн.

Пояс для схуднення
Виготовлений із найсучаснішого матеріалу, що знайшов застосування в американських космічних технологіях. Також пояс є корисним для людей, що страждають від болю у хребті, попереку (при радикуліті).
Розмір по об`єму талії: **60, 65, 70,75, 80, 85, 90, 95 см**
Ширина **20 см**
Артикул **40820**
Ціна **35,00 грн.**

35 00 грн.

Жакет
Склад: **100% акрил**
Розмір: **40, 42, 44, 46, 48, 50, 52**
Зріст: **158, 164, 170, 176**
Колір: **блакитний, рожевий, білий**
Артикул **10482**
Ціна **88,60 грн.**

88 60 грн.

Спідниця на підкладці
Склад: **100% акрил**
Розмір: **40, 42, 44, 46, 48, 50, 52**
Зріст: **158, 164, 170, 176**
Колір: **блакитний, рожевий, білий**
Артикул **10636**
Ціна **62,90 грн.**

62 90 грн.

ОЩАДБАНК ЗАВЖДИ ПОРУЧ
Ліцензія НБУ № 148 від 31.07.2001 р.

Заповніть бланк замовлення, виріжте та надішліть за адресою:
01023, м. Київ, а/с 625-Д, каталог "Скриня"

Я, ______________________________
прізвище, ім'я та по батькові

____
індекс, докладна поштова адреса, телефон

замовляю за каталогом "Скриня" такі товари:

Артикул	Назва товару	Колір	Розм.	Кількість	Ціна, грн.	Сума, грн.

Підпис Замовника: ____________ "___" ________ р. **Разом:**

...троянди — гуртовий продаж дворічних саджанців. Ціна 4—6 грн.

Г.Д.Андрєєв,
вул. Леніна, 20, с. Сурсько-Литовське Дніпропетровського р-ну Дніпропетровської обл., 52064, тел. (0562) 11-22-46, 98-10-84

...саджанці троянд (дворічні, щеплені) зарубіжної селекції. Для ландшафтного озеленення найновіші троянди (бордюрні, плетисті, грунтопокривні).

М.Б.Рязанов,
вул. Високогірна, 14, м. Дніпропетровськ, 49048, тел. (0562) 98-10-84

...саджанці, чубуки винограду. Каталог.

Едуард Михайлович Олефір,
вул. Авраменка, 18/84, м. Запоріжжя, 69120, тел. (0612) 67-49-53

...цілий рік насіння овочів та квітів від 15 коп. за пакетик. Каталог — у заадресованому конверті з маркою "Д".

Анатолій Георгійович Авраменко,
вул. Маяковського, 12, м. Красногорівка Мар'їнського р-ну Донецької обл., 85630, тел. (06278) 2-35-20, E-mail: avramenko@mar.dc.ukrtel.net

...насіння 50 сортів помідорів, 15 сортів перцю, баклажанів, 10 сортів огірків, різної капусти та інших овочевих культур і квітів. Можемо зробити підбір насіння для забезпечення себе продукцією з весни до пізньої осені. Вартість 100—300 насінин та рекомендації з вирощування — 1 грн. Конверт — каталог.

М.С.Самборський,
с. Браїлів Жмеринського р-ну Вінницької обл., 23130

...цибулини гладіолусів сортів вітчизняної та світової селекції.

Еліна Володимирівна Виноградська,
Тупікова, 3/1, кв. 23, м. Київ, 03067

...садивний матеріал гладіолусів. Кращих колекційних сортів.

Я.П.Біліневич,
а/с 55, м. Київ, 04215

...перспективну технологію бджільництва для створення сімей-велетнів, яка дає змогу зібрати за сезон до 100 кг меду і збільшити кількість бджолосімей на 50 %. Вкладайте заадресований конверт. Бджолосім'ї навесні.

В.В.Баксаляр,
вул. Бевза, 36, кв. 89, м. Вінниця

...саджанці: винограду, актинідії, жимолості, лимонника, великоплідної смородини, агрусу, малини, кизилу, суниці. Декоративні рослини та квіти. Каталог безкоштовно у Вашому конверті.

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки Кременчуцького р-ну Полтавської обл., 39625, тел. (05366) 6-17-00

...троянди, тюльпани, нарциси, кращі серед кращих. Кольоровий каталог у конверті замовника.

Поліна Олександрівна Козлова,
а/с 1, м. Бахчисарай, Крим, 98400

...саджанці чорної смородини з ягодами розміром як 10 і 25 коп., актинідії великоплідної, йошти, жимолості їстівної, ірги, горобини чорноплідної, айви, магонії, кизилу, барбарису, дроку, лавра, кави австрійської, лимонника китайського, троянди виткої різного кольору з пагонами до 4—5 м, малини великоплідної, вишні повстистої, агрусу безколючкового великоплідного. Можливий обмін на продукти. Конверт — каталог.

Галина Павлівна Хоменко,
вул. Красінського, 5, кв. 3, м. Долина Івано-Франківської обл., 77502

...обприскувач РЕТ-4. Ціна 9,50 грн.

Олександр Володимирович Нич,
Виговського, 4/6, м. Івано-Франківськ, 76007, тел. (03422) 60-8-52

...троянди і тюльпани кращих сортів. Каталог у конверті замовника.

Надія Петрівна Корміленко,
вул. Свідерського, 43, м. Бахчисарай, Крим, 98400

...трифазний електродвигун на 220 В без конденсаторів, без втрати потужності. Повільне регулювання обертів. Схеми, поради. Заадресований конверт.

а/с 3, м. Київ-190, 03190

...міцелій гливи, печериці (можна вирощувати цілий рік), рекомендації з вирощування. Насіння овочевих, квіткових культур — від 20 коп. Кольорові пакети для фасування насіння. Картопля Червона Шапочка, Повінь, Слов'янка; соя кавова.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32, Харків, 61052

...клематиси, дельфініуми, сенполії (кімнатні).

І.В.Фатєєва,
вул. Волинова, 19, Сніжне Донецької обл., 86500

...тюльпани 200 сортів, гіацинти, нарциси, дрібноцибулинні.

Анастасія Іванівна Базильчук,
а/с 131, м. Київ-156

...сортові саджанці смородини чорної (12) та червоної (5), агрусу безколючкового хворобостійкого (6), йошти та кроми, кумберленд, ехінацеї. Конверт — каталог.

Анатолій Никифорович Дзюба,
Воровського, 49, с. Капітанівка Новомиргородського р-ну Кіровоградської обл., 26010, тел. 8 (05)-256-93-2-17

...гладіолуси, лілії, тюльпани і багаторічники. Низькі ціни, знижки + безкоштовні консультації, інструкції. Каталог у Вашому конверті.

Галина Миколаївна Дейцева,
а/с 33, м. Кременчук Полтавської, 39608, тел. (05366) 68-9-51

...медоноси, квіти, саджанці, насіння нових, рідкісних, лікарських, малопоширених та традиційних культур: помідори (68), перець (18) і т.д. Конверт — каталог.

О.І.Джус,
с. Малі Крушлинці Вінницького р-ну Вінницької обл., 23242

...гофровані гладіолуси, великоплідні суниці: Машенька, Брайтон.

В.В.Трепачка,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка Чернігівської обл., 17200

...високопродуктивні сорти картоплі.

В.М.Суботін,
пр. Ювілейний, 15, смт Нові Санжари Полтавської обл.

...недорого насіння помідорів (100 сортів): Ефемер, Чародій, тривалого зберігання: Жираф, Шепель; перцю. Саджанці суниць Референта, Брайтон (весна) 20 сортів. Вкладайте конверт.

Валентина Іванівна Білоус,
с. Лабушне Кодимського р-ну Одеської обл., 66033

...недорого гарні гладіолуси на зріз. Конверт — каталог.

В.І.Білоусова,
вул. Ш.Алейхема, 13, м. Умань Черкаської обл.

...сортові жоржини на зріз.

Світлана Валентинівна Матвійчук,
с. Стуфчинці Хмельницького р-ну Хмельницької обл., 31323

...перець Бел Гой і К^{0}, Колокол, Богатир та ін., чуфу, люфу, момордику, лагенарію (6 сортів), кавбуз, кавбудек, диньбуз, гарбуздиню, скорцонеру, сою, вігну, чину, маш, цибулю широколисту та багатоярусну, жминду, іргу, гумі, йошту, барбарис, айву А, вишнечеремху; помідори ранні, суперранні, ліаноподібні, гігантські, стійкі до фітофтори. Каталог 500 найменувань.

В.П.Ярмольчук,
вул. Франка, 3, смт Рафалівка Рівненської обл., 34371

...перспективні сорти: абрикоси, персика, нектарину, слив, аличі, яблуні, груші, айви, кизилу. Всі саджанці щеплені.

Віктор Миколайович Передерій,
вул. Стратосферна, 22, м. Запоріжжя, 69077, тел. (0612) 96-64-22

...картоплю кращих сортів світової селекції: Вітал, Герба, Кеннебек, Колет, Панда, Розалінд, Розамунда, Розара, Сату, Сієра, Симфонія, Скарлет, Солара, Тімо (60 сортів). Конверт — каталог.

Володимир Іванович Петренко,
с. Березова Лука Гадяцького р-ну Полтавської обл., 37342

...насіння кращих сортів аматорських колекцій помідорів, перцю, сої, стевії, лікарських рослин та рецепти ліків з них. Конверт — каталог.

П.М.Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...насіння унікальних високоврожайних стійких до хвороб помідорів, які зберігаються свіжими до нового врожаю (10 місяців) без консервації чи будь-яких спеціальних заходів, просто на полиці. Надсилайте заадресований конверт.

Катерина Павлівна Макоїд,
а/с 4656, м. Запоріжжя, 69001

...красивоквітуючі та декоративнолистяні кімнатні рослини, саджанці діжкових для балконів, гіпеаструми, саджанці шипшини, цимбідіуми, садові багаторічники, гуртом гіацинти на вигонку до весняних свят, штамбові троянди у контейнерах. Каталог у конверті замовника.

Ірина Ярославівна Буряк,
вул. Шкільна, 21-а, м. Жидачів Львівської обл., 81700

...насіння огірків, помідорів Ефемер, Лікувальний, тладіанти, кавової сої; живці смородини.

Т.Войтенко,
вул. Леніна, 19, м. Червоноармійськ Житомирської обл., 12000

...високоврожайні помідори (60), огірки(7), перець (5), кавові боби; великоплідні: малину (3), ожину (2), виноград (20); лимонник, айву, тархун, інші культури (30).

В.І.Никитенко,
вул. Шевченка, 34, кв. 9, м. Тетіїв Київської обл., 09800

...сортову картоплю: Повінь, Боян, Бородянську, Сорокаденку, Адретту.

В.Ф.Крекотень,
с.Бурилове Кривоозерського Миколаївської

...великоквіткові гофровані гладіолуси (80), гіацинти, нарциси, крокуси, картоплю (22). Недорого. Конверт — каталог.

М.Косович,
вул. С.Стрільців, 30, м. Заболотів Івано-Франківської, 78315

...недорого насіння квітів однорічних: іпомеї, скабіози, петунії, лаватери, геліхризуму, цинії та ін.; багаторічних: ехінацеї, горошку духмяного, фізостегії білої, гвоздики, рудбекії, ромашки жовтої і білої, дельфініуму, ліхнісу, дзвоників.

Н.А.Коменда,
вул. Володимирська, 42, м. Забороль
Луцького р-ну Волинської обл., 45623

...насіння лагенарії, люфи, наперстянки, ківі, гумі, гранату, жминди.

О.В.Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27, м. Козятин Вінницької обл., 22100

... інкубаційні та харчові перепелині яйця, молодняк, тушки перепелів, стелажі для утримання (2,5 тис.), інкубатор для курячих та перепелиних яєць, фазани, перепелиний послід.
Тел. (044) 431-75-98

...нарциси, тюльпани, гіацинти.

Сребродольський,
Кочкіна, 22, м. Дніпропетровськ, 49023

..постійно однорічні кущі стевії медової; саджанці малини (2), суниці (3), айви, гібіскусу (3) близько 90 видів. Конверт — каталог.

Р.Кельман,
с. В.Копаня Виноградівського р-ну Закарпатської обл., 90330

...найкращі сорти гладіолусів (100). Конверт — каталог.

Любов Володимирівна Мартиненко,
вул. Петровського, 15, м. Ворожба Сумської обл., 41812

...допомогу в пошуку рослин. Список надсилаємо безкоштовно у Вашому конверті.

О.І.Болотських,
Банк даних колекціонерів рослин, а/с 17, м. Київ, 02105

...декоративні рослини.

О.І.Болотських,
а/с 17, м. Київ, 02105

...лілії та гладіолуси — найкращі, найвишуканіші сорти на вигонку та зріз. Ксифіуми, зріз.

П.В.Маклюк,
ІІ пр. Калініна, 3, м. Городня Чернігівської обл., 15100

...троянди на будь-який смак! Саджанці понад 100 суперсортів троянд, включно чудові плетисті сорти. Реалізація поштою та на місці. Конверт — каталог.

Сергій Сергійович Овчаров,
вул. Шкільна, 38, с. Холмівка Бахчисарайського р-ну,
Крим, 98465

...гладіолуси, жоржини, лілейники, лілії, багаторічні квіти.

М.В.Колісниченко,
с. В.Сорочинці Миргородського р-ну Полтавської обл., 37645

...відроджену Американку — гібридне насіння картоплі Золушка та її суперелітні садивні бульби. 100 насінин — 10 грн. Насіння напівсолодкої італійської цибулі бордового кольору. 100 г і більше кожна за сезон. Ціна упаковки 2 грн. 50 коп.

Володимир Миколайович Гончаров,
вул. Дніпродзержинська, 4/79, м. Донецьк, 83016,
тел. (0622) 63-84-83

...висилаю посилками новий чудовий український сорт картоплі Обрій (середньоранній). Якщо у Вас низька врожайність і Ви не можете з'ясувати причину — значить, на ділянці завелась картопляна нематода, яку найкраще ліквідувати, вирощуючи Обрій. У посилці 650 г бульб на розведення. Оплата попередня. Переказати по пошті простим переказом по 9 грн. за кожну посилку. Телеграфом і в листах гроші не висилати. Крім того, в кожну посилку буду вкладати безкоштовно по одній бульбі найраннішого в світі німецького сорту Каратон. На всі інші сорти — каталог (безкоштовно) у Вашому конверті. Продаж елітної картоплі на місці (в Баранівці) сортів, які не висилаються в посилках. Приїзд погодити по тел. 8 (04144) 4-26-14, по Житомирській області 8 (244) 4-26-14 з 9-го березня. При замовленні 5 і більше посилок на одну адресу в одну з посилок буду вкладати безкоштовно свою книгу "Гігантизм бульб картоплі і висока врожайність" (видання друге). Щоб одержати книгу цінним листом, пропоную перерахувати на мою адресу 5 грн. Відправка посилок з 9.03 по 20.04.2002 р.

Анатолій Федорович Стаднік,
вул. Робітнича, 4, кв. 3, м. Баранівка Житомирської обл., 12700

...високоякісний садивний матеріал гладіолусів кращих сортів зарубіжної та вітчизняної селекції на зріз.

Леонтій Кузьмич Глуменко,
вул. Транспортна, 1-б, м. Чернігів, 14010,
тел. (04622) 2-19-29

...елеутерокок, лимонник, солодку, морозник, левзею. Конверт — каталог.

В.А.Єрохін,
вул. Одеська, 14, кв. 2-а, м. Львів-16

...великоквіткові гофровані гладіолуси (70), ромашка (6), надранння Малійська. Лілії (30), айстри Матадор, Сива дама та інші, хризантеми. Конверт — каталог.

Анатолій Іванович Клюшніченко,
Красноярська, 22, м. Кіровоград, 25004

...недорого: помідори (200), перець (50), фізаліс (4), тютюн (4), помідори та перець кімнатні та багато ін. Каталог і пакетик насіння безкоштовно у Вашому конверті.

М.В.Семикопний,
с. Нова Басань Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 17461

...агротехнологію "Тонна картоплі з сотки" (88 стор.) з запатентованим засобом боротьби з виродженістю картоплі (патент від 16.04.2001), з новими (ніде раніше не надрукованими) видами, способами садіння (до 2100 кущів на сотці) і новими засобами підвищення врожайності. Замовлення і свою адресу пишіть розбірливо в талоні переводу. Передоплата 5 грн. (Пересилка за рахунок автора).

Євгеній Романович Дорохін,
вул. Садова, 2, кв. 7, с. Новопілля Криворожського р-ну,
Дніпропетровської, 53003,
тел. (0564) 77-75-21

...помідори, огірки, гарбузи великоплідні (до 50 кг) цуккіні, квасолю спаржеву, сою; картоплю (20): Чарівниця, Ласунок, Бородянська, Строма, Горлиця, Біла ніч. Конверт — каталог.

Р.В.Бойчук,
с. Локітка Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл., 78000

...суниці найкращих нових сортів (72) Королева Єлизавета, Хані, Арошел, Кетскіл, Марлейт, Доманіл, Гельта, Торо, Сонрайз, Пандора, Клетерстард, Тамелла та ін. Найновіші сорти малини: АК-2, АК-21, Осіння красуня, Августина, Абрикосова, Р-34, Арбат тощо; смородина, порічки, агрус. Оптом і вроздріб.

Володимир Федорович Нікіпєлов,
Шевченка, 76, с. Тубільці Черкаського р-ну
Черкаської обл., 19611

...гладіолуси, тюльпани та інші весняноцибулинні з колекції 600 сортів. Конверт — каталог.

В.К.Еран,
1-й Лісопарковський пров., 1, кв. 27, м. Харків, 61070

...гладіолуси, жоржини. Недорого.

Г.І.Степанова,
Пушкіна, 8, м. Ананьїв Одеської, 66400

...схеми-описи оригінального і доступного у виготовленні інвентаря: електрокосарки, мотоцикла-пилки, млина, молотарки снопів, кукурудзи, траворізки, бурякорізки, грунтообробної фрези, виготовлення сітки-рабиці, овочевої сівалки, картоплесортувалки, трифазного електродвигуна на 220 В при повній потужності без конденсаторів з регулюванням обертів.
а/с 10, м. Городня Чернігівської, 15100

...лілії, тюльпани, крокуси, гіацинти, кентрантус, кампсис, лофанту, монарду, ехінацею, рідкісні кімнатні квіти. Конверт — каталог.

Є.П.Яшкова,
2-й Овражний пров., 39, м. Рені Одеської обл., 68800
тел. (04840) 2-41-44

...насіння квітів, багаторічні флокси, айстри, кани, лілейник, золотарник, ромашку, кислиці, лілію Гармонія та ін. Саджанці тамариксу.

Ніна Олексіївна Сергієнко,
вул. Андрющенка, 66, м. Старобільськ Луганської обл., 92700

...високоякісну насіннєву картоплю найкращих вітчизняних та зарубіжних сортів надзвичайно високої врожайності та відмінного смаку.

Вільгельм Адольфович Хілінський,
вул. Булгакова, 5-б, кв. 151, м. Київ, 03134,
тел. (044) 472-07-87

...голландське насіння: морква рання та пізня, буряки столові, редиска тритижнева, капуста білоголова, червона, цвітна, огірки бджолозапильні, самозапильні та з жіночим типом цвітіння (Наташа, Атлантіс, Паркер, Аякс, Маринда, Матильда, Кріспіна, Пасадена та інші), помідори ранні, пізні, середні, високорослі й кущові, селера, цибуля-порей, петрушка кучерява, листкова, коренева, редька чорна зимова, кабачки цуккіні, квіти. А також вітчизняне та аматорське насіння овочів і квітів. Цибулини гладіолусів, лілій, фрезій, бегоній, бульби жоржини і багато іншого. Пакети для фасування насіння. Каталог над-

силається безкоштовно в заадресованому конверті з маркою замовника. Ціни доступні, система знижок. Оплата після отримання насіння.
а/с 87, м. Київ-170, 03170

...ірисовий сад — шедеври американської, австралійської та європейської селекції 80—90-х років. Каталог у конверті замовника.
Олексій Григорович Осауленко,
вул. Леніна, 19, с. Бородянка Київської обл.

...елітні суниці, троянди.
Василь Миколайович Кондратенко,
а/с 182, м. Київ, 04211, тел. 418-44-27

..бульбоцибулини тубетроянди.
Клавдія Олександрівна Гордюшова,
вул. Ларіонова, 101, кв.15,
м. Гола Пристань Херсонської обл., 75600, тел. 4-26-19

...бульбоцибулини сортових гладіолусів.
а/с 119, м. Київ, 04211,
тел. 419-77-33

...листочки і розетки сенполій (понад 1000 сортів), епісції, добрива, засоби захисту рослин. Каталог коштує 6 грн. Конверт для відповіді.
Анатолій Якович Дейкун,
а/с 1790, м. Донецьк, 83004, тел. (0622) 57-57-88

...насіння помідорів (250): надранніх Ефемер, Ренет, Ляна, В.Висоцький, Отрадний, Сніжні, Зелені, всі сорти Тарасенка, Маслова, для тривалого зберігання: Лонг-Кіпер, Рококо, Жираф; перцю (15): Обрій, Чорний перець; огірків; кавбуза; великоплідних гарбузів; огіркової трави; квасолі спаржевої, рисової; сої; пряних; однорічних квітів. Картопля(40): Повінь, Божедар, Казіре, Зубрьонок.
В.Р.Пакус,
с.Локітка Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл., 78000

...насіння помідорів (200): Ефемер, Альфа, всі сорти Тарасенка, Рудаса, Лікувальний, для тривалого зберігання: Рококо, Жираф; перцю (10): Обрій, Андора. Малини: Бабине літо, Аленька, жовта десертна, Кумберленд; земклуніка: Раїса, Пенелопа; суниця-малина Веденсвіл-7. Картопля (40): Повінь, Балморал, Санте. Конверт — каталог.
Г.В.Горін,
с.Локітка Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл., 78000

...високоврожайні сорти картоплі: Явір, Герба, Кеннібал, Строма. 1 кг — 5 грн. + 3 грн. за пересилку. При самовивезенні — вдвічі дешевше. Дешево багаторічні, однорічні квіти, гладіолуси.
Ніна Григорівна Бойко,
Вікторія, Пирятинський р-н Полтавської обл., 37044

...недорого післяплатою бульбоцибулини і дітки гофрованих гладіолусів; саджанці великоплідних суниць Гігантела Максим, Редгонтлет.
Борис Віталійович Ковальчук,
с. Затурці Локачинського р-ну Волинської обл., 45523

..саджанці троянд по 3—4 грн.; гладіолуси — по 50 коп.; 1 склянка суміші діток— 3 грн.
О.О.Сукова,
вул. Кокчетавська, 35,
м. Краматорськ Донецької обл., 84318

...гуртом та вроздріб: широкий асортимент (близько 50 видів) саджанців плодово-ягідних і декоративних культур (троянди, клематиси, каприфоль, садова суниця тощо); насіння фірми "Наско"поштою та на місці. Ціни доступні, існує система знижок. Висилаємо каталог у Вашому конверті.
Тетяна та Андрій Левицькі,
вул. Корольова, 56-в, м. Вінниця, 21008,
тел. (0432) 43-70-11

...бульбоцибулини гладіолусів (130 сортів). Вибір! Якість!
С.С.Грушко,
вул. Бахчиванджи, 5, кв. 28, м. Маріуполь Донецької обл., 87525, тел. 33-89-40

...хвойні, красивоквітуючі, для гірок, цитрусові, екзотичні, високовітамінні. Конверт.
С.В.Тимофєєва,
вул. Радянська, 2, с. Тернівка, м. Севастополь, 99716

...гладіолуси, тюльпани, насіння. Конверт — каталог.
Е.І.Вакулін,
Голубівка Новомосковського Дніпропетровської, 51230

...саджанці елітних сортів великоплідної суниці; смородини, агрусу, йошти, кумберленду. Конверт — каталог. Ціни помірні.
Б.М.Масленко,
пр. Комунальний, 3, м. Кіровоград, 25018

...іриси бородаті. Кімнатні: сенполії, епісції.
Л.Н.Шеркунова,
вул. Фабрициуса, 5, кв. 1, м. Харків, 61067,
тел. (0572) 24-73-30

...економічно вигідно! Гарантований збут! Інформація щодо співпраці з організації високоприбуткового, але ще мало поширеного хутрового бізнесу — розведення шиншил. Заявка + конверт із з/а.
а/с 3 "Ш", смт Стара Вижівка Волинської обл., 44400

...креслення ручного "комбайна" для садіння картоплі; технологію вирощування тонни картоплі з сотки.
а/с 4, Тараща Київської, 09500

...вулик-дупло Василя Палія: максимум меду та мінімум догляду! Інформація безкоштовна. Надсилайте конверт.
а/с 3961-Д, м. Львів, 79040

...до 1 т картоплі, помідорів чи огірків з 0,01 га — це реально. Надішлемо унікальну агротехніку. Конверт — замовлення.
а/с 2 "А", м. Гребінка, 37400

...кращі сорти гладіолусів на зріз.
В.Ромашкан,
с. Писарівка Волинської обл. і р-ну, тел. (0432) 38-23-25

...клематиси, іриси, лілейники, декоративні чагарники, хвойні, багаторічники, півонії. Конверт — каталог.
Володимир Володимирович Крячко,
пров. Іскринський, 10, м. Харків, 61005

...саджанці великоплідних сортів малини: Маросейка, Міраж, Столична, Жовтий Гігант; ремонтантної: Бабине літо, Р-11, Херітейдж; штамбової: Кріпиш, Таруса. Агрусу (в т.ч. безколючкового): Сіріус, Африканець, Безколючковий, Колобок, Малахіт, Солодкий, Сливовий. Малиноожини Тайбері; йошти; сіянці абрикосу Північного.
Володимир Анатолійович Гордієнко,
вул. Суворова, 11, м. Сватове Луганської обл., 92600,
тел. (06471) 3-37-72

...саджанці плодових дерев різних порід у широкому асортименті з гарантією. Конверт — каталог.
Володимир Миколайович Франтійчук,
с. Рогізна Кам'янець-Подільського Хмельницької, 32397,
тел. (03849) 9-36-33, 3-91-00

...саджанці і чубуки новітніх комплексностійких сортів винограду, смородини, малини, суниці. Ціни помірні.
Володимир Аполлінарійович Шпак,
с. Федорівка Карлівського р-ну Полтавської обл., 39531

...окуляри-тренажери "Relax" для відновлення зору (для водіїв, комп'ютерні); магнітно-масажні устілки; фітосвічки для лікування вуха, горла, носа в домашніх умовах (гайморит, сірчані пробки, шум у вухах, неврози, мігрень).
Тел. 476-08-84 (з 7 до 10 год.)

Конкурс

Вітаю весь колектив шановної редакції!

Надсилаю рецепти, які подобаються і мені, і тим людям, яких пригощаю. Буду рада, якщо надрукуєте. Намагалася процес приготування описати докладно, щоб у господинь не виникало питань у процесі приготування.

З повагою Тетяна Миколаївна Свириденко, смт Макарів Київської області.

Сир смажений

Щоб швидко приготувати ситний сніданок для невеликої сім'ї, треба взяти 300—400 г сиру домашнього і змішати його з трьома курячими яйцями. Посолити за смаком. Можна і поперчити. Налити на сковороду олії або розтопити смалець, підсмажити сирну масу, часто перемішуючи, щоб не пригоріла. Тримати сковороду на вогні доти, доки маса загусне, а шкірочка стане рум'яною. Ваш сніданок готовий. Магазинний сир треба смажити довше, бо в ньому багато сироватки.

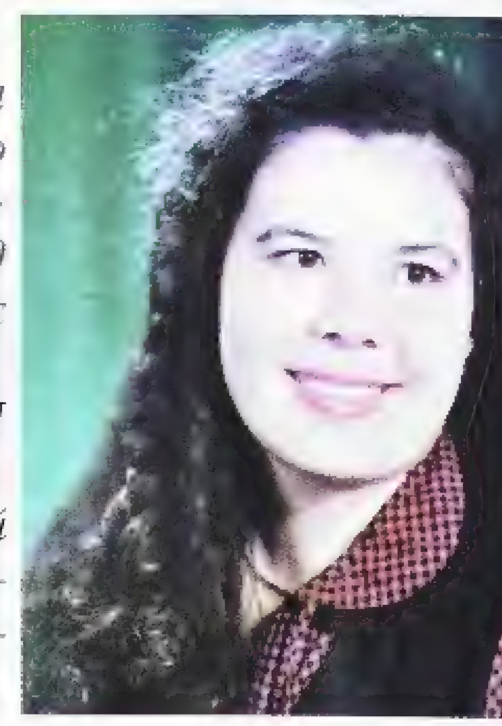
Ковбаса домашня

Заздалегідь приготуйте тонкі кишки: виверніть їх, ретельно, але обережно, щоб не пошкодити плівки, вишкребіть внутрішній шар зворотним боком ножа. Надівши на один кінець ріжок і тримаючи другий руками, влийте склянку води і старанно промивайте, поки не зникне запах. Так приготовлені і підсолені кишки можуть зберігатись на холоді досить довго.

Пропустіть через м'ясорубку м'ясо. Наріжте кубиками сало. Додайте сіль та перець, ретельно перемішайте. Наповніть цією масою підготовлені кишки. Якщо в деяких місцях збирається повітря, то обережно проколіть голкою (голка обов'язково повинна бути з грубою ниткою, щоб не загубилася). Закип'ятіть у каструлі воду, покладіть туди кільце ковбаси і варіть на слабкому вогні 5—7 хв. Щоб переконатися, що ковбаса вже зварена, проколіть у кількох місцях голкою. Якщо виступить сік бульйонного кольору, обережно виймайте ковбасу. Покладіть її на рушник, а коли стече вода, перекладіть на не дуже гарячу сковороду. Злегка підрум'яньте з обох боків. Готові кільця ковбаси складіть у емальоване відро чи каструлю, залийте гарячим смальцем, щоб він повністю покрив ковбаси. Так приготовлені ковбаси у прохолодному місці можуть зберігатись і не псуватися 2—3 тижні. Якщо ви не встигли з'їсти ковбаси, то треба злегка розігріти посудину, злити смалець і перекип'ятити його. Кожне кільце ковбаси підсмажити і знову залити розтопленим смальцем. Таким чином можна споживати ковбаси цілу зиму.

Печиво "сімейне"

Беремо 2 яйця, 1/3 пачки маргарину, 1/3 склянки цукру, 1/3 чайної ложечки погашеної оцтом соди. Борошна всипаємо стільки, щоб вийшло тісто, яке не липне до рук. З тіста печемо два коржі. Перемащуємо коржі будь-яким варенням. Щоб змастити верхній корж, готуємо таку суміш: 1/2 білка збити, поступово додаючи цукор. Збивати до тих пір, поки не утвориться однорідна густа маса, що не розтікається. Змастіть цією масою ще гарячий корж, присипте корицею. Коли вихолоне, наріжте ромбиками. Зазвичай я печу 2—3 порції. Печиво дуже смачне і виходить його багато.

Шановна редакціє!

Ваш чудовий журнал мріяла передплатити давно та не було такої можливості. Купувала окремі номери в кіосках. І от з 2000 року наша родина передплачує "Дім, сад, город" і не шкодує . Дякуємо вам за те, що ви є. Я незаміжня, живу з батьками. Люблю куховарити, в'язати й шити. Так склалося, що не працюю, тому вся надія на господарство і город. Маю певний досвід, тому вирішила прийняти участь у конкурсі "Господиня". Дуже сподіваюся, що мої випробувані рецепти будуть надруковані в любимому журналі. Бажаю всім працівникам і журналу довголіття та процвітання.

З повагою Олена Стахівна Бойко, с. Митки Барського району Вінницької області.

Салат з редьки з яловичиною

Натерти редьку на тертушці. Додати потерту моркву (для приємного кольору). Посолити, за смаком поперчити. Нарізати соломкою пісну яловичину та підсмажити на олії. Додати підсмажене м'ясо до овочів. Приправити часником. Дати настоятися з вечора до ранку.

Салат із чорносливу з горіхами

500 г чорносливу промити, залити холодною водою на добу. Вийняти кісточки. Дві склянки ядер горіхів розтовкти з 3—4 зубцями часнику. Посолити, додати лимонного соку. Кожну сливу нафарширувати горіхами з часником. 2 баночки майонезу (500 г) розтерти з цукром і залити чорнослив.

Ікра з квасолі

Заздалегідь замочену квасолю зварити, посоливши в кінці варіння, пропустити через м'ясорубку.

«Господиня»

Додати розтертий часник, сіль і майонез. Все ретельно перемішати, зверху прикрасити зеленню.

Картопляний рулет

Зварити картоплю, злити воду і підсушити. Зробити з неї пюре, додавши вершкового масла та три жовтка. Підсолити, ретельно перемішати. Викласти пюре на зволожену серветку з тканини. Викласти на середину будь-який фарш: варене м'ясо перекручене на м'ясорубці; відварене і посічене яйце з рисом; тушковану моркву і т.д. Скрутити рулетом за допомогою серветки і викласти швом донизу на деко, змащене жиром. Зверху рулет змастити сметаною, посипати сухарями, покропити маслом, наколоти виделкою у 2—3 місцях і запекти.

Торт "Хатинка"

Цей торт необхідно готувати за добу до свята. Треба мати: 36 шт. квадратного печива, 1 склянку молока, 400 г солодких сирків без родзинок, 100 г вершкового масла. На дощечку постелити лист кальки або пергамент. Кожне печиво обмокнути в тепле молоко і розкласти в один шар 18 штук. 200 г сирків розтерти з половиною масла і змастити цією масою печиво. Зверху покласти решту печива (18 шт.), змоченого у молоці. Знову 200 г сирків розтерти з маслом і розділити на дві частини: одну підфарбувати какао, другу — будь-яким червоним сиропом. Змастити половину шару печива рожевим, а іншу — коричневим сирним маслом. Під кальку підсунути руки і скласти печиво як дах хатинки. Поставити в холодне місце на кілька годин. Потім вийняти, залити зверху шоколадною глазуррю і знову поставити в холодне місце, не чіпаючи до приходу гостей. Глазур готуємо так: 3 столові ложки молока, 4 столові ложки цукру, 50 г вершкового масла, 4 чайні ложечки какао ретельно перемішати і прокип'ятити на слабкому вогні помішуючи. Охолодити до теплого і залити торт. Торт порізати на трикутні шматочки.

Горішки для принцеси Попелюшки

Горіхи дрібно посікти. Солодкий сир змішати з цукром і ваніліном. Желатин замочити, розтопити, охолодити, дрібно нарізати. До сирної маси додати горіхи, желе, все разом перемішати. Масу розділити на частинки, надати їм форми горішків. Заглазирувати помадкою, приготовленою із суміші сметани, цукру, вершкового масло і какао, звареною на водяній бані. Щоб приготувати горішки, треба мати: 100 г сиру, 30 г цукру, ваніліну на кінчику ножа, 10 г желатину, півсклянки рублених горіхів. Для глазурі: 60 г сметани, 20 г какао, 80 г цукру, 50 г вершкового масла.

Бісквіт "Оленка"

Підготувати форму, змастити її маслом, посипати борошном. 5 яєць збивати 4 хв. з 1,5 склянки цукру. Додати 1,5—2 склянки борошна, дрібку ваніліну. Швидко перемішати і вилити у форму. Пекти у гарячій духовці до рум'яного кольору. Соду додавати не раджу.

Солодкий рулет

Взяти 200 г цукерок-ірисок "Киць-киць" або "Буратіно" і 200 г вершкового масла. Розтопити масло, додати до нього цукерки і мішати, поки не утвориться однорідна маса. Дати охолонути. Висипати до цієї маси пачку кукурудзяних паличок. Перемішати і сформувати ковбаски. Закатати в целофан і охолодити. Нарізати шматочками.

Кукурудзяні палички в шоколаді

Купити пакет кукурудзяних паличок. Приготувати шоколадну помадку із шоколаду та вершкового масла. Обмокнути кожну паличку в помадку, викласти на целофан і дати висохнути.

Десерт "Віка"

Кукурудзяні палички викласти гіркою на тарілку і залити охолодженою сметаною, збитою з цукром. Посипати тертим шоколадом, подрібненими горіхами.

Напої до іменинного столу

Лимонад

Нарізати кружечками 5 лимонів. Вийняти зернятка. Покласти лимони в каструлю і засипати цукром (30 г), залити 2 л води і кип'ятити, поки не залишиться 1,5 л рідини. Подавати охолодженим.

Шоколад "Монтесума"

Шоколад розтопити у високій каструлі, додати молоко, дати закипіти, відсуваючи з вогню три рази. Потім збити. Подавати гарячим.

Коктейль

"Варення з молоком"

Будь-яке варення з'єднати з молоком і збити в міксері 10—15 сек. Розлити у високі склянки. До такого коктейлю бажано подати соломинку. Якщо немає міксера, можна збити коктейль вручну. Банку молока з варенням щільно закрити пластмасовою кришкою і трясти в руках 10—15 хв. Коли об'єм збільшиться удвічі — коктейль готовий.

Біодинамічний календар

Березень

Кажуть, що в березні три дні народження — календарний, синоптичний і астрологічний. 1-й день — 1 число в календарі. Другий — синоптичний — характеризують два температурних показники: в сонячний день повітря нагрівається до нуля і навіть вище, а вночі — мороз. Добова температура переходить рубіжний поріг — мінус 5°С.

Астрономічний початок весни — рівнодення. Зрівняється день з ніччю — зимі більше не бути.

Ще сніг у лісі, а верба посрібнила бруньки, скинула ковпачки з пухнастих бруньок, світловий день збільшується, ліси і сади наповнюються пташиним гомоном. Чисте повітря — легко дихається. Пробуджується природа. Весна набирає сили.

Терези 28.02 (20.47) — 2 (20.51)

Продовжують висівати насіння головчастого салату, цвітної, білоголової, червоної і савойської капусти на розсаду в теплі парники і теплиці, в ящики на підвіконні кімнат. Якщо цю розсаду висадите в третій декаді квітня, то вже в кінці травня можна мати свіжу продукцію.

Насіння висівають у вологе поживне середовище, яке складається з суміші торфу з дерновою землею, з добавкою тирси, гною і піску, полите перед висіванням теплою водою, а потім розчином марганцевокислого калію (0,3 г на 1 л води). Витрата насіння на ящик (30х50 см) — 2 г. Відстань між рослинами в ряду 0,5 см, між рядами — 3—4 см, глибина — 0,5 см.

Скорпіон 2 (20.51) — 4 (23.55)

Відомо, що ранні помідори у відкритий грунт в південних областях висаджують у другій половині квітня, в середній смузі — з 25 по 5 травня, у північній — наприкінці травня. Помідори масових строків достигання висаджують на два тижні пізніше. Розсада, виходячи з цього, повинна бути 60—75-денного віку. Отже, якщо в ці 2 дні під знаком Скорпіона висієте насіння помідорів, то матимете добре розвинуту розсаду. При цьому слід пам'ятати, що помідори дуже люблять тепло. Хоча насіння починає проростати за температури плюс 10—15°С, однак оптимальною є температура плюс 22—25°С.

Не забудьте побілити штамби і скелетні гілки дерев вапняним молоком або розчином глини з вапном. Це попереджує опіки кори дерев і допомагає боротися з шкідниками саду.

Стрілець 4 (23.55) — 7 (6.48)
☾ Третя чверть Місяця — 6 (3.26)

Для одержання добрих урожаїв перцю необхідно враховувати його високу вибагливість до тепла. Двомісячну розсаду висаджують у відкритий грунт після того, як він добре прогріється.

Оптимальний термін висівання насіння перцю в теплиці або кімнаті — перша—друга декади березня. Перед висіванням насіння замочують у теплій воді на 8—12 год. Проти більшості грибних захворювань його протруюють. Норма висівання — 8 г на 1 м². До появи сходів температура має бути 25—30°С. Після їх появи температуру знижують до 13—16°С, а через 3—4 доби знову підвищують до 20—25°С за сонячної погоди, та до 16—18°С за похмурої. Вночі підтримують температуру 12—14°С.

Козеріг 7 (6.48) — 9 (16.57)

Науковці встановили, що оптимальні строки садіння картоплі сприяють підвищенню врожайності на 25—50 ц/га, або на 15—35 %. Наприклад, у степовій частині України картоплю рекомендують висаджувати наприкінці березня — на початку квітня. А ще бажано садивний матеріал витримати перед висаджуванням у світлому приміщенні близько 30 днів. Пророщують здорові бульби масою 40—80 г при температурі 12—13°С і відносній вологості повітря 80—90 %. Можна іншим способом: перший тиждень при температурі 20°С, потім знижують її до 8°С. У пророщеної картоплі паростки мають бути міцні, зелені, близько 2 см завдовжки.

Водолій 9 (16.57) — 12 (4.57)

У березні нерідко вдень температура плюсова, а вночі — ще мороз воду льодовою кіркою вкриває.

Хоч уже й минула пора підмерзання садів, але небезпечні березневі опіки кори. Ось чому не слід знімати обв'язку зі штамбів. Можливе також відмирання кори штамбів і гілок в результаті різких коливань температури вдень і вночі. Слід увесь сад ретельно перевірити після зими, обрізати сухі й відмерлі гілки, залікувати рани і дупла на корі штамбів і скелетних гілок, причиною яких є поломи, морозобоїни, пошкодження гризунами. Рани зачищають ножем до здорової тканини, дезінфікують розчином мідного купоросу і замазують садовим варом.

Риби 12 (4.57) — 14 (17.34)
● Новий Місяць — 14 (4.04)

Продовжують огляд саду. Необхідно зняти зимові гнізда з гусінню золотогузки, бояришниці та інших шкідників. Якщо на вашій ділянці, в сараях, садовому будинку господарюють миші, треба провести затруювання нір, розкласти отруйні принади, пастки. Не забудьте вивішати шпаківні, штучні гнізда. Слід обов'язково перевірити життєздатність усіх тканин живців. Щоб дізнатися, чи пошкоджені однорічні прирости, необхідно гострим ножем зрізати частину кори разом з деревиною. Якщо вона світло-коричнева чи коричнева, то це ознака пошкодження морозом. Листкова брунька на такому живці зморщується, становиться нещільною.

Овен 14 (17.34) — 17 (6.01)

У березневі дні приступають до обрізування дерев. Розпочніть з проріджування загущеної крони дерев, вирізавши сухі, підмерзлі, хворі гілки. Обрізуючи гілки, не залишайте пеньків, але й не завдавайте великих ран. Всі рани після обрізування обмазуйте садовим варом або пофарбуйте олійною фарбою.

Щоб не допускати перенесення бактеріальних захворювань під час обрізування дерев, слід пилку, ніж чи секатор продезінфікувати розчином формаліну, приступаючи до обрізування кожного дерева. Слід пам'ятати і про закладені на зимове зберігання живці плодових дерев, ягідних кущів, а також про зимове щеплення. Зараз особливо небезпечне можливе пробудження бруньок, їх проростання. Якщо ж ви це помітили, живці слід покласти на льодник або закопати в сніг, закрити його тирсою, гноєм, соломою.

Якщо в саду зійшов сніг, можна розв'язати кущі, підняти пригнуту на зиму малину, підв'язати її на шпалеру, проріди́ти загущені кущі смородини.

Телець 17 (6.01) — 19 (17.20)

Рано навесні, ще до розпускання бруньок, обприскують сад. Обробка в цей період є запобіжним заходом захисту дерев від пошкоджень такими шкідниками, як яблунева медяниця, яблунева міль, золотогузка, бояришниця, різні види щитівок, кільчастий шовкопряд тощо. В той же час у цей період немає небезпеки зашкодити висіяним у міжряддях овочевим культурам і суниці. І все ж, щоб не завдати шкоди деяким раннім овочевим рослинам, що розпускають своє листя відразу після зникнення снігу, їх краще накрити синтетичною плівкою.

В саду, якщо дозволяє погода, слід перекопати грунт у міжряддях смородини, агрусу. Це допомагає знищувати зимуючих шкідників та збудників інфекції.

Близнюки 19 (17.20) — 22 (2.06)

Під цим знаком Зодіака добре висіяти такі культури, як цвітна капуста, артишок, горох та інші виткі рослини і квіти.

Серед них горох овочівники вважають культурою раннього висівання. Спочатку висівають сорти гороху з гладеньким насінням, яке починає проростати за температури плюс 2—4°С, а потім насіння мозкових сортів, які проростають за температури плюс 6—8°С. Глибина загортання насіння гороху — 5—6 см.

Рак 22 (2.06) — 24 (7.13)
☽ Перша чверть Місяця — 22 (4.29)

Щоб одержати високий урожай, особливо ранніх культур, необхідно перед висіванням насіння ретельно його підготувати. Першочергово весь насіннєвий матеріал, особливо той, який заготовляли самотужки, слід перебрати. При цьому слід пам'ятати, що найвищий врожай одержують від найбільшого і повновагового насіння.

Щоб прискорити проростання і появу сходів, насіння ряду культур намочують (кріп, шпинат тощо) або частково яровизують (морква, петрушка, цибуля). Його вміщують у воду з температурою плюс 20—25°С і витримують протягом 1—2 діб. Воду змінюють вранці і ввечері. Перед висіванням насіння просушують у затінку до сипучого стану. Насіння цибулі перед висіванням яровизувати не можна, оскільки це призводить до стрілкування рослин після висаджування сіянки наступного року у відкритий грунт.

Лев 24 (7.13) — 26 (8.44)

За часткової яровизації насіння моркви і петрушки спочатку намочують при температурі плюс 25°С. Для цього беруть певну кількість води: для насіння зонтичних рослин стільки ж, скільки й насіння (за масою), для цибулі — на 1 кг 0,8 л води. Щоб насіння набухало рівномірно, його змочують у 2—3 прийоми, через кожні 3—4 години і часто перемішують. Як тільки не більше 5 % насіння наклюнеться, його переносять на лід у посівних ящиках або на брезенті шаром до 5 см. Насіння моркви, цибулі (на ріпку в один рік) витримують на льоду 10—15 діб і більше. Якщо насіння починає передчасно проростати, його частіше перемішують і охолоджують, посипаючи лід під ящиком чи брезентом сіллю.

Діва 26 (8.44) — 28 (8.04)

Для насіння теплолюбних культур розроблено прийом загортування. На набухле після намочування насіння діють холодом (мінус 1—3°С) протягом 1—2 діб. Таке насіння можна раніше висівати. Якщо звичайне насіння огірків і помідорів починає проростати за температури плюс 13—14°С, то після охолоджування — за температури плюс 10°С. Для прискорення формування жіночих квіток в огірків можна проводити передпосівне прогрівання насіння в сушарці за температури 50—70°С протягом 3 год. Прогрівання розпочинають за кімнатної температури, потім її поступово підвищують протягом 1—2 год. Товщина шару в сушарці не повинна перевищувати 8—10 см, насіння постійно переміщують. Цей захід особливо ефективний для розсадного способу вирощування огірків.

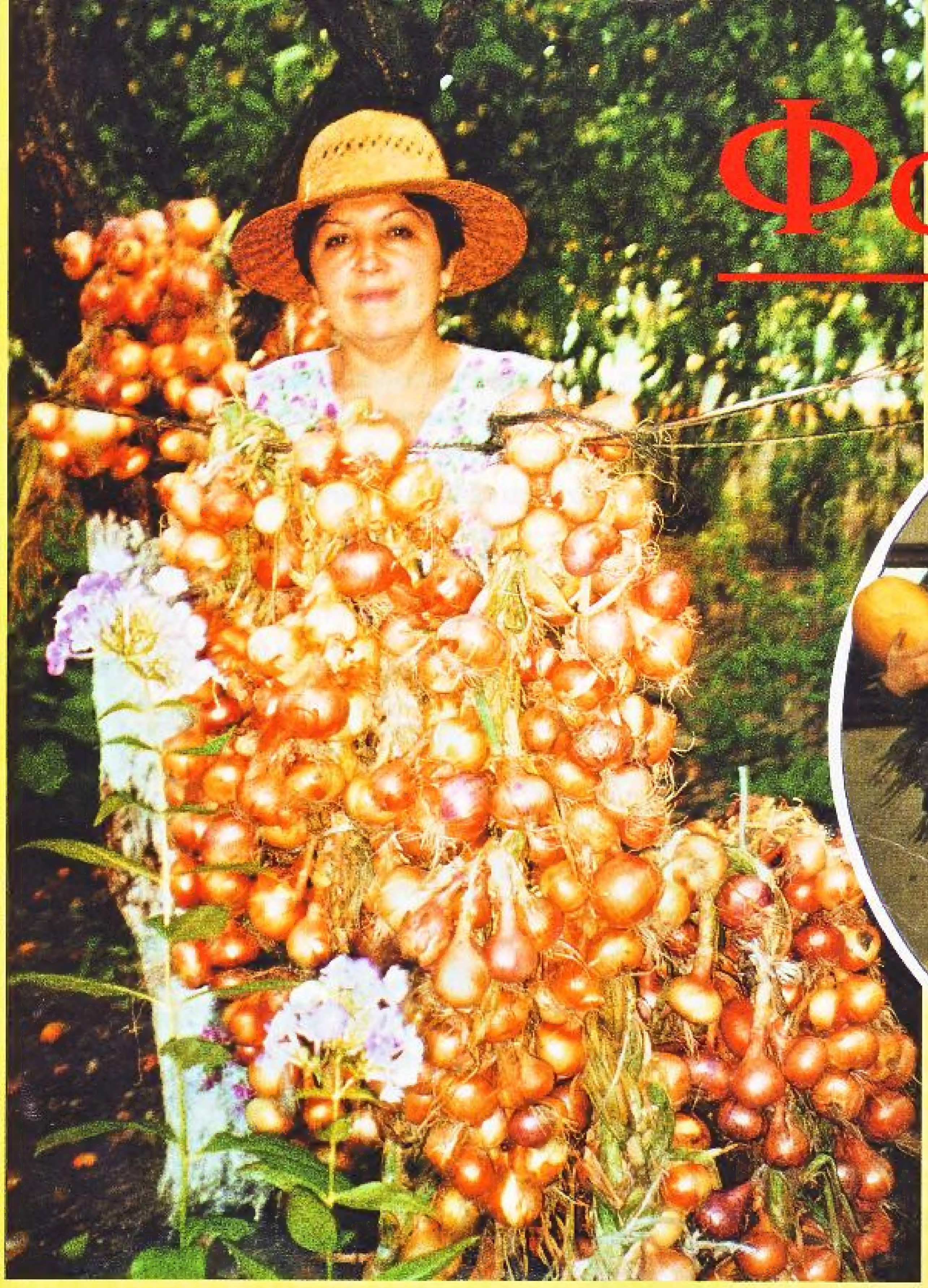
Терези 28 (8.04) — 30 (7.21)
○ Повний Місяць — 28 (20.25)

Висіяне насіння головчастого салату, цвітної капусти на розсаду, яку планують висаджувати в грунт на початку травня, дасть надійний ріст рослинам. Наприкінці червня матимете свіжі головки цвітної капусти.

Для підвищення схожості насіння, яке зберігається за несприятливих умов, застосовують сонячне обігрівання на відкритому повітрі за систематичного перемішування.

Одним з ефективних способів підготування насіннєвого матеріалу є дражування, тобто обгортання насіння захисною поживною оболонкою з торфу, перегною та мінеральних добрив.

Фотоконкурс

Доброго дня, дорога редакціє!

"Осіннє золото" — так я назвала знімок, який вирішила надіслати на фотоконкурс.

Щиро дякую всім, хто бере участь у створенні журналу, який допомагає нам вирощувати рясні врожаї.

У 2000 році з журналу я дізналася про високоврожайні сорти цибулі Чернігівської сільськогосподарської дослідної станції і звернулася туди.

Кандидат сільськогосподарських наук І.В.Колядко надіслав мені високоякісне насіння. Результат нашої співпраці ви бачите на фото.

Від щирого серця бажаю всім працівникам журналу "Дім, сад, город" творчої наснаги та успіхів.

З повагою Лариса Георгіївна Рудницька,
с. Березівка Устинівського р-ну
Кіровоградської обл.

Ось який у нас врожай

Доброго дня вам, шановні трудівники редакції! Велике спасибі за чудовий журнал.

Спілкуючись із вами з 1990 року, я багато чому навчилася.

Ми з нетерпінням чекаємо "Дім, сад, город", читаємо його всією сім'єю і він допомагає нам у веденні господарства.

Надсилаю вам знімок на фотоконкурс.

Оцю красуню - двадцятирічну пальму — ми виростили з насіння. Прийняла вона біля себе мене з онуками Андрійком, Галинкою та Іванком. Ось які у нас вродили гарбузові, а ще на фото й одноразовий збір грибів "вешенки", а по нашому гливи.

Галина Григорівна Суботко,
с. Брусниця Кіцманського р-ну
Чернівецької обл.

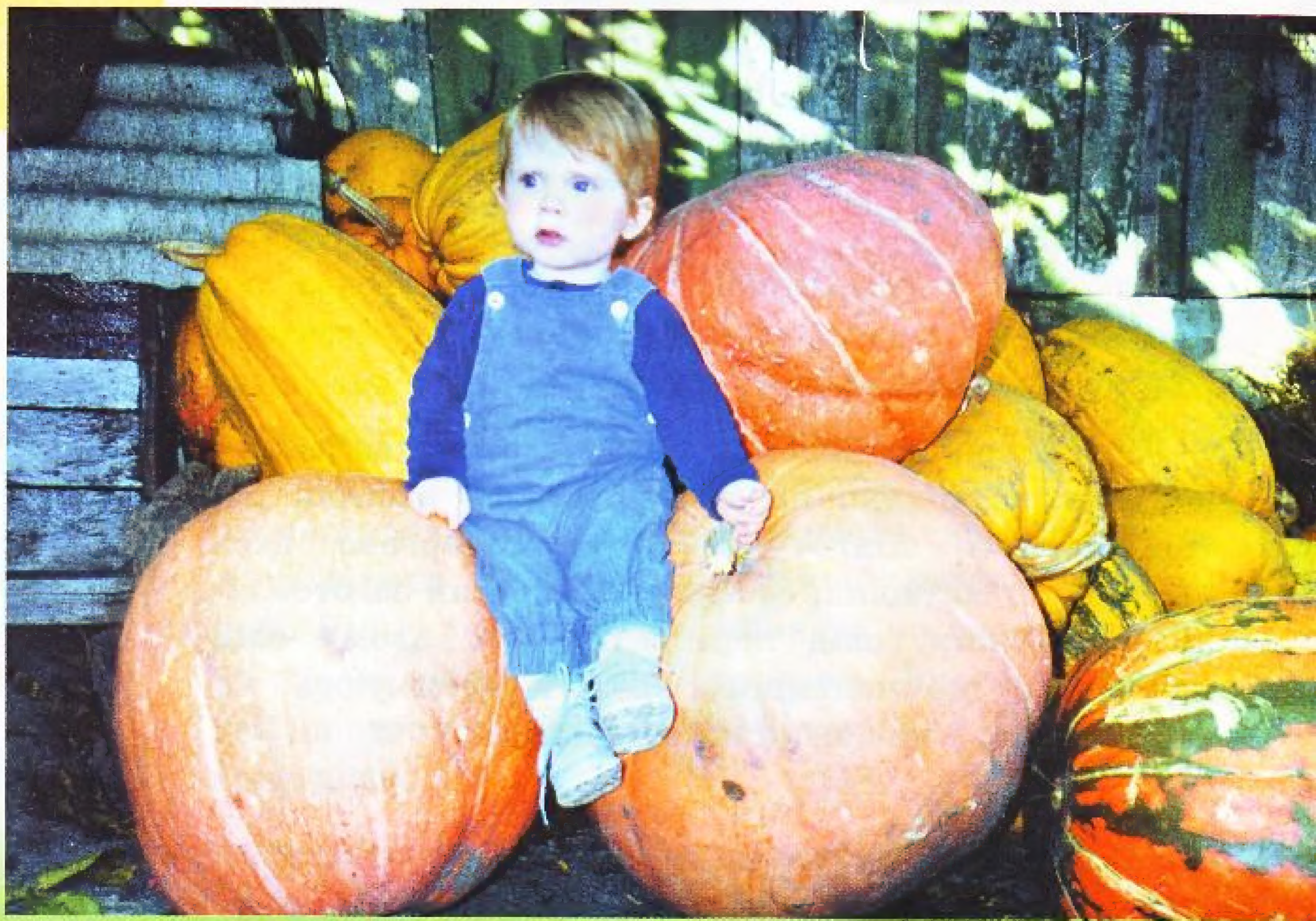
Журнал "Дім, сад, город" ми передплачуємо з 1989 року. Чекаємо його з нетерпінням, а всі видання підшиваємо по роках і зберігаємо.

Наша садиба від ранньої весни й до пізньої осені потопає у квітах. Вирощуємо різну городину, а також ягоди та фрукти.

Нам дуже подобається фотоконкурс, от і вирішили ми взяти в ньому участь.

На фото мій онучок Сашко Гримайло серед гарбузів.

Світлана Миколаївна Пельгар,
м. Радехів Львівської обл.

ВИЙШЛИ З ДРУКУ

Шановні наші читачі
У 2001 році було засновано серію видання книжок під назвою "Бібліотека "Дім, сад, город".

Минулого року в цій серії побачили світ такі книги: О.Лашко **"Пташиний двір. Кури"**, О.Світко **"Рецепти здоров'я для кожної родини"**, В.Семеніхін **"Лимонник та актинідія"**, Т.Кобзар **"Образцовый виноградник"**, Н.О.Мулявко, О.Ф.Протас **"Здоров'я з вулика"** (Всі продукти бджільництва).

Уже є позитивні відгуки на ці видання. Всі зауваження читачів редколегія цієї редакції уважно вивчає. Слушними порадами скористається у подальшій роботі з випуску наступних книжок.

Так, саме дописувачі журналу "Дім, сад, город" порадили редакції видавати окремі тематичні збірники, особливо на такі теми: домашня ферма, здоров'я людини й домашньої живності, виноградарство й бджільництво, садівництво та городництво, квітникарство.

Редакція журналу прислухалася до пропозицій читачів і вже минулого року було утворено спеціальну редакцію з видання подібних збірників. Тепер збірники цієї серії видаватимуться щорічно. Редколегія звертається до вас, шановні наші читачі: будь ласка, надсилайте свої пропозиції та побажання , які теми на вашу думку сьогодні найзлободенніші, що потрібно видати у першу чергу.

Усі книги, що вийшли у серії "Бібліотека "Дім, сад, город", ви можете придбати в редакції журналу "Дім, сад, город" за редакційними цінами: "Кури" — 2 грн., "Рецепти здоров'я для кожної родини" — 2,50 грн., "Лимонник та актинідія" — 1,50 грн. , "Образцовый виноградник" — 2 грн., "Здоров'я з вулика" — 2 грн. Оптовикам надаються знижки. Для читачів з інших регіонів України ці книжки можна придбати через поштові відділення післяплатою. Вартість п'яти книжок — 10 грн. (без вартості пересилання).

У 2002 році у цій же серії мають вийти такі видання: **"Суниця садова"**, **"Календар квітникаря"**, **"Пташиний двір. Гуси"**, **"Таємниці приготування дичини"**, **"Поради виноградарям-початківцям"**, **"І спеції лікують"**, **"Календар травника"**. Ті, хто цікавиться "Бібліотекою "Дім, сад, город", може передплатити наші видання в усіх поштових відділеннях України.

Передплатний індекс "Бібліотеки "ДСГ" у комплекті з журналом "Дім, сад, город" — 21869.

У номері:

„Дім, сад, город"
виробничо-практичний журнал №2, лютий 2002 р.
Головний редактор **М.І.Халимоненко**
Головний художник **Т.П.Колодницька**
Заступники головного редактора
Б.К.Донгаш, І.Ф.Куштенко
Редактори А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Дизайн, верстка, кольороподіл **В.О.Пономаренко**
Реклама, оголошення **В.О.Давидко, В.М.Матохнюк, тел. 552-95-11**
Розповсюдження, маркетинг **Т.І.Лазебник, тел.552-94-60**
Видання зареєстровано, серія КВ, №3536 від 23.10.98
Підписано до друку22.01.2002 р.
Загальний тираж 148 322 прим. (у тому числі: російською мовою і в комплектах з іншими журналами — 28 665 прим.)
Ціна договірна.
Адреса: 02094, Київ-94, пр.Гагаріна, 17-а. Тел. (044) 552-95-13

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:
«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Наш дім» — 21871.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях»+ + «Вокруг света» — 21843.

Комп'ютерний набір, верстку і кольороподіл зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».
Видруковано у друкарні ТОВ «Новий друк», м.Київ, вул. Магнітогорська,1.
Тел. (044) 558-29-60, тел./факс (044) 551-58-58.

На першій сторінці обкладинки:
Оберіг «Достаток» — робота ТО «Ексклюзив» (м.Київ)
Контактний телефон: (044) 516-41-77

Виставки-ярмарки
«Дім, сад, город -2002»

Шановні друзі! Запрошуємо Вас на виставку-ярмарок
«Дім, сад, город, пасіка»,
яка відбудеться з 21 по 24 березня на території
Інституту бджільництва ім.П.І.Прокоповича.

На виставці буде продаватися:

- **Високоякісне насіння** овочевих культур, лікарських рослин, саджанці фруктових дерев, винограду і ягідних культур, добрива, біостимулятори росту, засоби захисту рослин, укривний матеріал для теплиць та відкритого грунту.
- **Мед, квітковий пилок та інші бджолопродукти**, вулики, пасічний реманент, препарати для боротьби з хворобами бджіл.
- **Література** з питань городництва, садівництва, виноградарства, бджільництва, охорони здоров'я **за цінами видавця**.
- **Дітям**: барвисті книжки, журнали, розмальовки, подарункові блокноти, канцелярські вироби.
- **Тут Ви зможете отримати** потрібну консультацію відомих спеціалістів з питань агротехніки, охорони здоров'я, догляду за домашніми тваринами тощо.
- **До Ваших послуг:** захоплююча екскурсія до Національного музею бджільництва, смачні обіди, дегустація продуктів бджільництва, розваги, музика, концертна програма.
- **У виставці-ярмарку** візьме участь фірма "Туризм сільський зелений".

Адреса Інституту бджільництва ім. П.І.Прокоповича: вул.Заболотного,19.
Тел.266-30-25, 266-67-98.
Їхати від ст.Ⓜ Либідська тролейбусом чи марш.таксі 15 до зупинки Інститут бджільництва, абоавтобусом 61 від ВДНГ. Тривалість маршруту 15 хв.
Вхід на виставку-ярмарок безкоштовний.

Відвідування виставки-ярмарку "Дім, сад, город, пасіка" стане незабутнім святом для Вас і вашої родини.

Графік
виставок-ярмарків "Дім, сад, город-2002" у містах України:

- Донецьк — 15—17 лютого.
- Житомир — 21—24 лютого.
- Чернігів — 28 лютого — 3 березня.
- Харків — 14—17 березня.

Запрошуємо до участі у ярмарках організації, фірми, приватних підприємців!

За довідками звертатися: редакція журналу «Дім, сад, город», тел./факс (044) 552-94-60, тел. 552-90-49

Оргкомітет

Дім, сад, город. №2, 2002. 1-48 с. Ціна договірна. Індекс 74142